నాయకుల జీవితములు

భూలాభాయి దేశాయి	0	
సర్దార్ వల్లభాయి పటేల్	0	
విజయలక్ష్మి పండిట్	0	
ఖాన్ సోదరులు	0	
అరుణా అసఫాలీ	0	
ఛత్రపతి శివాజీ	0	1
పృధ్వీసింగ్	0	
ప్రకాశం	0	
పట్టాభి	0	
జయప్రకాశనారాయణ	0	
సుభాస్ చంద్రబోస్ (200 పేజీలు)	1	
పరారీ నేతాజీ	1	
సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర	0	1
రామకృష్ణ పరమహంస	0	1
గాంధీజీ అడుగుజాడల్లో	10	
గాంధీ చరిత్ర	2	
నెహ్రూ చరిత్ర	2	
మౌలానా అజాద్	1	0
ఆచార్య రంగా	5	0

వలయువారు :—

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్సు
శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో, రాజమండ్రి

భారత కథామంజరి

[దేశమాతనుండి పునర్ముద్రితము]

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో

రాజమండ్రి

1954

 [వెల రు 0—12—0

రాజమహేంద్రవరమున
శ్రీ కొండపల్లి ముద్రాశాలయందు
ముద్రింపఁబడినది.

భారతకథామంజరి

శంఖలిఖితులు

బాహుదానదీతీరమున శంఖుఁడు లిఖితుఁడు నను నన్నదమ్ము లిద్దఱు పుణ్యాశ్రమము కల్పించుకొని యందుఁ జక్కని పర్ణశాలలు నిర్మించుకొని తపస్సు చేసికొనుచుండిరి. ఆయాశ్రమమునఁ దియ్యనిపండ్ల నొసఁగు వృక్షము లనేకములు గలవు. ఆయన్నదమ్ము లిద్దఱు సంతుష్టులై యాఁకలి యగునప్పుడు చెట్లొసంగెడు పరిపక్వఫలంబులఁ దినుచు దాహ మైనప్పుడు నదీజలంబులఁ ద్రావుచుఁ బరమనిష్ఠాగరిష్ఠులై, యన్నగారు లేకుండఁ దమ్ముఁడు పండ్లు గోయఁ గూడ దనియుఁ దమ్మునితోఁ జెప్పకుండ నన్న ఫలములం స్వీకరింపఁ గూడదనియుఁ దమలోఁ దా మొక నియమ మేర్పఱచుకొని కాలక్షేపము సేయుచుండిరి. అట్లు కొంత కాలము గడువ శంఖుఁ డాశ్రమమున లేనిసమయమున లిఖితుఁడు చెట్లనుండి కొన్ని ఫలములు కోసి భక్షించెను. శంఖుఁ డింటికి వచ్చి చెట్లు చూచి "యాపండ్లెవరు భక్షించి" రని తమ్ము నడిగెను. "నేనే భక్షించితి" నని లిఖితుఁ డుత్తర

మిచ్చెను. అనవుడు శంఖుఁ డిట్లనియె. "అయ్యో తమ్ముఁడా! మన మేర్పఱుచుకొన్న నియమము ప్రకారము నీవు నాకుఁ దెలియకుండఁ బండ్లు కోయఁగూడదుకదా! ఏల నాతోఁ జెప్పక పండ్లు కోసి భక్షించితివి? ఇది దొంగతన మగును. నీవు దొంగ వైతివి. దొంగతన మనఁగా నన్యులసొత్తు నపహరించుటయేకాదు. అన్నదమ్ములకుఁ గాని తండ్రికొడుకులకుఁ గాని మిత్రులకుఁగాని సమానహక్కుగల మైనసొత్తు నొకనికిఁ దెలియకుండ మఱియొకఁడు తసికొని యనుభవించుట చౌర్య మగును. జనకుని ధనము కుమారుఁడు, తనయుని ధనము తండ్రి చెప్పకుండ గ్రహింపఁ గూడదు. మననియమమునకు విరుద్ధముగ నీవు నాకుఁ దెలియకుండ ఫలముల ననుభవించితివి కావున నీవు చోరుఁడవు ఇందువలన నీకుఁ బాపము కలదు. పాపపరిహారమునకు రెండు మార్గములు కలవు. బ్రతికి యున్నకాలమున రాజదండన మనుభవించుట, మరణానంతరమున యమదండన మనుభవించుట. రాజదండన మనుభవించినవారికి యమదండన ముండదు. కావున మన దేశమును బాలించుచున్నసుద్యుమ్న మహారాజువద్దకు నీవు పోయి, నీవుచేసిన పాప మతనికి వివరించి నేరమునకుం దగినదండనము సేయుమని ప్రార్థించి యాతనిచే దండితుఁడవై రమ్ము; అప్పుడు నీవు నిష్కళంకుఁడవై యుందువు. అట్లుచేయవేని మరణానంతరము నీకు నరకంబె యగు. రాజదండన కోర్వవచ్చును కా

యమదండన సహింపఁ జాలము. కావున సత్వరము రాజు దగ్గఱ కరుగుము" అని శంఖుఁ డానతిచ్చుటయు లిఖితుఁడు తన చేసిన కార్యమునకు విషాద మొంది సుద్యుమ్న మహారాజు పట్టణమున కరిగి యాతని యంతఃపురమున కావల నిలువం బడి తనరాక భూపాలునకుఁ దెలుపుమని ప్రతీహారులను వేఁడెను. వారట్లు చేసిరి. రాజు మంత్రులతోఁ గలిసి యర్ఘ్యము, పాద్యము బట్టుకొని బ్రాహ్మణునివద్దకు వచ్చి యేమి కావలయునని యడిగెను. లిఖితుఁడు తన చేసిన యకార్యంబును దనయన్న చేసిన యుపదేశంబును మహారాజునకు విన్నవించి దొంగను దండించిన విధమునఁ దన్ను దండింపవలసిన దని యతనిం బ్రార్థించెను. సుద్యుమ్నుఁడు వానిమాటలు విని భయంపడి యిట్లనియె "దేవా! మీరు పరమ తపోధనులరు. బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నులు. నిర్వికార మనస్కులు, ధర్మశాస్త్రకర్తలు, మీరు చేసినది పాపము కాదు. మీరన్యులసొత్తు హరింపలేదు. ఆ యాశ్రమములో మీ కుభయులకు ఫలముల ననుభవించు స్వాతంత్ర్యము కలదు. కావున మీరు చేసినది నేరము కాదు. ఇంత చిన్న తప్పునకు మిమ్మెట్లు దండింతును? ఇది నిజముగ దోష మైనను బ్రాహ్మణుల దండింపరాదు. దండింతు నేని నాకు నరకం బగునని వెఱపు కలుగుచున్నది. నన్ని దుష్కార్యమునందు నియోగింప వలదని ప్రార్థించు చున్నాఁడ" ననవుడు లిఖితుఁడు రాజున కిట్లనియె. "రాజా! తప్పునకు

జిన్న పెద్దలు లేవు. నేను చేసినది తప్పక తప్పు. తప్పు కానియెడల ధర్మసూక్ష్మవేత్తయగు నాయన్న నన్ను నీ కడకుఁ బంపఁడు. పంపినను వచ్చువాఁడను కాను. నేను తప్పక దండ్యుఁడను. తప్పుచేసినను బ్రాహ్మణులను దండింప గూడ దంటివి; అట్లనఁగూడదు రాజదృష్టికి బ్రాహ్మణుఁడు, చండాలుఁడు సమానముగ నుండవలయును. నేరము చేసి నప్పుడు నేరస్థులను రాజు నిష్కారుణుఁడై దండింపవలయు. జాతిభేద మక్కడ నెంచఁ గూడదు. సకల శాస్త్రంబుల నెఱింగి సకల ధర్మరహస్యంబులఁ దెలిసి, లోకులకు ధర్మోపదేశంబులు సేయు నావంటి విజ్ఞానులు నేరములం జేయరాదు. విద్యావిహీనులు నేరములు చేసినప్పుడు వారిని దండించుటయు విద్వాంసులు నేరములు చేసినప్పుడు వారిని విడుచుటయు, ధర్మము కాదు. క్షమింప వలసివచ్చినప్పుడు యుక్తాయుక్త మెఱుఁగక దోషములు చేసిన మూర్ఖులనే క్షమింప వలయును. తెలిసి చేసిన విద్వాంసులను దప్పక దండింప వలయును కావున దండింపుము. నీకిందు దోషము లేదు. నీ సద్గతులకు భంగము కలుగదు.'' ఆ మాటలు విని సుద్యుమ్నుఁడు మనసులో నిష్టము లేకపోయినను దప్పక పోవుటచే లిఖితుని రెండుచేతులు నఱికించెను. లిఖితుఁడు తనకుఁ బాపవిమోచనము కలిగిన దని పరమానందభరి తుఁడై రాజును దీవించి పరుగు పరుగున శంఖునికడ కరిగి రాజసన్నిధిని జరిగిన వృత్తాంత మెఱిఁగించి తన మొండి

చేతులఁ జూపెను. శంఖుఁడు తనసోదరునియవస్థకు మనమునఁ గొంత విచారించి "తమ్ముఁడా! పరమపవిత్రమైన మనవంశ మిప్పుడు నిష్కళంక మైనది. నీచేతుల నెత్తుటితో దొంగ తనపు మచ్చ కడిగివేసితివి. మనపితృదేవతలు మన ధర్మ నిరతికి మిగుల సంతసింతురు. ఇప్పుడే పోయి. బాహుదా నదిలో స్నానముచేసి పితృతర్పణంబుఁ జేయు"మని పలికెను. అట్లుగాక యని లిఖితుఁడు బాహుద కఱిగి యందు మునిఁగి లేచునప్పటికి చేతు లెప్పటియట్ల వచ్చెను. లిఖితుఁ డాశ్చ ర్యము నొంది యన్నకడ కఱిఁగి యావృత్తాంతముఁ దెలిపెను. మరల మొలిచిన సోదరుని చేతులం జూచి శంఖుఁడు సంత సించి "తమ్ముడా! ఇది మన తపఃప్రభావము. ఈశ్వరాను గ్రహాము మనపైఁ గలదు. మనతపములు ఫలించె. మనము నిష్కళంకచరిత్రుల మైతిమి" అని యతనిం గౌఁగిలించుకొని పర్ణశాలకుం గొనిపోయెను.

మూఁడు చేఁపలు

ఒక సరస్సున మూఁడుచేఁపలు వసియించి యుండెను. అం దొక దానిపేరు దీర్ఘదర్శి. రెండవదానిపేరు ప్రాప్తకాల జ్ఞుఁడు. మూఁడవదానిపేరు దీర్ఘసూత్రుఁడు. ఆమూఁడు

మత్స్యంబులు మిక్కిలి పొందుగలిగి యాచెఱువునందు యథేచ్ఛంబుగ సంచరించుచుఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచుండ వేసఁగి సమీపించెను. అప్పుడు దీర్ఘదర్శి తక్కిన రెండు మీనములం జూచి యిట్లనియె. "మిత్రులారా! వేసఁగి దా పగుచున్నది. ఎండలు మెం డగుచున్నవి. మనసరోవరంబునంగల జలమంతయుఁ గ్రమక్రమంబున నింకిపోవును. కొలను నిర్జలమైన వెనుక మనము చేయునది లేదు. ఏ వేఁటకాండ్రో పట్టి భక్షింతురు. అట్టియాపద రాకమున్నె జలము సమృద్ధిగఁగల కొలను జేరి సుఖింతము. కావున రండు. కార్యము పాకము దప్పనీయఁకుడు," అనవుడు నవ్వి ప్రాప్తకాలజ్ఞుం డిట్లనియె. దీర్ఘదర్శీ! ఏమిరా యేడ్చుచున్నా వని యడుగ నెల్లుండి మా వాఁడు గొట్టునని యనినట్లు వేసఁగి వచ్చి నీ రెప్పుడో యెండిపోవు ననియు నెన్నఁడో వేఁటకాండ్రు వచ్చి చుట్టుముట్టి పట్టుకొందురనియు నప్పుడు మనము తప్పించుకొని పారిపోవుట కవకాశముండ దనియు బెంగపెట్టుకొని యిప్పుడు విచారించు చుంటివా? ఆపద వచ్చినప్పుడు దానికిఁ బ్రతీకారముఁ జేసికొనుట బుద్ధిమంతుల లక్షణముకాని ముందుగానే దిగులుపడి ప్రస్తుతము పడుచున్న సుఖమును వదలుకొని దేశాంతరంబులకుం బోవుట భావ్యము కాదు. నీమాటచొప్పున మఱియొక జలాశయంబునకు బోవుద మనుకొనుము. అదియు నింకిపోఁగూడదా. అక్కడమాత్రము మనము వేఁటకాండ్ర

పాలు కాఁగూడదా. కావున మన మిచ్చటనె యుండి నిజ
ముగ నట్టియుపాయము మనకు సంభవించినపక్షమున సమ
యోచితములగు నుపాయములచేత దానిం బాపుకొందము.
అట్టిభయము పడక యూరకుండుము.'' ఆ యుభయుల పలు
కులు విని దీర్ఘసూత్రుఁ డీ తెఱంగున పలికెను. ''మిత్రు
లారా! మీయిరువురు పలుకులు నాకు సంగీకారములే.
అందు దీర్ఘదర్శి మాటలు నా కించుకేనియు సమ్మతములు
కావు. అతఁడు తననీడఁ జూచి తానే భయపడును. ఈ
జలాశయము మహాసముద్ర మంతయున్నది. ఇదియేమి,
ఇంకిపోవుట యేమి! ఇది యింకినపక్షమునఁ బ్రపంచమునఁ
గల నదులు సముద్రములుఁ గూడ నింకిపోవును. అట్టియాపద
సంభవించిన పక్షమున జగంబున జలాశయములే యుం
డవు. అదియునుగాక కాకున్నది కాక మానదు. మనము
వేఁటకాండ్రచేతులఁ బడి మృతినొందవలసిన యోగ మున్న
పక్షమున నేదేశాంతరమున కరిగి యేసరస్సులో నుండి
నను నక్కడ తప్పక చచ్చితీరుదుము. బ్రతుకవలసిన
యోగ మున్న పక్షమున నీళ్ళు లేనిచెఱువులో నుండినను
బ్రతుకుదుము. అక్కడ లేక దైవ మిక్కడ లేక దైవ ముం
డునా? బ్రహ్మవ్రాత యెట్లుండునో యట్లు జరుగును.
కావునఁ బుష్కలంబుగ జలంబుగల యీకొలను విడిచి
మన మన్యప్రదేశములకుఁ బోవలదు.'' అని పలుక దీర్ఘ
దర్శి ''మీవాక్యములు నాకు రుచింపవు. దీప ముండగనే

డిల్లు చక్కబెట్టుకొనవలయు. ఆపద వచ్చునని తెలిసి సమయోచితములగు నుపాయముల వెదక వచ్చుననియు రానున్నది రాక మానదనియు నపాయస్థలంబున నుండుట వివేకలక్షణము గాదు. మీ యిష్టమైన మీ రిట నుండుఁడు. నే నిదె పోవుచున్నాఁడ'' నని జలసమృద్ధంబగు వేఱొక్క కాసారంబునకుం జనియెను. తక్కిన మీనంబులు రెండు దానిం బరిహసించుచు నక్కడనె యుండెను. అంతట గ్రీష్మకాలము భయంకరమై ప్రాపించెను. మడువులో నున్న నీరంతయు నింకిపోయెను. చెఱువులోఁ జేప లన్నియు బయలుపడెను. వేఁటకాండ్రు మిక్కిలి సంతోషముతో మడువుఁ జొచ్చి యూతలతోఁ, గాలములతో, వలలతో యథేచ్ఛముగ మత్స్యంబుల నన్నిఁటిని బట్టుకొనిరి. అప్పుడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁడు తనలో ''హా! దైవమా! యేమిఁగతి! దీర్ఘదర్శిమాటలు వినక చెడిపోతినే'' యని యించుక యాలోచించి మనంబున నొక్క యుపాయంబు దోఁప దాని ననుసరించి నీటిరొడ్డునఁ బల్లెవాఁడు వైచిన చేఁపల గుదిదాపునకుఁ బోయి యా గుదిత్రాటిని నోటితోఁ గఱచుకొని చచ్చినట్లు నటించెను. బెస్తవాఁడు గుదిలోనిచేఁపల నన్నింటిని మఱియొక కొలంకులో బుఱద పోవుటకై యుడుకుచుండ నప్పుడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁ డది యొఱింగి కఱచిన త్రాడు వదలి లోఁతునీటంబడి ప్రాణములు దక్కించుకొనియె. దీర్ఘసూత్రుఁడు వేఁటకాండ్ర

బారిం బడి యెట్టకేలకుఁ బశ్చాత్తాపము నొంది కార్యము మించుటచేఁ జేయునది లేక దుఃఖించుచుఁ బ్రాణముల విడిచెను. ఈ విధంబుగనె భవిష్యత్కాలమున వచ్చెడు నాపదల ముందుగా నెఱిఁగి వానిం బరిహరించుకొను బుద్ధిమంతులు దీర్ఘదర్శివలె నిరంతరాయ సుఖంబులం బసుచుందురు. రాఁబోవు నాపదల నెఱుఁగలేనివారు సమయోచితంబు లగు నుపాయంబులకొఱకు వెదకుచు నుపాయంబులు దొరకినప్పుడు బ్రతికి ప్రాప్తకాలజ్ఞునివలె సంశయజీవను లగుచుందురు. దీర్ఘదృష్టియు సమయోచితం బగు నుపాయంబును లేనివారు దీర్ఘసూత్రునివలె నిధనము నొందుచుందురు.

పిల్లి, ఎలుక

ఒక యడవిలో నొక మఱ్ఱిచెట్టుమీఁద రోమశుఁడను పిల్లి వాసముఁ జేయుచుండెను. ఆ వృక్షముక్రింద నొక కలుఁగులో పలితుఁడను పేరు గల యెలుక యొకటి కాపురముండెను. ఒక మాలవాఁడు ప్రతిదినము సాయంకాలమునందు వేటకై యావనమునకుఁ బోయి యాచెట్టు చుట్టు ప్రక్కల వలలు నురులుఁ పన్ని పోయి యారాత్రి యయ్యు

రులం జిక్కిన జంతువులను సంహరించుటకై మరునాఁ డుదయమున నక్కడి కేగుచుండును. ఒక్కనాఁటి రాత్రి యా మూలఁ జెప్పటియట్లు యురులు పన్ని చన నర్ధరాత్రమున మఱ్ఱిమీఁద నున్న పిల్లి యా హారమునిమిత్తము క్రిందికి దిగి యిటునటుఁ దిరుగుచు విధివశంబున నయ్యురులలోఁ దగు ల్కొని విచారించుచుండెను. ఎలుక కలుఁగులో నుండి పైకి తాఁ దలఁచి తల యెత్తి యిటునటు తొంగిచూచి తన సహజశత్రువైన మార్జాలము బంధమునఁ దగుల్కొనుట చూచి నిర్భయముగఁ దిరుగవచ్చు ననుకొని పైకి వచ్చెను. అంతలో దాని దురదృష్టవశమున నొక గ్రుడ్లగూబయు ముంగిసయు నచ్చటికి వచ్చెను. మూషికము వానిం గాంచి భయమున గడగడ వడఁకి కొంతొకవడికి ధైర్యముఁ దెచ్చి కొని గూబబారినుండియు ముంగిబారినుండియుఁ దప్పించు కొనుటకు మహాపదలో నున్న మార్జాలమునాశ్రయించుటయే ముఖ్య కర్తవ్య మని నిశ్చయించి, దానిం జేరం జని యిట్ల నియె. "పిల్లీ! నీవిప్పుడు గొప్ప విపత్తులో నున్నదానవు. నీకు నావలన సహాయము గావలసి యున్నది. నాకును [illegible]వద సంభవించినది. ముంగియు గూబయు నన్ను గబళింపఁ జూచుచున్నవి. కావున నాకు నీవలన సహాయము కావలసి యున్నది. ఈ యురులఁ దెగఁ గొఱికి నిన్ను నేను రక్షించెద. ఆరెండు జంతువుల బారినుండి నన్ను నీవు కాపాడుము. సహజవైరమును విడిచి వర్తింపుము.

అందువలనఁ బరస్పరప్రాణరక్షణ మగును.” అనవుడు మూషికమునకు మార్జాల మిట్లనియె. “అయ్యో! యింత కంటెను మేలు కలదా? నీయంతట నీవువచ్చి నాకు మహోపకారము సేయుదు నని చెప్పుచుండ నేను వల దందునా? నీవు నాయొద్ద నుండుము. ముంగిసయు గూబయు నీ వంక తేఱి చూడఁ జాలవు. నా పేరు వాటికి సింహస్వప్నము గాదా? భయపడకుము.” నావుడు మూషికము మిక్కిలి సంతసించి దానియొద్దకుం జనియె. ముంగిసయు గూబయు నాశాభంగము నొంది పిల్లియంద యున్న యెలుక నేమియుం జేయఁ జాలక తొలఁగి పోయెను. పిమ్మట నెలుక యురులు గొఱుకక నిటు నటు తారుచు జాగుసేయుచుండుట పిల్లి చూచి యిట్లనియె. “మిత్రమా! ఉరులు వేగముగఁ గొఱుకుము. తెల్లవాఱ వచ్చుచున్నది. వేఁటకాఁడు వేసవనె బయలుదేఱును. నే నురిలోఁ దగుల్కొనియుండ వాఁడు వచ్చిన కడు మోస మగును. కావున నాకుఁ బ్రత్యుపకారము కార్యము మించకుండఁ జేసి రక్షింపుము. కృతఘ్నత మహాపాతకము.” అని రోమశుండు పలుక, పలితుఁడు “మిత్రమా! నేను కృతఘ్నుఁడను గాను. కాలము మించకుండ నుపకారముఁ జేసెద. మాలవాఁడు వచ్చునప్పటికి నీకు బంధమోక్షముం జేసెద. ఇప్పటినుండి చేయ నేల? నీ వనుమానపడవలదు. నాకు మేలుచేసిన వానిని వేటఁకాని

కొప్పగించి యూరకుంటఁ గలనా? భయముడక్కి వర్తింపుము. అని యూరడఁ బలికెను. ఎలుక తనకుఁ బ్రత్యుపకారము సేయునో సేయదో యని సంశయాక్రాంతమై మార్జాలము వగచుచుండ నంతలో వేఁటకాఁ డరుదెంచెను. పిల్లి దీన వాక్యములతోఁ దనకు విడుదల చేయుమని ప్రార్థించెను. మూషికము మిక్కిలి వేగమున నయ్యురులు గొఱికి తన కలుఁగులోకిఁ బాఱిపోయెను. మార్జాలము సత్వరమున మఱ్ఱిచెట్టెక్కి కూర్చుండెను. వేఁటకాఁ డక్కడకుఁ బోయి తనప్రయత్నము నిష్ఫల మగుటకు, మీఁదు మిక్కిలి యురులు కొఱుకంబడి చెడిపోవుటకు మిక్కిలి వగచి యుస్సురనుచుం బోయెను. అనంతరము మార్జాలము మూషికముం బిలిచి "ప్రియమిత్రమా! లేక లేక మన కిరువురకుం జెలిమి కలిగెను. వచ్చుచు బోవుచు నున్నప్పుడే గదా చుట్టఱికము. నూతనమైత్రివలనఁ గలిగెడు సుఖంబుల ననుభవింపవేమి? నాకడకు రావేమి? కష్టసుఖంబుల సెప్పవేమి? ఇష్టాగోష్ఠి చెప్పికొందము రమ్ము. నావలన నీకు భయంబు లేదు. మనవైరంబులు తుదముట్టినవి. పరస్పరోపకారంబున స్నేహబంధము దృఢమైనది. రమ్ము! రమ్ము" అని పిలిచెను. అప్పలుకులకు మూషికము మెల్లన నిట్లనియె. మిత్రమా! నీకు నే నాహారపదార్థమును. రాత్రియంతయు నీయురులలోఁ దగుల్కొని యాహారము లేక మలమల

మూడుచుండెడి కతమున నన్నొక చల్దిముద్దగఁ జేసి గుటు క్కని మ్రింగఁదలఁచి నీవింత ప్రేమతోఁ బిల్చుచుంటివి. అంతేకాని నామీఁది ప్రేమచేఁ గాదు. నామీఁదను నా జాతిమీఁదను నీకును నీజాతికిని నెంత ప్రేమయో నే నెఱుఁ గనా? నీవొకవేళ నాచేసిన యుపకారముఁ దలఁచి నాకుఁ గీడు దలఁపక యుండినను నీచుట్టంబులు నన్ను బ్రతుక నిత్తురా? సహజశత్రువులతోఁ గాలవశంబున నవసరము గలిగి యొకప్పుడు మైత్రి సమకూర్చుకొనవలసి వచ్చును. ఆ మైత్రి శాశ్వతమని యెంచక బుద్ధిమంతులు మిక్కిలి మెలఁకువతో వర్తింపవలయును, పగవారి నెప్పుడు నమ్మ రాదు. నమ్మినట్లు యుండి కార్యసాధనముఁ జేసికొనుట ధీమంతుల లక్షణము. నాకొకమేలు నీవు చేసితివి. నీకొక యుపకారము నేను చేసితిని. మనమైత్రి యింతతో సమాప్త మైనది. నన్ను ఇఁక బిలువకుము. నాయంత నేను వచ్చి నీనోటఁ బడుటకు నేనంత వెఱ్ఱిదానను గాను.'' ఆమాటలు విని మార్జాల మిది నామాయలోఁ బడునదిగాదు. మిక్కిలి గడుసుది, యని నిరాశఁ జెంది యథేచ్ఛం బోయెను. ఎలుకయు దానివలన భయంబులేక సుఖంబుండెను.

విశ్వామిత్రుఁడు, మాలవాఁడు

తొల్లి త్రేతాయుగ ద్వాపరయుగముల సందునఁ బండ్రెండు సంవత్సరములు వాన లేక గొప్ప కఱవు సంభవించెను. ఆ ద్వాదశవర్ష క్షామములో నదులు చెఱువులు బావులు పూర్తిగా నిగిరిపోయెను. వ్యవసాయములు చెడెను. చెట్లెండిపోయెను. భూమి నిస్సార మయ్యెను. నీరు మేఁత లేక పశువులు మందలు మందలుగఁ జచ్చెను. దొంగలు హెచ్చు పెరిగిరి. ప్రజలను రక్షింపవలసిన రాజులె దొంగలై ధనధాన్యంబులు దోపించిరి. అధర్మములు హెచ్చెను. బలవంతుఁడు బలహీనుని నాశనముచేసెను. యజ్ఞములు దేవతాపూజలు నడుగంటెను. వర్ణాశ్రమధర్మము చెడిపోయెను. అన్నము లేక జనులు గుంపులు గుంపులుగఁ జచ్చిరి. పల్లెలు పట్టణములు పీనుఁగు పెంట లయ్యెను. ప్రపంచమంతయు నతిభయంకరమై యుండెను. ఆ దుష్కాలమునందు విశ్వామిత్రమహాముని తన కాహార మెందును లభింపక పండ్లు, దుంపలు, కాయలు తనకిమ్మని జనుల నడిగి యడిగి బడయఁ జాలక యాఁకలి కోర్వలేక మిక్కిలి బాధపడుచు బలహీనతచేఁ దూలిపడుచు నడచి యెందేని పోయి యొక మాలపల్లెఁ జేరెను. అక్కడ నొకమూలఁ బశువుల ప్రేగుల ప్రోవులు, మఱియొక మూలఁ బంది డొక్కలు,

వేఱొకచోటఁ గుక్కపుత్రులు, నింకొకచోటఁ దోళ్ళగుట్టలు, నిం కొక చెంత నెముకల తట్టలు వానికిఁ గనఁబడెను. దుస్సహామైన దుర్గంధ మందుంచి వెడలుచుండెను. అచ్చట నేదేని యించుక మాంసము దొరకు నేమో యని యతఁ డాస పడి యచట విశ్రమించెను. క్షుధానలమున కోర్వఁజాలక మిక్కిలి బాధ పడుచున్న యాతని కొకచోఁ గుక్క మాంసము కనఁబడెను. అది చూచినతోడనే యతఁడు బ్రహ్మానంద భరితుఁడై దానిని సమీపించెను. మాలవాండ్రంతకు ముందె యొక కుక్కను జంపి తిత్తి యొలిచి యాఱుటకై గాలిలోఁ బెట్టి పండుకొనిరి. మాలవాండ్రు పూర్వకాలమునందు శునకమాంసమే మిక్కిలిగ భక్షించెడు వారని పురాణముల యందున్నది. శ్వపాకుఁ డనియు, శ్వపచుఁ డనియు, మాలవానికి నామములు గలవు. కుక్కను దినువాఁడని యాశబ్దముల కర్థము, అప్పు డర్ధరాత్ర మయ్యెను, మాల లందఱు నిద్రించుచుండిరి. చండాలురు చూడకుండఁ గుక్కమాంసమును గడించి తిని యాఁకలి దీర్చుకొని ప్రాణరక్షణముఁ జేసికొనవలెనని విశ్వామిత్రుఁడు కృతనిశ్చయుఁ డయ్యెను. వసిష్ఠుని ధిక్కరించి, మహాతపంబుఁ గావించి పరమేష్ఠిని మెప్పించి బ్రహ్మర్షియై మహేంద్రునితోఁ బ్రతిఘటించి త్రిశంకునకుఁ బ్రత్యేక స్వర్గము గల్పించి సృష్టికి బ్రతిసృష్టిఁ జేయ సంకల్పించిన తపోధనచక్రవర్తి యగువిశ్వామిత్రుఁడు కాలవశమునఁ బేరా

కలి కోర్వలేక కుక్కమాంసమును దినఁదలంచి దానిని దొంగిలించి పుచ్చుకొన వలయు నని సంకల్పించె గదా! పొట్టకూటికై మనుష్యుఁడు చేయఁదగినపని చేయరాని పని యనక స్థితి మారినపుడెల్ల యకార్యములం జేయును. అట్లు నిశ్చయించుకొని యా మహర్షి దానిం జేకొనునప్పటికి దాని ప్రక్కను బండుకొని నిద్రించుచున్న మాలవాఁడు మేల్కొని యెవఁడు వాఁ డని కేక వేసెను. "నేను విశ్వామిత్రుఁడ" నని యతఁ డుత్తర మిచ్చెను. చండాలుఁ డాపలుకులు విని విశ్వామిత్రునివంటి మహాత్ము లట్టి సమయమున వెలివాడకు వచ్చినందులకు మిక్కిలి విషాదపడి భయము గదురఁ గన్నుల నీరు వెట్టుకొని "స్వామీ! ఏల మీవంటి మహానుభావులీ చండాలవాటికకు రావలసె? దారి తప్పి వచ్చితిరా? రావలయు నని వచ్చితిరా? వచ్చిన కార్యమేమి సెలవిండు" అని చేతులు జోడించి ప్రార్థించెను. అనవుడు విశ్వామిత్రుఁడు గద్గద స్వరముతో నిట్లనియె. "ఎన్ని దినముల నుండియో నా కాహారము లేదు. ఆఁకలిచేఁ బ్రేవులు మాడిపోవు చున్నవి. బలహీన మగుటచేత నంగములు స్వాధీన మగుట లేదు. కన్నులు తిరుగుచున్నవి. మేను తూలుచున్నది. ఎందఱి నడిగినను బట్టెడన్నమైన నాకు దొరికినది కాదు. మీ రెల్లరు నిద్రించుచుండుటచే నీ కుక్కమాంసమును దొంగిలించి ప్రాణరక్షణము జేసి కొనవలయు నని తలంచితిని." అనవుడు మాలవా

వాఁడిట్లనియె. "దేవా! కడజాతివాఁడను. మూర్ఖుఁడను; నేను మీకు ధర్మము లుపదేశింపఁ జాలను. అయినను నా విన్నప మొక్క టాలకింపుఁడు. కుక్క యధమ జంతువు. దాని మాంస మధమాధమము. దొంగిలించుట మహాపాతకము. ఎల్ల విధములచేతను నింద్యమైన యాకర్మమును దేవర వారివంటి మహాత్ములు చేయఁదగునే! మీరు జాతముచేత క్షత్రియులు. మహిమచే బ్రహ్మర్షులు. ఇంద్రాదులను గడగడ వడఁకఁ జేసిన తపశ్శాలులరు. మీరె యిట్లు చేయ మానవుఁ డెవ్వఁడిఁక నీతిమార్గమున మెలంగును?" అన వుడు విశ్వామిత్రుఁడు వాని కిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చె. "ఓరీ! ప్రాణములు పోవుచున్నవి. ఆపత్కాలమునందు మనుష్యుఁ డీపరమార్థ మాపరమార్థ మనక యెల్ల పదార్థముల భుజింపఁదగు. ప్రాణము పోవుచున్నప్పుడు దాని నిల్పుకొనుటకై చేసిన దొంగతనము దొంగతనము కాదు. ఇదియే పరమ ధర్మసారము. ఇఁక నొక్క నిముసమైన నే నిలువఁ జాల. నన్ను నీవడ్డగింపకుము. నన్ను నీవు కరుణింపుము." అని విశ్వామిత్రుఁడు పలుకుటయు మాలవాఁడు మారు పలుక లేక "స్వామీ! మీ చిత్తము వచ్చినట్లు చేయుఁ" డని యూరకుండెను. ఆమహాత్ముఁడు శునక మాంసమును తిని ప్రాణరక్షణముఁ జేసికొనెను. అనంతరము వానలు కురిసెను. పంటలు పండెను. జనులు సుఖించిరి.

కపోతము, కిరాతుఁడు

ఒక కిరాతుఁడు వేఁటకు వెడలి కొన్ని పక్షులం బట్టుకొని సంచిలోఁ బెట్టుకొని యడవిలో దిరుగుచుండఁగా గొప్ప గాలివాన వచ్చెను. అరణ్యమంతయు జలమయమయ్యెను. ఆ బోయకు నిలుచుటకైన నించుక తావు దొరకదయ్యెను. వాని కట్టుకొన్న బట్టలు తడిసిపోయెను. చలిచే వాఁడు గజగజ వడఁకుచు గుబురుగానున్న యొక చెట్టుక్రింద కరిగి యొక రాతిపైఁ గూరుచుండి "నా ప్రాణరక్షణార్థమై యీ వృక్షము మీఁదనున్న సమస్త భూతములఁ గొలిచెద. కరుణించి రక్షింపుఁ" డని ప్రార్థించెను. ఆ చెట్టుతొఱ్ఱలోనున్న మగపావురము తన పెంటి రాకపోవుటచే మిక్కిలి విషాదమునొంది యిట్లు వగవఁజొచ్చెను. "అయ్యో! నా ప్రియురాలెక్కడ కరిగినది? ఇంత ప్రొద్దు పోవువఱకు నెక్కడ నుండునది కాదు. నను బాసి క్షణమైన నుండనోపదు. వేఁటకాండ్ర వలలో జిక్కియుండునా? వానదెబ్బకుఁ జచ్చియుండునా? అది లేనినాఁడు నాబ్రతుకేల? అనుకూలమైన భార్య పోయినపిదప బ్రతుకుట కంటె బలవన్మరణము మేలు. హా! యెందు వెదకుదు? ఏమి సేయుదు? అది లేకపోవుటచే నాతొఱ్ఱ పాడువారినది. ఎవరిచేతఁ జిక్కెనో? ఏమిపాట్లఁ బడుచున్నదో? దైవమా! నాకేమి తెరవు?" అని దుఃఖించుచుండ నాతని యాలాపములను

వేఁటకాని సంచిలోనున్న యా పెంటిపావురము విని సంతో
షించి యిట్లనుకొనియెను. "అహాహా! యిప్పుడుకదా నా
జన్మము ధన్యమైనది. ఏయిల్లాలినిమిత్తమై మగఁడు శోకిం
చునో యా యిల్లాలు మిక్కిలి ధన్యురాలు. భార్యసమక్ష
మున లేనప్పు డామె గుణంబులఁ దలఁచి భర్త శోకించునేని
యామెసతి మనస్సున కెక్కిన భార్యయని చెప్పవచ్చును.
నా జీవితముయొక్క పరమార్థము నేను గ్రహించితి"నని
తలంచి యాసంచిలో నుండి పక్షిభాషణంబులతోఁ దనభర్త
నుద్దేశించి యిట్లనియె. "నేని వేఁటకాని వలలోఁ దగు
ల్కొంటి. నాకు మరణకాల మాసన్నమైనది. విధికృతంబు
నకు విచారించిన ఫలంబు లేదు. మరణ మెప్పుడో యొక
ప్పుడు రాకమానదు. దానికై వగవవలదు. జన్మ మెత్తి
నందులకు లోకోపకారముఁ జేసి మృతినొందవలయును.
పరోపకారము సేయనిజన్మము వ్యర్థము. కావున నీవు నా
కొఱకై వగవక ధైర్యము చిక్కఁబట్టి నీయింటి కభ్యా
గతుఁడై వచ్చియున్న యీ బోయవాని కేదైన నీయోపిన
యుపకారము సేయుము. చలిచే నితఁడు వడఁకుచున్నాఁడు.
కాలుసేతులు వంకరపోవుచున్నవి. ఉపేక్ష జేసిన పక్షమున
మృతి నొందవచ్చును. ఎట్లయినఁ బాప మీతని రక్షింపుము!"
అని తనయిల్లాలు పలుకుటయు మగపావురము దానిమాటల
కచ్చెరువడి విచారించినఁ గార్యంబు లేదని తెలిసికొని
యది తన కుపదేశించిన పరమధర్మము ననుసరింపఁ దలఁచి

బోయ నుద్దేశించి "అయ్యా! నీవు మాయింటి కతిథివై వచ్చితివి. నీవు మిక్కిలి డస్సినట్లు కనఁబడు చున్నాఁడవు. నీ కేమి కావలయునో చెప్పుము. నా యోపినకొలఁది సాయ మొనర్చి నీ యాపదఁ బాపఁ గడంగెద!" నని మనుష్య భాషణములఁ బలుక సంతసించి యా కిరాతుఁ "డతిశీతమున బాధపడుచున్నాఁడను. చలిచే నా చేతులు కాళ్ళు స్వాధీనము లవుటలేదు. మాటయు వచ్చుటలేదు. వెంటనే చలిబాధ మాన్పు"మని వేఁడుకొనెను. ఆ పలుకులు విని యా పులుఁగు తోఁక విడిచి చుట్టుప్రక్కల నున్న యెండుపుల్లలు ముక్కునఁ గఱచికొని తెచ్చి ప్రోవుగాఁ బెట్టి దగ్గఱనున్న పల్లియకుం బోయి నిప్పున్నకట్టె యొకటి ముక్కునం దగిలించుకొని తెచ్చి యా పుల్లల ప్రోవునం బెట్టి మంటఁజేసి చలి కాచుకొనుమని బోయతోఁ జెప్పెను. కిరాతుఁడు పరమానంద భరితుఁడై చలిమంట కాఁగి శీతుబాధ బాపికొని సంతుష్టుఁడై పులుగుం జూచి "మిత్రమా! చలిబాధ తొలఁగినది. ఆఁకలి మిక్కుటముగ వేయుచున్నది. దీనిని భరింపఁజాల కున్నవాఁడ. శీతుబాధఁ దీర్చినట్లె యాఁకలిబాధ గూడ నీవే తీర్పవలయు"నని చెప్పెను. కపోత మాతనియార్తిఁ జూచి కడు జాలి నొంది యిట్లనియె. "అయ్యా! మా బ్రతుకొక బ్రతుకుగాదు. మావంటివార మున్నను లేకపోయినను ప్రపంచమునకు వెలితిలేదు. ఇప్పుడు నేను నీ కాహార మయ్యెద. సందేహింపక భక్షింపుము. "పరోపకారార్థ మిదం శరీర" మను వాక్యము పెద్దలు చెప్పఁగా విని యది యాచరణ

మునం బెట్టుటకు సమయము నిరీక్షించు చుంటిని. ఇదే సమ యము వచ్చినది. ఈకార్యముచేత శరీరము పావన మగు'' నని యంచుచున్న యాయగ్నికిఁ బ్రదక్షిణముఁ జేసి యా మంటఁ బడి మృతినొందెను. ఆకపోతముయొక్క యౌదార్య మును సాహసమును జూచి బోయఁడు నిశ్చేష్టుఁడై తెల్ల బోయి చూచెను. ఆఁకలిబాధ వానికి మందగించెను. ఆశ్చర్య మధిక మయ్యెను. మనంబు పరిపరివిధంబులం బోయెను. తలఁ పులు గుంపులు గుంపులై మనస్సు నావరించెను. కిరాత భావ మడఁగెను. దానిస్థానంబున వైరాగ్య మంకురించెను. అపుడు వాఁడిట్లు తలపోసెను. ''ఆహాహా! మూఁడులోక ములయం దెక్కడనైన నిట్టిపౌరుషము గలదె? ఈపక్షికిఁ గల కారుణ్యము ప్రపంచకమున నేజంతువునకైనఁ గలదె? పులుఁగుల నెల్లఁ బట్టి చంపి తినునట్టి నావంటి కిరాతునకుఁ దనభార్యను సయితము బట్టుకొన్న దురాత్మునకుఁ దనశరీర మర్పించిన యీపక్షి దాతృత్వమున బలిచక్రవర్తికంటె, కర్ణునికంటె, దధీచికంటె మిన్న యని చెప్పిన నది పొగడిత కాదు. పక్షియేమి? కిరాతుల కేమి? శరీర మిచ్చుటయేమి? మహాత్ముల చరిత్రమైన నింత యద్భుతముగ నుండదు. ఈపక్షి ముందర మనుష్యుఁ డెందుకు? మానవజన్మమెత్తి వర్తనము చేతనే బతుకు నైతిని. పక్షిజన్మమెత్తి యిది జ్ఞానసంపత్తిని, లోకోపకారపరాయణతను, మనుష్యుల తలఁదన్నినది. ఇటు వంటి నిరపరాధములైన పులుఁగులను, జక్కని జంతువులను

నిష్కారణముగఁ జంపి తినునట్టి మనుష్యునిజన్మ మెందుకు ? ఈ పాడు పొట్టకై యిన్ని జంతువుల నేలఁ జంపవలె? చీ! నా జన్మము కాల్పనా ! ఇఁక ముందు నేను నాక్రూరచేష్టలు మాని భూతదయ గలిఁగి వర్తించెద. పక్షి పరమగురువై వట్టిమాటలతోఁ గాక క్రియామూలముగ గొప్ప ధర్మంబుల బోధించెను. దీనిని నేను భక్షింపను. నాశరీరమును గూడ దీని వలె నగ్నిహోత్రమున కాహుతిఁ జేసెద! హా! పరమేశ్వరా! యీవఱకు చేసిన మహాపాతకముల క్షమింపుము! అనుతాప ప్రాయశ్చిత్తముఁ జేసికొనుచున్నాఁడ. ఇఁకముందు పరమ దయాళుఁడనై వర్తించెద !" విచారించి తన యధీనమం దున్న పక్షుల నన్నిఁటిని విడిచిపెట్టి వలనైత మవ్వలఁ బాఱ వైచి జ్ఞానోదయసంపన్నుఁడై గమ్యస్థాన మెఱుఁగ కాయడ వింబడి ముండ్లు గీచుకొనుటచే శరీరము నెత్తురు కాఱు చున్నను దెలియక చని చని యొక కార్చిచ్చునం బడి మృతి నొందెను. తన పెనిమిటిచావుఁ జూచి దుఃఖపరవశయై యాఁడుపావురము "హా ! ప్రాణేశ్వరా ! నీవు లేనిబ్రతుకు నాకెందుకు ? మన మిరువురము కలిసి యాఁడినయాటలు, చేసినసంచారములు, ననుభవించిన సౌఖ్యములుఁ జెప్పు కొన్న ముచ్చటలు నేను మఱవఁ జాలను ! కాన నీతోడ నే వచ్చెద" నని యామంటలోఁ బడి మేనుఁ బాసెను. పరోప కారార్థమై ప్రాణములు విడిచిన కపోతము, భార్యాసమేత ముగఁ బరమపదము నొందెను. పశ్చాత్తాప మహాగ్నిచేఁ బరిశుద్ధుఁడైన కిరాతుఁడును ముక్తుఁడయ్యెను.

గ్రద్ద, నక్క

నైమిశ్రమను నొకపట్టణము కలదు. అందొక బాలుఁడు మృతినొందెను. ఆశవమును దీసికొని చుట్టములు శ్మశానమునకుఁ బోయి చూచి చూచి చేతులారఁ బాఱవైవఁజాలక దాని నక్కడఁ బెట్టుకొని మహాదుఃఖపరవశులై విలపించుచుండిరి. అప్పు డొక్క గ్రద్ద యాకాశమునుండి క్రిందికి దిగి వచ్చి యేడ్చుచున్న యాజనులతో నిట్లనియె. "మీరు భయము విడిచి యీవిధంబున విచారింపఁ దగదు. ప్రొద్దు గ్రుంకుచున్నది. సూర్యుఁ డస్తమించినతరువాత నిచ్చోట మనుష్యు లుండఁదగదు. భూతములు, పిశాచములు, రాక్షసులు చీఁకటి పడినతోడనె శవంబులఁ బీకికొని తినుటకై చనుదెంచును. ఆసమయమున వానికంటికి బ్రతికి యున్న మనుష్యులు కనుపడిన నవి తప్పక చంపి తినును. బ్రతికి యున్నవారు చచ్చినవారితోఁ బోవుదురె? ఇంత వెఱ్ఱి కలదా? మీరు విలపించినయెడ మృతిఁ జెందిన బాలుఁడు మరల బ్రతుకునా? లోకవృత్తము మీరు చూచుట లేదా? ఎంతదుఃఖమున్న నంత దుఃఖపడుదురా? దేనికైన మితి యుండవలెను. బాలుఁడు మీవాఁడు కాఁడు. మీవాఁడైన బ్రతికియేయుండును. జననమరణములు సమస్తజంతువులకు సహజములైనవి. అందుచేత మీరు విచారింప వైరాగ్యము గలిగి శవము

నిచ్చటఁ బాఱవైచి గాఢాంధకారము గ్రమ్మకమునుపె యింటికిఁ బోయి స్నానములు చేయుఁ" డని గ్రద్ద మంచి యుపదేశము చేయుటయు బంధువు లందఱు దానిమాటలు సత్యములగుటం జేసి శవము నక్కడవిడిచి బయలు దేఱి కొన్ని యడుగులదూర మరుగునప్పటికి నక్క యొకటి బొక్కలో నుండి విసవిస వచ్చి వారిం జూచి యిట్లనియె. "అయ్యయ్యో! మీ రెంతబుద్ధిహీనులు. గ్రద్దమాట నమ్మి మోసపోయి బాలకునివిడిచి వచ్చుచున్నారా? బాలుని మొగముమీఁద కళదైన మాఱు లేదు. పున్నపుఁజందురునివలెనున్న యీ బాలుని విడిచి పోవుటకు మీకు కాళ్లెట్లాడు చున్నవి? పాఱవైచుటకు మీకుఁ జేతు లెట్లాడినవి? ముఖము వైఖరి చూడ నితఁడు చచ్చినట్లు తోఁచదు. ప్రాణము కడఁబట్టి యుండవచ్చును. అందుచే మరల బ్రతుక వచ్చును; ఒకవేళ బ్రతుకకపోయినను శోకము పోవునట్లు మీఁదఁబడి నాలుగుగడియ లేడువనైన వద్దా? గట్టిగా నేడ్చినయెడ దుఃఖము కొంత శమించును. ఏమైనను మీరింత వేగముగాఁ బోఁ గూడదు, ప్రొద్దు గ్రుంకినపక్షమున వచ్చినభయ మేమి? మనుష్యుఁ డొక్కఁడే యున్నపక్షమున భూతపిశాచములు మీఁదికి వచ్చును; కాని పదిమంది యున్నప్పుడు సాహసించి మీఁదికి రావు. ఒకవేళ వచ్చునను కొనుఁడు! ముద్దులు మూఁటగట్టుచున్న చక్కని [illegible]క్కఁబోఁగా లేనిది మీరు పోయిన నేమి? తక్కిన మాటటుం [illegible] నవ్వుచుఁ బండుకొని నట్లున్నాఁడుగాని బాలుఁడు మృతి

నొందినట్లు లేదు. శరీర మింకను వెచ్చగా నున్నది, కావున మరల జీవింపవచ్చు నని నాకింకను ధైర్యము కలదు. అందు చేత మీరు కొంతసేపిచ్చట నిలువు''డని చెప్పి నక్క వారల వెండియు శవముకడకు రప్పించుటఁ జూచి గ్రద్ధ వారలనుద్దే శించి యిట్లు పలికెను. "ఏమిది జిత్తులమారినక్క మాటలు విని మీరు మరలివచ్చితిరా? మీకన్న మూర్ఖులు లోకమం దుండరు. బాలుని మొగమునఁ బ్రేతకళ యావహించినది. బ్రతికి యున్నప్పు డేనుఁగుదంతమువలె నున్న వానిమేను నలుపెక్కినది కనుగొనుటలేదా? చేతులు కాళ్ళు బిఱ్ఱబిగిసి నవి. యముఁడు నిర్దయుఁడై మీపిల్లవాని ప్రాణములుహరించె. ఇంక వెడవెడ యాసలు విడిచి గృహంబునకుం జని స్నాన ములుచేసి బాలునికి సద్గతులు గలుగుటకై బ్రాహ్మణులకు దానములు సేయుఁడు. చచ్చినవా రెచ్చటనయిన మరలఁ బ్రతుకుట మీరు వింటిరా? చాలుఁజాలు! లేనిపోని భ్రమలు పడక సత్వరమింటి కరుగుఁడు." అనవుడు గ్రద్ధమాట లధి క్షేపించి జంబుక మిట్లనియెను. "అన్నన్నా! ఈమోస గాండ్రకే దినములుగాని మంచివారికి దినములు కావు. అల్లారుముద్దుగనున్న యీ చిన్నబిడ్డ ముఖపద్మముఁ జూడ పీన్గులను బీకికొని తిను నావంటిదానికే కన్నులనీరు వచ్చు చున్నది. మీరింతి జాతిగుండెవారలైనా రేమి? గ్రద్ధ మాటలా మీకు పథ్యములు? నావంటిదానికి సయితము జాలిఁ గొలుపుచున్న యీచిన్నిపాపనిఁ గూర్చి మీ రింత

కఠినహృదయులు గానేల? కొంచెము ప్రయత్నముఁ జేసి చూడరాదా? నామాట నిజము కాకపోయిన పక్షమున నప్పుడే యొక యేడ్పేడ్చి పోవచ్చు ఇంతలో నేమి వచ్చినది?'' అనుటయు గ్రద్ద వారింజూచి ''నేను పుట్టి పండ్రెండువందల సంవత్సరములైనది. ఈనడుమ నెందఱో పిన్నలు, పెద్దలు, స్త్రీలు, పురుషులు మృతినొందిరి; కాని వారిలో నొక్కఁడైన బ్రతికివచ్చుట నేను గనివిని యెఱుంగ. జంతువులు జన్మాంతరము నొంది మరల వచ్చునుగాని, యీ శరీరంబున బ్రతికి మరల వచ్చుట యసంభవము. బాలునియందలి గాఢ ప్రేమచేత నక్క లోకవిరుద్ధములైన మాటలు చెప్పినను మీరవి యసంభవము లని యెంచక మోసపోవుచున్నారు. కావున జాగు సేయక వెడలుం''డని వచియింప వారు ప్రేతను విడిచి నడువసాగిరి. నక్క వారిమార్గమున కడ్డముపోయి ''తనకుఁ దోఁచకున్న నొకరు చెప్పిన విన నేర్పైన నుండవలయు. రెండును లేనివారు మీవలెనే చెడుదురు. పూర్వకాలమున రఘురాముఁడు చచ్చిన బ్రాహ్మణకుమారుని బ్రతికింపలేదే! సృంజయుని కుమారుఁడు మృతినొంద వానిని నారదుండు బ్రతికించి పుణ్యముఁ గట్టుకొనలేదే! చచ్చిపోయిన వారందఱు బ్రతికివత్తురని నేను చెప్పుటలేదు. చుట్టము లదృష్టవంతులైన యెడఁ గోటికొకరు బ్రదుకుచుందురు. ఆయదృష్టము మీకేల పట్టఁగూడదు? రండు! రండు! అని నొక్కి చెప్ప వారు మరలివచ్చి పాపని వంశంబుచుట్టును జేరి పెద్ద పెట్టున నేడ్వఁ

దొడఁగెను. అప్పుడు సూర్యుఁ డస్తమించెను. చీఁకటులు నలుదెసలుఁ గ్రమ్మెను. గ్రద్ద నిరాశఁ జెంది పోయెను. నక్క మిక్కిలి సంతోషముతో నిలిచి యుండెను. గ్రద్ద రాత్రివేళ సంచరించుటకు వీలు లేదు; కావున ప్రొద్దు గ్రుంకకముందే శవమును బొడుచుకొని తినుటకై తనలాభమే చూచుకొని వారల సాగనంపఁ బ్రయత్నించెను. నక్కకు రాత్రి యెక్కువ వీలుగానుండును; కావున ప్రొద్దు గ్రుంకి చీఁకటి పడునంత వఱకు ప్రేతబంధువుల నేదో యొకవంక చెప్పి యాపుటకై ప్రయత్నించెను. చిట్టచివఱకు తన ప్రయత్నములు నెఱవేఱ నిఁక వీరెప్పుడు పోవుదురా శవము నానోట నెప్పుడు పడునా యని నక్క నువ్విళ్ళూరుచుండెను. అప్పుడు శ్మశానసంచారి యగు పరమేశ్వరుఁడు శంకరుఁడు పనవి పనవి యేడ్చుచున్న వారికడకుఁ బోయి మీకు వరములిచ్చెద కోరుఁడని యనుగ్రహించెను. పుత్రశోకము లేకుండ రక్షించి బాలుని బ్రతికింపుమని వారు ప్రార్థించిరి. అట్లుగాక యని భక్తవత్సలుఁడు బాలునకుఁ బ్రాణదానముఁ జేసెను. పరమానంద భరితులై బంధువులు గృహంబునకు, జనిరి. ఆఁకలిబాధచేత గదా గ్రద్దయు నక్క దురాలోచనలు చేసి దుర్వ్యాపారంబునం బ్రవర్తిల్లె నని జాలినొంది మహేశ్వరుఁడు వాటి కాఁకలియు దప్పియు లేకుండ వర మిచ్చెను.

గాలి, బూరుగుచెట్టు

హిమవత్పర్వతమునందు గొప్ప శాల్మలీవృక్ష మొకటి యుండెను. అది మిక్కిలి ముసలిచెట్టు. కొమ్మలు పొడుగు పాటివి. మ్రాను గట్టిది. బలమైనది. వేళ్ళు నేలలోనగా నాటుకొని యుండెను. కలహప్రియుండగు నారదమహాముని యొకనాఁ డాదారినిఁ బోవుచు నచ్చట నిలిచి యాబూరుగు చెట్టుం జూచి యిట్లు పలికెను. "ఓ బూరుగ ! నీ వింతపొడవు వెడలుపు గలిగి యెంతో నేల నావరించి యున్నదానవు. పక్షు లెన్నో నీ కొమ్మలలో గూండ్లు కట్టుకొని హాయిగా బ్రతుకుచున్నవి. మృగములు, మనుష్యులు నీ నీడం జేరి యెండవేళ సుఖపడుచుందురు. ఇన్ని విధముల నీజన్మము లోకోపకారముగా నున్నది. కావున నిన్నొకప్రశ్న మడుగ వేడుక పొడము చున్నది. నాజోలి నీ కెందు కనక దానికిం దగిన యుత్తరము చెప్పుము. ఎన్నో గాలివానలు వచ్చి వెళ్ళినవి. నీకన్నఁ బెద్దచెట్లు నీకన్న దృఢము లైన వృక్షములు నేలంగూలినవి. నీవు కూలకపోవుటకుఁ గారణ మేమి? వాయుదేవుఁడు నీకు దగ్గఱ చుట్టమా; లేక ప్రాణమిత్రుఁడా ! కాని యెడలఁ బేదదాన వగు నీజోలికి రా నని జాలిచేత వాయుదేవుఁడు ప్రతిజ్ఞఁ జేసెనా! నీవృత్తాంత మేమో నాకు సవిస్తరముగాఁ జెప్పి నా వేఁడుక దీర్ప వలయునని కోరుచున్నాఁడను."

అనవుడు బూరుగచెట్టు గర్వమున నారదుని కిట్లనియె. "మునీంద్రా! వాయుదేవుఁడు నాకు బంధుఁడుగాడు. స్నేహితుఁడుగాఁడు. నామీఁద జాలిచేత నన్నతఁడు విడువలేదు. నన్ను విడువుమని చేతులు జోడించి యతనిని నేను వేఁడుకొనలేదు. నేనట్లు వేఁడుకొను దానను గాను. వాయువు నాశ్రయించి దానికాళ్ళు పట్టుకొని దాని దయచేత బ్రతుక వలసిన యవసరము నాకులేదు. నాకంటె వాయువు మిక్కిలి బలహీనుఁడు నాలోఁ బదునెనిమిదవ యంశమున కైనను వాయుదేవుఁడు పోలఁడు నాబల మెక్కడ? అనిలదేవుని బల మెక్కడ? అతని చేతనైనపక్షమున నన్నీ నాటికే నేలఁ గూల్చివేయును. చేతఁగాక యూరకున్నాఁడు" అని సగర్వముగఁ బలికిన బూరుగు మాటలు విని నారదముని నవ్వి "ఓ శాల్మలీ వృక్షమ! ఏమిబింకపుమాట లాడుచున్నావు? వాయుదేవునిశక్తి నీవెఱుగవని తోఁచుచున్నది. మహాపర్వతములు సైతము పెద్ద గాలిపెట్టునకు నిర్మూలింపఁ బడగలవు. అట్టియెడ నీవంటి యొక చెట్టు లెక్కయేమి? కావున నీ గర్వోక్తులు కట్టిపెట్టి వినయముగ బ్రతుకు" మని హితోపదేశముఁ జేసెను. నావుడు వానిపలుకు లాలకించి శాల్మలీ తరు విట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "నారదా! ఎఱుఁగనివాఁడ వెఱుగని యట్లుండక యూరక యిట్లు వలుకనేల! గాలిదేవర లాజోలికి రాకపోవుటచేఁ దనపరువు దక్కించుకొను చున్నాఁడు. ఒక్కసారి నామీఁదికి వచ్చెనా వాని గర్వ

భంజన మగును. వెనుకటి పేరుప్రతిష్ఠ లన్నియు నశించును. అందుచేతనే చూచిచూచి నాపైకి రాఁడు.'' అట్లు పలుకుచున్న భూరుహము గర్వోక్తులువిని నారదుఁడు వెండియు నిట్లనియె. ''ఈ బిరుసుమాటలు మరచిపోకుము. నీబీరము లన్నియు వాయుదేవునికిఁ దెలియక పోవు. అతఁడు నీమీఁదికి రాకపోఁడు. వచ్చినప్పుడు ధైర్యము చిక్కఁబట్టి నిలువుము'' అని యుచ్చోటు వాసి యామహర్షి తరలిపోయి తిన్నఁగా వాయుదేవునియొద్ద కరిగి తనకును శాల్మలీవృక్షమునకుం జరిగిన వృత్తాంత మంతయుఁ బూసగ్రుచ్చినట్టు చెప్పెను. అది విని వాయుదేవుఁడు మండిపడి కోపవశంబున నొడలెఱుఁగక తిన్నఁగాఁ జెట్టుకడకుఁ బోయి తిరస్కారభావముతో దానిం జూచి యిట్లనియె. ''ఏమే బూరుగా! నీవు మహాధైర్యశాలి వఁట! పర్వతములకంటె బలమైనదాన వఁట! ఇంతదానవని యెన్నఁ డెఱుఁగ నైతిని యెప్పటినుండి నీ కింత బలము వచ్చె? కల్పవృక్షముల కెల్ల గొప్పదానివలెఁ గనపడుచున్నావు. నీతల బిరుసెక్కినది. చేటుకాలము వచ్చుటచేత నీవిట్లు ప్రేలుచుంటివి. నీలో నేను పదునెనిమిదవయంశమునకు నైన బోలనని నారదునితోఁ జెప్పితివఁట! ఒకనాఁడు బ్రహ్మదేవుఁ డీమార్గమునం బోవుచు డబ్బాటుగ నీనీడను నిలిచె. బ్రహ్మదేవుఁడు నిలుచుటచేత మిక్కిలి పావన మైనదానవని గౌరవముచే నీజోలికి రాక నిన్ను విడిచితినిగాని, నీబలమున కోడి కాదు. నీశక్తికి జంకి కాదు. దయఁ దలఁచి విడుచుటచేత నీ విట్లు తెగ ప్రేలుచుంటివి. రే పీపాటికి నీ యవస్థ యెట్లుండునో

చూచుకొమ్ము. కాచుకో. రేపటి యుదయమున వచ్చెద" నని కఠినోక్తులు పలుకు వాయువుం దప్పక చూచి బూరుగు చెట్టు మునుపటికంటె నెక్కువ గర్వముతో నీ తెఱంగున భాషించెను. "ఓహో హో. నీబెదరింపుల కిక్కడ బెదరువారు లేరు అన్ని చెట్లవంటిదాన ననుకొని నన్ను జడిపించుచున్నావు కాఁబోలు. నీ వెట్టియూగడములిక్కడ సాగవు. పాతాళలోకము వఱకు వేళ్ళు నాటుకొనియున్న శాల్మలీవృక్షమును నేను, చూడు నా దెబ్బ. నీవు కాదు. నిన్నుఁ బుట్టించిన జేజేలు వచ్చి నను భయపడుదాననుగాను. రేపు వచ్చిననుభయపడుదానను గాను. రేపు వచ్చినను సరే ఇప్పుడు వచ్చినను సరే. 'వినాశకాలే విపరీతబుద్ధిః యనునట్లు నీవు చెడిపోవు కాలము వచ్చినది" అట్లు పలికిన బూరుగు తేలిక మాటలకు మనంబున మిక్కిలి కోపించి మరునాఁడు విజృంభించి దానిని నిర్మూలముఁ జేయ వచ్చునని తలంచి మారుతుఁ డరిగెను. అతఁడు పోయిన తరువాత వృక్షము పశ్చాత్తాపమునొంది తనలో నీట్లు విచారింపఁ దొడఁగెను. "అయ్యయ్యో! నా యనంతరమును మారుతుని యనంతరమును నెఱుఁగక మహాబలుఁడగు వాయుదేవునితోఁ బంతగించి యిచ్చవచ్చిన తెఱంగునఁ బేలితిని. అతనిధాటికి నే నాఁగ గలనె" గడ్డిపాఱలు కొట్టుకొని పోవు చున్నపుడు గడ్డి పఱకలు నిలుచునా ? కులశైలములను గూల్పఁజాలిన గాలి దేవు నెదుట నే నేమి నిల్చుటేమి ! నారదమునితో నేల బిం

కములు పలికితిని ? వాయువన్నట్లు నాకు చేటుకాలమే వచ్చి నది. అయిన నిప్పుడు విచారించి యేమి చేయుదును. చెడిన కార్య మెట్లో కూడదీసికొననలయును. వాయు దేవుఁడు వచ్చి నన్నేమిచేయును! కొమ్మలు విఱుచును. ఆకులు రాల్చును. ఆపని నేనే చేసి వాయుదేవున కవకాశము లేకుండఁ జేసెద.'' అని యీరాత్రి తన కొమ్మలు తానే విఱచుకొని తనయాకులు తానే దుల్లగొట్టుకొని, తనకాయలు తానే రాల్చుకొని మోడై యుండెను. మఱునా డుదయమున వాయుదేవుఁడు వచ్చి మోడుపడియున్న యాచెట్టుం జూచి నవ్వి యేమే ! శాల్మలీ యీగతి నున్నదానవు నేజేయవలసిన పని నీవే చేసికొంటివి. ఇంక నేను వేరే నిన్ను శిక్షింపనేల ? నాతో విరోధము సాధించినందుకు నాప్రయత్న మక్కరలేకయే నీకుం దగినశిక్ష యైనది. ఇక ముందు బుద్ధిగలిగి బ్రతుకుము. తనలావు నెదిరిలావు నెఱుఁగక బీరములు పలుకువాఁడు నీవలెనె చెడిపోవు. ఇఁకమీఁద నెన్న డిటువంటి తెలివి మాలిన పనులం దొరకుము. అని బుద్ధిచెప్పి దాని మౌర్ఖ్య మునకు క్షమించి నిర్మూలింపక చల్లగ నరిగెను. దుర్బలు లైనవారు ప్రబలులైనవారితోఁ గయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వి గిల్లి కలహంబులం దెచ్చుకొని తన సామర్థ్యము నెఱుఁగక [illegible] భంగపడుదురు.

నాడీజంఘుని కథ

మధ్యదేశమున గౌతముం డను బ్రాహ్మణుండు గలఁడు. అతఁడు చిన్ననాఁట వేదాధ్యయనముఁ జేయక తల్లిదండ్రులు చెప్పినట్లు వినక దుస్సహవాసములు మరగి త్రాగుబోతయి మాంసముఁ దిని వర్ణభ్రష్టుఁడై బోయదాని నొకతె నుంచుకొని దానివలన సంతానముఁ గని నిరంతరము భోగపరాయణుఁడు గావునఁ దనకుఁ దన యుంపుడుకత్తెకు దానిబిడ్డలకు సుఖానుభవము నిమిత్తము ధనము కావలసియున్నందున దాని సంపాదించుటకై యెన్నో యుపాయము లాలోచించెను వర్తకముఁ జేయుటవలన ధనము సంపాదింపవచ్చునని నిశ్చయించుకొని యాదుష్ట బ్రాహ్మణుఁడు బేహారమునకై చను కొందఱు కోమట్లఁ గలిసి యొక యడవిఁ బోవుచుండఁగా నొక మదపుటేనుఁగు వర్తకుల మీఁది కుఱికి తొండముతోఁ గొట్టియుఁ గాళ్ళతో నేల రాచియుఁ గోఱలతోఁ బొడిచియు, ననేకుల సంహరించెను. "పాపీ చిరాయు" వనునట్లు దుష్టబ్రాహ్మణుఁడు దాని బారినుండి తప్పించుకొని మఱియొకవైపు పరుగెత్తి ప్రాణములు దక్కించుకొని కొంత దవ్వరిగి యరిగి యట్టకేలకు విశాల మగు నొక మఱ్ఱిచెట్టుకడకుఁ బోయి దాని నీడను విశ్రమించెను. ఆ వటవృక్షముమీఁద నాడీజంఘుఁ డను పేరు

గల యొక కొంగ చిరకాలమునుండి నివసించి యుండెను. అది బ్రహ్మదేవునికి మిక్కిలి ప్రియమయినది. మఱ్ఱి నీడను విశ్రమించిన యా బ్రాహ్మణునిం జూచి కొక్కెర "అయ్యా మీ దేయూరు? ఎందుండి యిటకు వచ్చుచున్నారు? ఇట్లు వచ్చుటకుం గారణ మేమి?" యని యడిగెను. అడుగుటయు నతం డా కొక్కెరతోం దాను బ్రాహ్మణుం డగుటయు దుస్సహావాసంబునం జెడిపోవుటయు ధన మార్జించు నిమిత్తము వెడలుటయు, వర్తకులను మదపుటేనుంగు చంపుటయు లోనుగాం గల తన వృత్తాంతము సమగ్రముగం జెప్పెను. అది విని యా కొక్కెర వానియెడ జాలిపడి యాకాశ గంగలో నున్న రుచివంతము లగు చేంపలం దెచ్చి పక్వముం జేసి యడవిలోం గల మంచిపండ్లు నేర్చి తెచ్చి తినుమని యాతని కిచ్చి మెత్తని చిగుళ్ళతోం బాన్పు రచియించి పండుకొమ్మని చెప్పి తాను నారాత్రి నిద్దురవోయి మఱునాటి యుదయమున మేల్కాంచి భూసురున కిట్లనియె. "అయ్యా! పేదతనము వాపుకొనుటకు మనుష్యునకు నాలుగు ముఖ్యకారణములు గలవు. మొదటిది బుద్ధి. రెండవది మిత్రము. మూండు, నాలుగులు, వెండి బంగారములు. నేను నీకు మిత్రుండను నైతిని గాన నావలన నీవు దారిద్ర్యముం బోంగొట్టుకొనం గలవు. పనికిమాలిన పక్షి పేదతన మెట్లు పోంగొట్టంగల దని తలంపకుము. ఇక్కడికి మూండు యోజనముల దూరమున మధువ్రజ మను పట్టణము

గలదు. దానిని విరూపాక్షుఁ డను రాజు పాలించుచుండును. అతఁడు జన్మముచేత రాక్షసుఁడు. కాని సద్గుణసంపన్నుఁడు. నాకు మిక్కిలి ప్రాణమిత్రుఁడు. నీ వతనియొద్దకుఁ బోయి నాడీజంఘుని మిత్రుఁడ నని చెప్పిన నీకుఁ గావలసిన ద్రవ్య మొసంగును. సంశయింపక యతఁ డిచ్చును. నీ దారిద్ర్య విచ్ఛిన్న మగును. మహారాజువలె నీవు బ్రతుకవచ్చును.'' అని బకము పలుకుటయు విప్రుఁడు మిక్కిలి సంతోషించి బయలుదేఱి కొంగ చెప్పిన దారిని మధువ్రజపురమునకుఁ జని రాక్షసరాజు దర్శనముఁ జేసి కొక్కెర తన్ను పంపెనని చెప్పెను. అతఁ డానేల వేలుపును దేఱి చూచి ''యితని వాలకమునుఁ జూడ నధమబ్రాహ్మణుఁడు వలెఁ గనఁబడు చున్నా''డని తనలోఁ దలంచి బ్రాహ్మణుని పూర్వవృత్తాంత మడిగి తెలిసికొని తా ననికొన్న దంతయు నిజమని గ్రహించి దుష్టబ్రాహ్మణుఁడై నను తన మిత్రుని పంపున వచ్చుటఁ జేసి యతనిని సత్కరింపఁ దగు ననసి నిశ్చయించుకొని వేద వేత్తలైన బ్రాహ్మణులతోఁ గలిసి సంతర్పణము చేసి, ధనము, బంగారము, రత్నములు మొదలగునవి విశేష ముగా నిచ్చి యతఁడు భోజనములఁ జేసిన బంగారము పళ్ళెముఁగూడ నతని కిచ్చి విలువగల కొత్త బట్ట లిచ్చి ప్రీతిపూర్వకముగ సత్కరించి పంపెను. బ్రాహ్మణుఁ డా ధనభారము మోయలేక మెడ, వీపు, మూపులు నొప్పులు పట్టునట్లుగ మోసి తెచ్చి యెట్టకేలకో తనమిత్రమగు కొక్కెర

యున్నమఱ్ఱిక డకుఁ బోయెను. అట్లు ధనము మోయుట చేతను, మార్గాయాసము చేతను మిక్కిలి డస్సి వచ్చిన యాబ్రాహ్మణునిం జూచి కొక్కెర మిక్కిలి జాలిపడి తన ఱెక్కలతో వాని యాయాసము బోవ విసరి, చేఁపలు, పండ్లుఁ దెచ్చి యిచ్చి పానుపుసమకూర్చి నిద్రపుచ్చి తానును నిద్రించెను. అది నిద్రించుటఁ గని యా పరమదుర్మార్గుఁడు తనలో "నేఁడు కడుపు నిండినది. రేపుదయమున బయలు దేఱి పోవునప్పుడు దారిలో నాకాహార మెక్కడ లభింపఁ గలదు? ఈకొంగ క్రొవ్వినది. దీని శరీరమునందు మాంసము విశేషముగాఁ గలదు. దీనిని జంపి మాంసము ప్రయాణము నిమిత్తము సంగ్రహించెద" నని తలంచి పాపనిశ్చయుఁడై బట్ట బిగియఁగట్టుకొని దుడ్డుకఱ్ఱ చేతఁ బట్టుకొని చెట్టెక్కి మెడమీఁద వశుమువిూఁదఁ గొట్టి కొక్కెరం జంపి దిగివచ్చి యాకలఁదీసి పాఱవైచి కోసి, మాంసము సంగ్రహించి తెల్లవారితోడనే ప్రయాణమై పోయెను. అచ్చట విరూపాక్షుఁడు కొన్ని దుశ్శకునములం గని యేమి కీడుమూడునో యని విచారించుచు నిట్లనుకొని యెను. "నా మిత్రుఁడగు నాడీజంఘుఁడు ప్రతిదిన మిచ్చటి కీపాటికి వచ్చుచుండును. ఇప్పటికి జాము ప్రొద్దెక్కి రాకపోవుటకుఁ గారణ మేమి చెపుమా? పాపకర్ముఁడైన యాబ్రాహ్మణుఁ డేమియుఁ జేసియుండఁడు కదా? వాఁడట్టివాఁడే. నామనస్సు కీడు శంకించుచున్నది.

ఏమి దైవమా'' యని విచారించి సేవకులం బిలిచి పక్షి వార్త యేమయ్యెనో తెలిసికొని రమ్మని పంపించెను. వారును జని పులుగుం గానక మాంస మొలిచిన దాని డొక్కంగని రాజునకు సమర్పింప నంత నాదురాత్ముని పట్టుకొమ్మని యానతిచ్చెను. మొఱియలవంటి రక్కసులు పరుగు వరుగునం జని మార్గమధ్యమునఁ బరమనీచుఁ డగు నాబ్రాహ్మణునిం బట్టుకొని తెక్కలు విఱచికట్టి విరూపా క్షునికడకుఁ దెచ్చిరి. ''ఈదురాత్మునిఁ జంపి మీ రెల్ల భక్షింపుఁ'' డని యారాక్షసులకు విరూపాక్షుఁ డాజ్ఞ నిచ్చెను. అప్పుడు రాక్షసులు కన్నులు మూసికొని చేతులు జోడించి ''స్వామీ! మేము నరమాంసము తినునట్టి రాక్షసులమే కాని యెంతటి రాక్షసుల మైనను మే మీ దుర్మా ర్గునిమాంసముఁ దినఁజాలము. తన కుపకారము జేసిన వానిని జంపిన పరమనీచుని ముట్టఁగూడ'' దని విన్నవించు కొనిరి. అనవుడు విరూపాక్షుఁడు ''మీరు తినుండు, తినక పొండు! ఈదుర్మార్గుని నాయెదుటకుఁ దీసికొని రా వల'' దని పలికి పెడ మొగముఁ బెట్టుటయు దానవులు వాని నూరిబైటకుం గొంపోయి కొఱ్ఱ వేసి మేను ముక్క ముక్కలుగఁ గోసి మాంసము కుక్కలకుం బాఱవైచిరి. కుక్క లామాంసమును వాసన జూచి ముట్టక దూరముగాఁ దొలఁగి పోయెను. కృతఘ్ననిమాంసము శునకము లైన

ముట్టవుగదా! అనంతరము విరూపాక్షుఁడు బ్రాహ్మణుండు మాంసముఁ దీసికొని పాఱవైచిన కొంగడొక్క తెప్పించి దాని కగ్నిసంస్కారముఁ జేయించెను. అపుడు దేవేంద్రుఁ డక్కడకు వచ్చెను. విరూపాక్షుఁ డతనిం జూచి నామిత్రుఁ డగు నాడీజంఘుని నా కిమ్మని యడిగెను. అపు డింద్రు డిట్లనియె. "నీమిత్రుఁడు బ్రహ్మదేవునికి మిత్రుఁడు. ఇతని మరణంబున కతఁ డెంతో యుత్తలపడుచుండును. నీవు నీ మిత్రుని కగ్నిసంస్కారముఁ జేయించితివి. ఇది మంచి పని. శ్మశానమునందు నీమిత్రునిచితివద్ద కొక్కయావు వచ్చి దూడకు పాలిచ్చెను. పాలనురుగు దూడనోటిమీఁది నుండి గాలికిం జెదరి చితిపైఁ బడెను, వెంటనే నాడీజంఘుఁడు బ్రతికి శరీరముతో మరల వచ్చెను. ఇది బ్రహ్మదేవుని మహాత్మ్యము." అని యింద్రుఁడు చెప్పుచుండఁగానే నాడీజంఘుఁడు విరూపాక్షుని దగ్గఱకు వచ్చి దర్శించెను. విరూపాక్షుఁడు పరమానందభరితుఁడయ్యెను. నాడీజంఘుఁడు పరమదయాళు డగుటచేఁ దన కారణమునఁ జచ్చి పాశబద్ధుఁడై నరకమునకుం గొనిపోఁబడుచున్న బ్రాహ్మణునిదుర్దశకు విచారించి వానిని బ్రతికింపు మని యింద్రుని ప్రార్థించెను. పక్షి యోగ్యతకు సంతోషించి యింద్రుఁ డట్లు బ్రాహ్మణుని బ్రతికించెను. విరూపాక్షుఁ డిచ్చినసొమ్ము మోసికొని బ్రాహ్మణుఁ డెప్పటియట్ల తనయింటికిం జనియెను. కృత

ఘ్నత మహాపాతక మనియు మిత్రద్రోహ మంతకంటె దారుణపాతక మనియు నీ కథవలన మనము తెలిసికొన వలసిన ఫలితార్థము.

చి ర కా రి

గౌతముఁ డను నొక బ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు. అతని కొక్కఁడే కొడుకు. ఆ కుమారుని పేరు చిరకారి. ఎవ్వరే కార్యముఁ జేయుమని యతనితోఁ జెప్పిన నతఁడు చిరకాలము మిక్కిలి విచారించి పిమ్మట నా కార్యముఁ జేయును. అందుచేత నతనికి చిరకారి యని పేరు గలిగెను. తండ్రి యొకనాఁడు చిరకారిం బిలిచి "కుమారా! నీతల్లినిఁ జంపివేయుము. నేను సాయంకాలము తిరిగి వచ్చునప్పటి కీపనిఁ జేయవలయు"నని యాజ్ఞాపించి తన పనిమీఁదఁ బోయెను. చిరకాల మాలోచించి కాని యేకార్యమును జేయనివాఁ డగుటచే చిరకారి దీర్ఘవిచార సముద్రమందు మునిఁగిపోయి యెటుఁ జేయఁజాలక చింతింపఁ జొచ్చెను. ఉయ్యేలలోఁ గూర్చున్నవానివలె వానిమనస్సు ముందునకు వెనుకకు నూఁగ సాగెను. "తండ్రి యాజ్ఞ మీఱఁ దగదుగదా! కావున జనకుని పనుపు చేసెద"నని యొక

మాఱు తలంచెను. ఛీ! ఛీ! క్రోధావేశమున శరీరము మఱచి తండ్రి యేదో చేయఁగూడనిపని చెప్పినంతమాత్రమున మాతృదేవతం జంపఁ దగునా యని కొన్నిమాఱు తలంచెను. జనకుని యాజ్ఞ మీఱుట మహాపాతకము కాదా యని యింకొకసారి తలపోయును. అయ్యో! స్త్రీని నఱకుటమాత్రము మహాపాతకము కాదా యని మఱియొకమాఱు తలపోయును. అయ్యో! కుమారుఁడు కన్నతండ్రిచేత స్వాతంత్ర్యము లేనివాఁడుకదా యనియు నాబుద్ధి నుపయోగించి నాయిచ్చవచ్చినట్లు నేఁ జేయఁగూడదా యనియు నాతఁ డెడనెడ దలంచెను. ఈ జిజ్ఞాసలోఁబడి మరల నీవిధముగఁ జింతించెను. తండ్రిమాటచేసి తల్లిని వధింతునా, తల్లిని రక్షించుకొఱకుఁ దండ్రిని తిరస్కరింతునా? తల్లి జన్మకారణముగదా! ఎట్లు చంపుదు. తల్లి పెంచినది కదా? తండ్రిమాత్రము కని పెంచలేదా? "ఆత్మావై పుత్రనామాసి" యను వేదవాక్యప్రకారము తండ్రియే పుత్రరూపమున మరల జన్మించుచున్నాఁడు. నేను చేయుట యనఁగా నతఁడు చేయుట తండ్రి యాజ్ఞ జేసినవానికి సమస్తపాపములు నశించునని పెద్దలవలన వినియుంటి. తండ్రియే తపము. తండ్రియే ధర్మము, తండ్రియే విద్య, తండ్రియే దైవము, తండ్రికిమ్మించిన విద్యలు లేవు. అతనిని మించిన దేవతలు లేరు, కావున నీతని కిష్టమైన కార్యముఁ

చేసిన దేవతలందఱు సంతోషింతురు. తండ్రివలె తల్లిమాత్ర ముదైవము కాదా? "న మాతుః పరదైవత" మ్మను మాట లబద్ధములా? కాలుసేతులు, ముక్కు, చెవులు, నోరు, కనులు మొదలగు సవయవంబులతో నిండిన యీ స్థూలదేహము నకు మాతగాక కారణ మెవ్వరు? అదియునుగాక దుర్భర మయిన గర్భక్లేశ మనుభవించి ప్రసవవేదనల పాలై కన పడరాని యిక్కట్లం బడి హేయము లేని యుపచారములం జేసి, పెంచినతల్లిని మఱచు టెట్లు? తండ్రి బిడ్డనవ్వుచు న్నప్పు డెత్తుకొని ముద్దాడునే కాని. మలమూత్రంబులలోన పొరలు చున్నప్పుడు దరికి రాఁడు. ధనము సంపాదించి యిచ్చునేగాని యున్నపుడు స్వయముగాఁ బెట్టఁడు నీరుపోయఁ డు. బిడ్డలతోఁ బడుపాటులన్నియుఁ దల్లియేపడును. అందు చేతఁ దల్లిదండ్రు లిరువురిలోఁ దల్లియే నధికురాలని ధర్మ శాస్త్రంబులు చెప్పుచున్నవి. చిన్నవాఁ డైనను ప్రౌఢ వయస్కుఁ డైనను ముసలివాఁ డైనను కొడుకు తల్లికి సమా నుఁడే. ప్రేమ మెప్పుడు నొక్కటియే. కొడుకు గ్రుడ్డి యగుఁగాక! చేరడేసి నేత్రములు గలవాఁ డగుఁగాక! మూఁగ యగుఁగాక! మహావక్త యగుఁగాక! చెవిటియగుఁ గాక! మంచిశ్రోత్రములుగలవా డగుఁగాక! రూపసి యగుఁ గాక, కురూపి యగుఁగాక! ధనికుఁ డగుఁగాక, పేదయగుఁ గాక, సుగుణుఁ డగుఁగాక, దుర్గుణుఁ డగుఁగాక! పండితు

డగుఁగాక. పామరుఁ డగుఁగాక, తల్లికి కుమారునియందు ప్రేమ యొక్కవిధముగనే యుండును. ఆ కొడుకే తల్లి కానందహేతువు. అతఁడే స్వర్గము. అతఁడే మోక్షము. అతఁడు లేనిచో నామెకు లోకమే లేదు. బ్రతుకే లేదు. ఇది మనుష్యులయందే కాదు. పశువులు పక్షులు మొదలగు క్షుద్రజంతువులయందు సయితము మాతృప్రేమ మిక్కిలి స్పష్టముగఁ గనఁబడు చుండును. ఎప్పుడు తల్లి మృతినొందునో యప్పుడే మనుష్యులకు సమస్తము పోవును. అప్పుడే బిడ్డఁ డసమర్థుఁ డగును. అప్పుడే దుఃఖితుఁ డగును. అప్పుడే జగము శూన్యమై తోఁచును. భాగ్యవంతునకుఁ బేదకుఁ దల్లివలన లాభము సమానమే. అట్టి తల్లిం జంపుట పాపసముద్రములో మునుఁగుట నరకమునకు మెట్లు పెట్టుకొనుట. కావున నీమె నే నెట్లు చంప నోపుదు ? కటికవాఁడైన నిట్టిపనిఁ జేయునా ?" యని విచారించు నంతకుం దెంపులేక యేపని జేయక హేతువాదము సేయుచుండు నంతలో సాయంకాల మయ్యె. తండ్రియు మిక్కిలి పశ్చాత్తాపము నొంది "అయ్యో ! తల్లిని నిష్కారణముగఁ జంపుమని యాజ్ఞాపించి వచ్చితి. పితృవాక్య పరిపాలనమే పరమ ధర్మమని యీపాటి కతఁడు మాతృవధము జేసి యుండఁడు గదా ? యెఱుఁగకపోయి చెప్పితిని. 'ప్రమాదోఽధీమతాపి' యనుమాట నాయందు సార్థకమైనది.' అని కన్నుల

నీరు పెట్టుకొని మరల తన కుమారునిం దలంచి వాఁడు చిర
కారిగదా! త్వరపడి యేకార్యముం జేయఁడు. కావున నే
జెప్పినంతమాత్రమున నీ దుష్కార్యమునకు దొరకొనఁ డని
ధైర్యము దెచ్చుకొని, విసవిసనడచి పర్ణశాలకుం బోయెను.
అతనిం జూచినతోడనే చేతిలోనున్న యాయుధము దూర
ముగఁ బాఱవైచి, చిరకారి యెదురుగాఁ జని తండ్రి పాద
ములపయిం బడి నీ యాజ్ఞ నెఱవేర్పనైతి. మహాప
రాధముఁ జేసితి క్షమింపుమని వేఁడుకొనెను భార్యయు నమ
స్కరించి ప్రక్క నిలువంబడెను. గౌతముఁడు కుమారుని
లేవనెత్తి భార్య బ్రతికియున్నందునకు సంతోషించి యిట్ల
నియె. "పుత్రక! నేను రోషావేశంబున నిచ్చిన యాజ్ఞ
పాటింపక యుంటివి. మేలయ్యె. నీవు చిరకారి వగుట నా
క ప్రతిష్ట కలుగకపోయెను. నా తపంబు నిందలపాలు గాక
పోయె. ముని జనంబులలో నా కపయశంబు రాకపోయె.
పరమేశ్వరుఁడు మనపాలిట నున్నాఁడు. నాయాజ్ఞ నెఱవేర్ప
నందుకు నీవు విచారింపకుము." అని మొదట తాను విడి
చిన దుఃఖబాష్పము లానందబాష్పములుగా నతఁడు
దారాపుత్రులం గలిసి సుఖం బుండెను. దుష్కార్యముఁ
జేయుమని తండ్రి చెప్పినను, గురువు చెప్పినను జేయఁ
గూడ దని యీ కథాఫలితార్థము.

మరణకారణము

గౌతమి యను నొక బ్రాహ్మణస్త్రీ కలదు. ఆమె కుమారుఁడు పాముకఱచి మృతినొందెను. ఆమె జ్ఞానసంపత్తి గలది. జ్ఞాన మెంత యున్నను బ్రియబంధు మరణమువలన దుఃఖము రాకపోదు. ఆ కారణమున గౌతమి చచ్చి పడియున్న కొడుకుం జూచి కన్నీరు కాలువలు గట్టి యేడ్చుచుండ నొక బోయవాఁడు దారిం బోవుచు నామె దుఃఖకారణ మెఱిఁగి యాపాముం బట్టుకొని త్రాటితోఁగట్టి గౌతమి కడకుఁ దెచ్చి "యమ్మా! దీని నేమి సేయుదును? ఈ పాడుపాడపాము వలన నీకుమారుఁడు మృతినొందెను. దీని నేమిసేయు మందువు? పెద్దకఱ్ఱలతోఁ దల చితుక బొడుతునా? కత్తితో రెండుముక్కలుగ నఱుకుదునా?" యని యడిగెను. కిరాతునకుఁ దనయెడఁ గల్గిన యభిమానమునకు సంతోషించియు వాఁడు చేయఁదలంచినపని తనమనమునకు సరిపడనందున గౌతమి "అన్నా! యీపామును విడిచిపెట్టుము. దానిజోలి మన కేల" యని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అనవుడు బోయ యచ్చెరువడి "యీపాము నీ కుమారునిం జంపినది. దీనిం జంపవద్దనెద వేమి" యని యడిగెను. అందుకు గౌతమి యిట్లనియె.—"విధివశము చేత వచ్చినయాపదలను భరింపలేక మూర్ఖులు దుఃఖ సము

ద్రమున మునింగిపోవుదురు. జ్ఞానులు కారణములం దెలిసి కొని దుఃఖసాగరమున మునింగిపోక దేలుచుందురు. అది యునుం గాక నీపామును జంపినమాత్రమున నా కుమారుండు బ్రతుకునా? దీనిని జంపుట వ్యర్థము కావున విడిచిపుచ్చుము" అనవుడు నా కిరాతుండు నామనసు మిక్కిలి మండుచున్నది. నీవేదాంతవచనములు నాకు సరిపడవు. నిష్కారణముగ బాలుని ప్రాణములు దీసిన దుష్టజంతువును జంపవలదనెద వేమి? ఇది వెఱ్ఱికాని వేదాంతము కాదు. దీని నిప్పుడు జంపక మాన. దుష్టజంతువుల నవశ్యము వధింప వలయు. గోవులు మొదలగు సాధుజంతువులయెడ దయం జూపవలెను. కాని పాములు, తేళ్ళు, పెద్దపులులు మొదలగు క్రూరజంతువులపై కృపం జేయుట ధర్మము గాదు. ఇది ధర్మవిరుద్ధము. లోకకంటకుం డైన వృత్రాసురుని మహేంద్రుండు చంపండె? సర్వజ్ఞుం డైన మహేశ్వరుండు దక్షునియాగము ధ్వంసము చేయలేదే? బ్రహ్మవంశజు లైన రావణాది రాక్షసులను రాముండు వధియింప లేదే? దుర్జనులను దుష్టజంతువులను నాశ మొనర్చినను బాపము లే"దని దానిం జంప నుంకించుచున్న కిరాతు నుద్దేశించి గౌతమి "మేము బ్రాహ్మణులము మావచనములు మీరు శిరసావహింపవలయును. మేము హింసజేయంజాలము. మాకీపామువలన మహాపద వాటిల్లినను నేను చంపుచుండం జూడంజాల. దానిని విడిచిపెట్టి నీ దారిం బొమ్మని యామె యెంతజెప్పినను వినక సర్పవధ

దీక్ష వహించియున్న యాతనితోఁ దనప్రాణ సంరక్షణార్థమై పామిట్లనియె. "నే నేమితప్పు చేసితిని. ఎవరు దోషులో యెవరు దోషులు కారో నీవు చక్కఁగా నెఱుఁగుటలేదు. నేను మృత్యుప్రేరణముచేత వచ్చి యీబాలుని గఱచితిని గాని, నాకీ బాలునిపై రోషములేదు, మత్సరములేదు. కావున నాతప్పు లేశమును లేదు." ఆపలుకులు విని బోయ యిట్లనియె. "మృత్యువునకు నీవు సాధన మగుటచేత నే నిన్ను ముఖ్యముగాఁ జంపవలయు ఎన్ని మృత్యుసాధనములు నశించిన లోకమున కంత మేలుకదా?" యన సర్పమిట్లనియె. కుండఁ జేయుటలో ముఖ్య కారణము కుమ్మరి. అట్లే మరణము సేయుటకు మృత్యువు ముఖ్యకారణము, కుమ్మరివానికి సారెయుఁగోలయు సాధనములైనట్లు మృత్యువునకు నేనును నానంటివారును సాధనము లగుచుందుము. ఇది నా శక్యమయిన పనిగా దనుచుండ బోయ దాని కిట్లనియె. "బాణము వేయువానిది తప్పుగాని, బాణము తప్పు కాదని బాణమును ఖండింపక యూరకుండునట్టి వెంగలి యెందైన గలఁడా? నీకు రోషమత్సరములు లేవని చెప్పుచుంటివి. రోషమత్సరములుండి యపకారము చేసిన పక్షమున నందు కొంత హేతువు కలదు. ఏమియులేక యపకారముఁ జేయునట్టి పాపజంతువులు బ్రదుకుట లోకాప కారము. ఎవరుపంపిన వారిపక్షమున వచ్చి లోకనాశముఁ జేయుచుందువు. నీయందు దయఁజూపుట లోకుల యెడల

నిర్దయఁబూనుట. నిన్ను బ్రదికించుట జంతువులం జంపుట. అదిగాక మీరు బాణములు, కత్తులు, కస్తూరి సారెలు, మొదలగువానివలె, ప్రాణము లేని వస్తువులు కారు. మీకు బుద్ధి గలదు. బుద్ధిగల సాధనములచేత లోకమునకు మహాపద వాటిల్లు. ఇట్టిసాధనములను మొదలసేయక కదల నీయక నెక్కడ జూచిన నక్కడ నొక్కి చంపుట కర్తవ్యము." అన భుజంగము మరల బనులుపలుకఁ జూచుచుండ మృత్యువు ప్రత్యక్షమై యిట్లనుగున సంభాషించె. "ఓ సర్పము! యీబాలుని వధనిమిత్తమై నిన్ను నేను పంపినట్లే లోకజంతువుల హింసింపు మని కాలుఁడు నన్ను బంపుచుండును. ఈ చావునకు నీవు కారణముగాదు. నేనును హేతువును గాను. నాశనము సమస్తజంతువులకుం గలదు. ఏదో సాధనమున నవి నాశనము నొంద వలయు. కొన్ని జంతువులు నీవంటి క్రూరజంతువులచేతఁ జచ్చు; కొన్నిరోగములచేత మ్రందు. కొన్ని జలముచేత, కొన్ని యగ్నిచేత, కొన్ని వాయువుచేత, కొన్ని తమబుద్ధిహీనతచేత, కొన్ని మనుష్యుఁడు కల్పించిన యాయుధములచేత కాలధర్మము నొందుచుండు. ఇది యొక నిమిత్తము కాని, జంతువులకుఁ జావు తప్పదు. జంతువులకే కాదు. సూర్యచంద్రులకు, భూమ్యాకాశములకు, జలాగ్నులకు, వాయువునకు, మహాసముద్రములకు, మహాపర్వతములకు సైతము నాశనము కలదు. యమునిపంపుననే జని కొన్నిటి స్వయముగాను

కొన్నిటిని సాధనములచేతను నాశనము చేయుచుండును. జను లజ్ఞానముచేత నిన్నును, నన్నును నిందించుచుందురు. ఇదియెల్ల కాలునిచేష్టిత మని వా రెఱుఁగరు. కాలవశమున గాని మనవశ మిం దేమియు లేదు. అనవుడు పాము మృత్యువున కిట్లనియె. "నీవు చెప్పినట్లు నేను నీ ప్రేరణమున గఱచితిని. గావున నావలన నేరము లేదని చెప్పుచుంటి. ఇదియెల్ల కాలుని దోషముగాని, మనదోషము కాదు. నావుడు మృత్యువు సర్పముం జూచి—"కాలుని వలన దోష మున్న దని లేదని చెప్ప నే నెంతదానను. మనధర్మ మిట్టిదనియుఁ గాలునివలన మనము ప్రేరితుల మైతి మనియుఁ జెప్పవలయునే గాని, దోషంబులు నిరూపించుట మనపని కా" దని పలికెను. అప్పలుకులు విని పాము బోయంజూచి, వింటివా మృత్యువు మాటలు. ఇదియెల్ల నా దోష మని నీవు పలుకుచుంటివి. ఇప్పుడైనను యథార్థ మరసి నన్నుంటఁగట్టిన త్రాళ్ళువిప్పి నన్ను విడచిపుచ్చు" మని వేఁడుకొనెను. బోయఁడు దానిమాట సరకుసేయక "ఓ పాడుపామా! నీవును, మృత్యువును, కోడిదొంగలు. ఏవో నాలుగు పొడిమాటలు సరిది చెప్పినంతమాత్రమున నే నిన్ను విడుచుట కంత వెఱ్ఱినే? నీవు వెఱవను; మృత్యువునకు వెఱవను. నిన్ను విడువ" నని దానివధంబునందు కృతనిశ్చయుఁడై యుండ సర్పమృత్యువులు రెండును బోయ నాలోకించి సరంకుశుఁడైన కాలునిపనుపునఁ జను

చున్న మాకు దోషము లేదనుచుండ నంతలోఁ గాలుఁడు ధర్మసందేహముఁ దీర్ప నచటఁ బ్రత్యక్షమై యిట్లనియె. బాలుని మరణమునకు సర్పము కారణము కాదు. మృత్యువు కారణముగాదు. నేను కారణము గాను. అతని కర్మమే కారణము. సమస్తజంతువులు తమతమ కర్మంబుల ఫలంబులు గుడుచుచు సుఖదుఃఖంబు లనుభవించుచుండును. ఆకర్మమే యీబాలుని వధించె. కర్మమే జననము కలిగించును. కర్మమే వృద్ధిబొందించును. కర్మమే నాశనమొందించును. తను కావించిన కర్మ ననుభవింపక శివునికైనం దప్పదు. తక్కిన జంతువులమాట లెక్కయేమి?" యనుచుండ నక్కాలుని పలుకులు విని గౌతమి బోయ కిట్లనియె. అన్నా! వింటివా కాలుని పలుకులు? నేను చెప్పినట్లే యీకాలదేవుఁడు గూడ చెప్పె. తాము చేసిన పాపఫలమె మానవులందఱుఁ గుడుచుచుందురు. తల్లిదండ్రులు చేసిన పాపకర్మము చేతనే బిడ్డలు మృతినొందుచుందురు. చేసి విచారింపనేల? కావున నీసర్పమును విడువుము" అది విని బోయ జ్ఞానసంపన్నుఁడై సర్పమును విడిచెను. వాద ముడిగి యెల్లవారు యథేచ్ఛం జనిరి.

సప్తమహర్షులు—వృషాద్రర్భి

అత్రి, కశ్యపుఁడు గౌతముఁడు, జమదగ్ని, భరద్వాజుఁడు, వశిష్ఠుఁడు విశ్వామిత్రుఁడు సప్తమహర్షు లనఁబడుదురు. వీరు తమమహిమవల్ల నాకాశమున నక్షత్రరూపము ధరియించి శాశ్వతమూర్తులై యున్నారని పెద్దలు చెప్పుదురు. ఈసప్తమహర్షులు పూర్వకాలమందు గలసి సంచరించుచుండిరి. వసిష్ఠునిభార్య యగు నరుంధతీదేవి మగని వెన్నఁడు విడువక, సతఁ జెక్కుడికటిగిన నక్కుడికరుగుచుండును. గండ యను పరిచారిక యొకరిత యరుంధతీదేవిని సేవించి యుండును. దానిమగఁడు పశుసఖుఁ డనువాఁడు సప్తమహర్షులకు నుపచారములు సేయుచు నిరంతరము వారివెంట నంటి యుండును. ఆ పదిమందియుఁ గలసి యథేచ్ఛముగ భూమండలమంతయు సంచరించుచుండ నాకాలమున వానలు లేక గొప్ప కఱవు సంభవించెను. అరుంధతీసమేతులైన సప్తమహర్షులవంటి తపోధనులు పరమపావనులు మహిమాశాలురు కాటకమువలన నింతింత యనరాని బాధ పడినపుడు సామాన్యమనుష్యులు లక్షోపలక్షలు కోటానకోట్లు మేరమీరినయాకలిబాధ కోర్వలేక పల్లియలయందును పట్టణంబులయందును గుక్కలవలె వీధులం బడి చచ్చిరని వేఱె చెప్పవలయునా? అఘోరసమయమున వారు పదుగురు పేరాకలిఁ

చేత మూర్ఛ వోవుచుంతటి దురవస్థ పాలై తినుట కేమియుం దొరకక నలువంకలం జూచిరి. చూచునప్పటికి వారి కన్నులకు శ్మశానభూమి కనుపడెను. అం దొక చితి కనుపడెను. ఆ చితిమీఁద నొక శవము కనుపడెను. పిన్నిధిఁ గన్న పేద వలె లోకోత్తర చరిత్రులగు మహామును లరుంధతీ సమేతులై సేవకులు వెంటరా మహానంద భరితులై పరుగుపరుగున వల్లకాటికిం జని యాశవముం దినవలయునని మిక్కిలి తమకముతో కాటిచుట్టుం జేరిరి. అత్తఱి వృషాదర్భి యను రాజు దైవవశమున నా దారిం బోవుచుండెను. బహు తపస్సులు ప్రకటించు బ్రహ్మతేజముతో నాఁకలిచిచ్చున మాడిపోయిన మేనులతో నాదమీఁది పీనుఁగుం జుట్టియున్న యా బ్రహ్మర్షులాతని కంటఁబడిరి. పడుటయు నాతఁడు నివ్వెరపడి యొక్కనిముసముఁ జూచి వారి సమీపమునకుం జని నమస్కరించి దీవనలఁ బడసి "మహాత్ములారా! ఏమిది ? మీరేమి చేయుచున్నా"రని యడిగెను. ఆతనికి మహర్షు లిట్లనిరి. "రాజా! ఇది మహాక్షామ సమయము కదా! భూమిమీఁద వడ్లగింజ కనుపడుటలేదు. ఆకలి సహింపఁజాలకున్నాము. ఈశవమును భక్షించెదము." అనవుడు రాజు నిశ్చేష్టితుఁడై ముక్కున వ్రేలు వేసికొని కొండొకవడి కిట్లనియె. "ఆహా! ఆఁకలిబాధ మనుష్యులచేత నేమి చేయింపదు ? క్షుధానలముచేతఁ గాలిపోవనిది లేదు. అది కడుపులఁగాల్చి యూరకుండదు. సకల ధర్మంబులఁ గాల్చును. సర్వనియమముల దహించును. నీతి

నెల్ల భస్మము చేయును. మహానుభావులారా! యెంత దుర
వస్థ వచ్చెను. మీ మహామహిమ మీ రెఱుంగ రేమోగాని
నేను కొంతవర కెఱుంగుదును. మీలో నొకఁడు విష్ణుదేవుని
గడుపారఁ గన్నవాఁడు. ఒకఁడు బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరుల
మువ్వురకుఁ దండ్రి. ఒకఁడు కాలియముఁ గప్పఁజూపి
ముజ్జగంబుల నాశ్చర్యరసమున ముంచినవాఁడు. ఒకఁడు
క్షత్రియవంశ నాశనదక్షుఁ బరశురాముని జనకుఁడు. ఒకఁడు
బ్రహ్మసృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి చేసినవాఁడు. వసిష్ఠుని మాట చెప్ప
నక్కఱయే లేదు. అతఁడు జగత్త్రయైక పూజ్యుఁడు. భర
ద్వాజుని మహిమ లోకవిదితమే. ఇట్టి మహానుభావులగు
మీరు రాక్షసులవలె వ్యాఘ్రాదిక్రూర జంతువులవలె మాను
ష్యునిఁ దినఁ దలచుటయు, నందు సొదపైఁ బెట్టిన పీనుఁగను
బీకికొని తినఁ దలఁచుటయుఁ జూడ విధినిర్ణయమునకు మేఱ
లేదుకదా యని తోఁచుచున్నది. మీరే యిట్టి నీచకార్యము
సేసిన లోకమర్యాద నిలుచునా? ధర్మములు సాగునా?
మీ కాహారము లభింపదేని నాతోరండు. అన్నము పెట్టెద.
వస్త్రము లిచ్చెద. వట్టి యన్నమె కాదు పంచభక్ష్య పర
మాన్నములతోఁ గడుపారఁ గుడుపుదు. వసించుటకు గృహ
ములిచ్చెద. కావలయు నేని నేనుఁగు లిచ్చెద. గుఱ్ఱములిచ్చెద.
పశువు లిచ్చెద. పంటపొలము లిచ్చెద. ధనము లిచ్చెద.
ధాన్యములిచ్చెద. కావున నతిహేయమై భయంకరమై లోక
విరుద్ధమై శిష్టజనదూష్యమైన యీ శవభక్షణము మానుఁడు!
నా మనవి వినుఁ” డని రాజు బ్రతిమాలుటయు మహర్షు లతని

కిట్లనిరి, ''రాజా ! మేము చేయుచున్నది హేయమనియు భయంకరమనియు లోకవిరుద్ధమనియు శిష్టజనదూష్యమనియు మేమెఱుఁగుదుము. ఎఱుఁగక యజ్ఞానముచే జేయుట లేదు. చేయరానిదైనను నేఁడు దేశమున రేగి యున్న గొప్పకఱవు కతమున దీనిం జేయవలసె. జంతుకోటి యాఁకలికిఁ దాళఁ జాలమిక దా? ఇంతయు వృద్ధులైన మొక జంతువే. సాంగవేదాధ్య యనసంపన్నులమైనను తపోధనులలో నగ్రగణ్యులమైనను మహామహిమలకు నిధుల మయినను మేమాఁకలికిఁ దక్కిన జంతువులతోఁ బాటు బానిసలమే. ఎంత యాచించిన మాకుఁ బట్టెడు పిడమ దొరకదయ్యె. జంతుమాంసము భక్షింపుద మన్న నీగొప్పగాటకమువల్ల నాహారము దొరకక సమస్త జంతువు లిదివఱకే మృతిఁ జెందినవి. అనేకయుగముల నుండి జీవించుచున్నారము. కాని యింత కాటక మెన్నఁడుఁ జూచి యెఱుఁగము. విని యెఱుఁగము, ఇంద్రియముల నెల్ల జయించి నాము కాని యాఁకలిని జయింపఁ జాలమయితిమి. కామ క్రోధములు మొదలగు నంత శ్శత్రువుల జయించితిమిగాని, తుద కీయాకఁలికయ్యమునోటఁ బడితిమి. ఆఁకలి కాగలేక యన్యవస్తువులు దొరకక పోవుటచేత నీశవము నిక్కడ భక్షింపఁ దలఁచితిమి. పాపము కాని, పుణ్యము కాని, దీనిని భక్షింపక మానము ఘటము నిలిచినపిదపఁ గలుమము మాట చూచుకొందము. ఇఁక నీమాట నెత్తికొందము, మాకన్న వస్త్రము లిచ్చెద నంటివి. ఆఁకలిబాధ తీర్చెద

నంటివి. ఇది లెస్స. నీకభ్యుదయ మవుఁగాక! నీమంచి తలంపునకు మెచ్చితిమి. నీకు భగవంతుఁ డాయురారోగ్యములు ప్రసాదించుఁగాక! కాని, నీసొమ్ము మే మనుభవింపఁజాలము. మీధనము లన్యాయార్జితములు. నిగపరాధులను దండించి దోచుకొని శత్రువు లని పేరుపెట్టి బహుసంఖ్యలగు జనులను వధించి సంపాదించినవి మీవిత్తములు. మీవలన దానములు గ్రహించి మేడలు మిద్దెలు గట్టుకొని సుఖించుట కంటె యడవులనుండుట మేలు. మీరిచ్చిన యేనుఁగులగుఱ్ఱముల నెక్కి సుఖించుటకంటె కాలి నడకనే ముండ్లలో నైన నడచుట మేలు. మీ ధనములవల్ల నైశ్వర్యవంతులమై సమృద్ధిగఁ దినుటకంటె నన్నము లేక యుపవాసము చేసి మాడి చచ్చుట మేలు. వెయ్యేల? మీసొమ్ము దినుట కంటెఁ బీనుఁగను బీకకొని తినుటయైన మేలు"

అట్లు సప్తమహర్షులు రాజులసొమ్ము నిందాస్పద మని నుడువుటయు వృషాదర్భి వారి కఠినోక్తులకు మిక్కిలి కోపించి కోపావిష్టహృదయుఁడై గృహంబున కరిగి వారిని వంచింప నెంచి మాయాఫలములు కొన్ని కల్పించి వానిని మంత్రుల చేతికిచ్చి "వీనినిఁ గొంపోయి మీరా సప్తమహర్షుల కిం"డని పంపెను. మంత్రు లామాయాఫలముల సంగ్రహించి యా మహామునులయొద్దకుం గొంపోయి యిచ్చిరి. మహామునులు వాని స్వరూపంబుఁ జూచియు, హస్తంబుల స్పృశియించియు నవి కృత్రిమఫలము లని తెలిసికొని యావలఁ బాఱవైచిరి. మంత్రులు సిగ్గుపడి మఱలిపోయి యావార్త రాజున కెఱిం

గించిరి. రాజు కోప మినుమడింప మంత్రవేత్తలం బిలిపించి "ఆర్యులారా! మీరు హోమంబులు చేసి కృత్తి యనురాక్షసిం బుట్టించి దానిని సప్తమహర్షుల మీఁదికిం బంపుఁడు. అది వారిని జంపివచ్చినట్లు లాజ్ఞాపింపుఁ" డని యానతిచ్చెను. మంత్రశాస్త్రజ్ఞులు రాజుమాట దాటఁజాలక హోమంబులు చేసి కృత్తియను రాక్షసిం బుట్టించి దానిని మహర్షుల మీఁదికిఁబంపిరి. ఆసమయంబున మహర్షులుతినుటకు దుంపలు కాయలు పండ్లుగలచోటులు వెదకికొనుచు నడవులం దిరుగు చుండిరి. అప్పుడు శునస్సఖుం డనుసన్యాసి యొకఁడు వారిం గలిసికొని మైత్రిసెఱపి వారెందుఁ బోవ నటు బోవుచుండెను. అట్లు వా రందఱుఁ గలిసి తామర తూండ్లు తిని కడుపులు నింపుకొనవలయు నని తలంచి యొకకొలనుకడకుఁ బోయిరి. ఆకొలను గట్టు వారు చేరునప్పటికి వృషాదర్భి పంపిన కృత్తి యను రాక్షసియు నచ్చోటు జేరెను. చేరి కొలను జొరబోవు మహర్షుల కడ్డమునోయి యేదేనివంక పెట్టి వారిని తుదముట్టింపవలయునని వారినామధేయము లడిగెను మహర్షులుసహజసౌజన్యముతోఁ దమపేళ్ళ వరుసగాఁ బేర్కొనిరి. శునస్సఖుఁడు తనపేరు సరిగాఁజెప్పక రక్కసికి వినుఁగుపుట్టున ట్లడ్డదిడ్డముఁ జెప్పెను. అందు కతనిపై రక్కసి కోపించి పేరు సరిగఁ జెప్ప వేమని తిరస్కారముగ నడిగెను. చెప్పి చున్నను జెప్పలే దందువా? దురాత్మురాలా! పసుము! భస్మము కమ్మని హుంకార కోపమున దండముతో దానితలమీఁద వైచెను. ఆ దెబ్బ

కది నేలఁగూలి చచ్చి భస్మమయ్యెను. అనంతరము మునులు సరోవరముఁ బ్రవేశించి తామరతూఁడులు గోసి గట్టున మోపుగాఁ బెట్టి స్నానమునకై జలమున దిగిరి. స్నానములు చేసి మరలవారు గట్టునకువచ్చునప్పటికి తామరతూఁడొక్కటి యైన లేకపోయెను. మును లొండొరుల మొగములు జూచు కొని తెల్లఁబోయిరి. ఒకరిపై నొకరి కనుమానముఁ గలిగెను. కలుగుటయు వారందఱు ప్రమాణములు చేయ సంకల్పించిరి. శునస్సఖుఁడు వారందఱికి మధ్యవర్తి యయ్యెను. అప్పు డత్రిమహాముని యిట్లు ప్రమాణముఁ జేసెను. "నేను తామర తూండ్లు దొంగిలించితినేని గోవును దన్నినవాఁడు, సూర్యున కెదురుగా మూత్రపురీషములు విడుచువాఁడు, అనాధ్యాయ మున వేదము జదివినవాఁడు, నేదుర్గతికిఁబోదురో యాదుర్గతికిఁ బోవుదును." అనవుడు వసిష్ఠుఁ డిట్లని యొట్టుబెట్టుకొనియె. "నేనీబిసంబులుఁద్రుచ్చిలించితినేని, వేదాధ్యయనముఁ జేయని వాఁడు, సన్యాసియయ్యుండి కాముకుఁడైన వాఁడు కుక్కను వెంటఁబెట్టుకొనియసహ్యాపడక నిరంతరముతిరుగువాఁడు, పోవు నట్టిదుర్గతికి నేనుపోవుదు" మఱియుఁగన్నకూతునమ్ముకొనుట, శరణుజొచ్చిన వానిని రక్షింపక దిరస్కరించుట, దానమిచ్చు వాఁడు దరిద్రదశఁ బొందినప్పుడు సైతము వానిని యాచించి పీడించుట,యేమనుష్యుని కేదుర్గతులు గలుగఁజేయునోనాకా దుర్గతులు గలుగుఁగాక. అంతట కశ్యపుఁడిట్లు శపథముఁ జేసె. "వ్యర్థముగా మాంసము భక్షించుట, సభలోఁ బక్షపాతము

బిల్కుట, దుర్దానములు పట్టుట, పట్టపగలు స్త్రీసంభోగ మొనరించుట, బ్రాహ్మణుఁడు సరకులంగొని వర్తకము చేయుట నేదోషము సంఘటిల్లునో బిసములు దొంగిలించినపక్షమున నాకాదోషము గల్గుఁగాక! పదంపడి భరద్వాజుఁ డిట్లనియె. 'ఈతూండ్లు నేను దోచుకొంటి నేని జ్ఞానులను, గోవులను, స్త్రీలను, గ్రూరముగా హింసించుట, కార్యాతురు లయిన బ్రాహ్మణుల నుపేక్షఁ జేయుట, కైటిపిల్లలతో మండుచున్న యగ్ని యందు హోమముఁ జేయుట, గురుధిక్కారము జేసి చదువుట మొదలగు పాతకములు జేసినవారిగతి నాకుఁ బ్రాపించుఁ గాక!'' ''నేనిదొంగతనముఁ జేసితి నేని భార్య ముట్టయి నప్పుడు దానిని గవయుట, మూత్రపురీషములు జలములో విడుచుట, ద్వేషభావము గొనుట, యాఁడుదానిసొమ్ముఁ దిని జీవించుట, యసహాయుఁడైన వైరిం జంపుట, చూడితో నున్న యావుం గొట్టుట మొదలగు పాతకములు జేసినవారి వలె నేనును దుర్గతికిం బోవుదు'' నని జమదగ్ని శపథముఁ జేసెను. ''ఈబిసములు నే నెఱిఁగియుండినపక్షమున వేదము వదలుకొనుట, యగ్నిహోత్రములు విడిచిపెట్టుట, శూద్ర స్త్రీకి మగఁ డౌట, సోమలత లమ్ముకొనుట, చెడ్డగ్రామము లందు వాసము జేయుట, మున్నగుపాతకములు నేను చేసినట్లే యని గౌతముఁడు ప్రమాణము జేసెను. 'ఈకార్యము నావలన జరిగెనేని తగినసేవకులను రక్షింపక పోవుట,తగనివారిని రక్షించుట, ధర్మాత్మునివలె కపటవేషము వేసికొని రాజుంగొల్చుట

మొదలగు పాతకములు చేసినట్లే' యని విశ్వామిత్రుడు ప్రతిజ్ఞ జేసెను. అప్పు డరుంధతి యల్లన నిట్లనియె. 'అత్తమామల నెల్లప్పుడు దిట్టిన దానికి, పెనిమిటియెడ దురాలోచనములు చేసిన దానికి, ఒక్క తె కూర్చుండి పరమాన్నము దిన్న దానికి నెట్టిదుర్గతి కల్గునో నాకట్టిదుర్గతి కలుగును.' అనవుడు జన్మమంతయు బానిసతనముతోనె గడుపుగడపుచుండిన గండయిట్లు ప్రతిజ్ఞ జేసె. 'వంటజేసిన యాహుది ముందుగా భుజించుట, సరిగాఁ బని చేయక పోవుట, బొంకులు పలుకుట, కూఁతురు నమ్ముకొనుట, సజ్జనుల కెగ్గుసేయుట యెట్టిదుర్గతిఁ దెచ్చునో యీతూండ్ల దొంగతనము గూడ నట్టి దుర్గతిఁ దెచ్చుఁగాక!'' పిమ్మట దానిమగఁ డగు పశుసఖుఁడు మునులవంక తిరిగి. యీతూండ్లు ముచ్చిలించినవాఁడు సంతానము లేనివాని వలెను, గర్భదాసునివలెను, దరిద్రపీడితునివలెను, సకల దుఃఖంబు లనుభవించుఁగాక యని యొట్టుపెట్టుకొనియె. అట్లచట నున్నవా రందఱుఁ దనవంక దిరిగి ఘోరప్రమాణంబులు చేసినపిదప శునస్సఖుఁడు తానును ప్రమాణముజేయఁ దలఁచి యిట్లనియె. ''నేనీబిసము దొంగిలించితి నేని వేదాధ్యయన సంపన్నునకైనను యజ్ఞములు చేసినవానికైనను తన కూఁతునిచ్చి యానందముగఁ బెండ్లి చేసినట్లే' యనిన మహర్షు లందఱు విస్మితులై యిది యేమి మంచివిషయములం గూర్చి శపథముఁ బట్టుదురే? దీనింబట్టిజూడ నీవే తూండ్లు దొంగిలించితి వని తెలియుచున్నది. ఆఁకలికి తాళఁజాల కున్నాము. బాధ

పెట్టక సత్వర మిమ్మని పల్కిరి. పలుకుటయు శునస్సఖుండు నవ్వి యిట్లనియె "మీ రన్నది సత్యము. మీ రొంకురుల నేమే మందురో వినుటకై యిట్లు చేసితిని. నేనే యీతూండ్లు ప్రముచ్చిలించితిని. వృషాదర్భి యను రాజు మీపైఁ బగఁ బూని మిమ్ము జంపుటకై కృత్తియను రాక్షసిం బంచె. అది మిమ్ము కడతేర్చునను భయంబున సన్యాసివేషముఁ బూని వచ్చినవాఁడ. నేను దేవేంద్రుఁడ. ఇవిగో మీ తామర తూండ్లు గ్రహించి భక్షింపుఁడు. మీ పుణ్యావర్తనముల చేత మీ కుత్తమపదప్రాప్తి కలిగె. ఎగసి యాకాశమునకురండు. అక్కడ చుక్కలై మెఱయుచుందురుగాక !" యని పల్కుటయు మహర్షులింద్రునితోఁ జని యాకాశంబున నక్షత్ర రూపములు ధరించి దేదీప్యమాన ప్రభావంతులై వెలయు చుండిరి. రాజువలన దానము గ్రహింపనివారి కిట్టి మహో న్నత దశ ప్రాపించె. ఎవరివలనను దానము గ్రహింపక స్వతంత్రజీవనము సేయుట సర్వోత్తమము.

క్షత్రబంధుఁ డను నొకరాజు కలఁడు. అతఁడొకనాఁ డెక్కడకో బోవుచుండ భయపడుచు నొదిగి వెళ్ళుచున్న రొుక మాలవాఁడు వానికంటి కగుపడెను. అతఁ డామాలనిం బిలిచి 'ఓయీ ! యిట్లు నీవొదిగి తొలఁగి చనుటకు గారణం బేమి?" యని యడిగెను. అనవుడు మాలవాఁ డిట్లనియె; "అయ్యా! అది యొక బ్రాహ్మణుని పొలము. బ్రాహ్మణుని పొలముమీఁదినుండి గాలి కెగిరివచ్చు మంటిరేణువులు నా

మీఁదఁ బడునేమో యను భయమున నేను దూరముగఁ దొలఁగి చనుచుంటిని.'' అనపుడు రాజు "బ్రాహ్మణక్షేత్రమునుండి గాలి కెగిరిన మంటిరేణువులు మీఁద పడిన నష్టమేమి" యని మరల నడిగెను. చండాలుఁ డతని కిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. "మహాప్రభూ! నేను పూర్వ మొక బ్రాహ్మణ కుమారుఁడను; మాధుకరవృత్తిం బ్రతుకుచు స్వాధ్యాయముఁ జెప్పుకొనుచుంటిని. ఒకనాఁడు బిచ్చమెత్తి తెచ్చికొన్న యన్నము పుణ్యనదీ తీరమునకుఁ బోయి తినఁదలఁచుచుండ గొప్పగాలి వీచెను. ఆ నదికి సమీపమం దున్న యొక బ్రాహ్మణుని పొలముమీఁదనుండి మంటి రేణువులు దట్టముగా నెగిరివచ్చి యన్నము పైఁబడెను. ఆఁకలి కాగలేక నేనాయన్నముఁ దింటిని. బ్రాహ్మణుని భూమి సంబంధమయిన రేణువులు పడినందుచేత బ్రాహ్మణుని సొమ్ము కొంత నాకడుపులోఁ బడినది. బ్రాహ్మణ ధన మపహరించుట మహాపాతకము. అందుచేత నేను మాలవాఁడనై పుట్టితిని, పూర్వజన్మజ్ఞానము నాకు గలదు. నీతోడ నా కీవిషయమై సంవాదమిప్పు డయినది. కనుక నాశాపవిమోచనమైనది. ఇంక నేను బ్రాహ్మణజన్మ మెత్తుదును. నాకు సెలవిమ్ము.'' అని చెప్పి వెడలి పోయెను. బ్రాహ్మణుల సొత్తు మంటిరేణు వయినను సరే, గడ్డిపరకయైనను సరే యపహరించుట మహాదోషమని దీని ఫలితార్థము.

గౌతముఁడు—దేవేంద్రుఁడు

గౌతమ మహాముని వనములో సంచరించు చుండఁగా దల్లి లేని యేనుఁగుపిల్ల యొకటి యాయనకంటఁ బడెను. ఆమహర్షి జాలిచేత దానిని జేరఁదీసి పెంచఁదొడఁగెను. నానాఁటి కది మిక్కిలి పెద్దదయ్యెను. ఆకాలమున ధృతరాష్ట్రుఁడను రాజు దేశమును బాలించు చుండెను. దేవేంద్రుఁ డారాజు రూపముఁదాల్చి గౌతమమహాముని కడకుఁ బోయి "మహాత్మా నీవు పెంచుచున్న యేనుఁగు నాకి"మ్మని యడిగెను. అతనికి గౌతముఁ డిట్లనియె. "రాజా! యీయేనుఁగు నా యగ్నిహోత్రమునకు సమిధలు తెచ్చియిచ్చును. నే నాశ్రమమున లేనికాలమున జాగ్రత్తతో నాపర్ణశాల రక్షించును. దీనిని బిడ్డనుబెంచినట్లు పెంచితిని. అదియు నన్ను దండ్రిని బ్రేమించి నట్లు ప్రేమించు చున్నది. అందుచేత దీనిని నీకియ్యఁజాల" అనవుడు మాయారూపముం దాల్చిన దేవేంద్రుఁ డిట్లనియె. "ముక్కుమూసికొని తపము చేయు మునుల కేను గెందుకు? ఎక్కనా? సౌఖ్య మనుభవింపనా? సమిధలు తెచ్చునను కారణమున నేనుఁగుల బెంచువారు గలరె! అమూల్యములయినగోవుల వేనవేలిచ్చెద! కావలసినంత బంగారమిచ్చెద! అన ముని చిన్ననాట దీనితల్లి చనిపోవుటచే మిక్కిలియక్కటికముతోఁ బెంచినాఁడ. అందుచేత మక్కువ యెక్కువైనది! కావున విడువఁజాల. లక్షగోవుల నిచ్చినను దీని నియ్యను.

కోటివరహాలిచ్చినను దీని నియ్యను. నీరాజ్య మంతయుధార వోసినను దీని నియ్యను. నేసీయను. మోక్షోయను చుండ నీవిన్ని సార్లడుగుట న్యాయమా? మారుమాటాడక పొమ్ము" ఆమునిపలుకులు విని కపటవేషధారి యయిన మహేంద్రుడు "వాహనము చేసికొనుటకై యేనుగును రాజు పుచ్చుకొనవచ్చు. నీవేమి సేయగలవు? సామమున దీని నీయకున్న బలిమిని దీని గైకొనెద. కావున విడువు" మని రాజసమునఁ బలుకుటయుఁ దపోధని యిట్లనియె. "పుణ్యాత్ములు సంతోష మెచ్చటఁ బొందుదురో పాపకర్ములువిచార మెక్కడనుభవింతురో యట్టి మహాజన సభకు నీవురమ్ము. అచ్చట పెద్దమనుష్యులయెదుట నీకేనుఁగు నిచ్చెద."

అనవుడు మహేంద్రగౌతము లీవిధమున సంభాషించిరి.

మహే—నాస్తికులును, పాపాత్ములును నీ చెప్పినచోటికి నత్తురు గాని నే నేలవత్తు.

గౌత—యముఁడు ధర్మాత్ముండుకదా! అతనియొద్దకు రాఁగూడదా?

మహే—నేనచటికి రానొల్ల.

గౌత—అట్లయిన మందాకినీ నదితీరమునకు రమ్ము. అచ్చట హస్తినిచ్చెద.

మహే—అతిథులు తినగా మిగిలినయన్నము దినువారును, దానములు గ్రహింపనివారును నక్కడికిఁ బోవుదురు. నేను రాఁజాలను.

గౌత—అట్లైన మేరువనమందు నీ కేనుఁగు నిచ్చెద, రమ్ము.

మహే—అక్కడ కేగువారు సత్యవంతులు, భూత దయాపరులు. అక్కడ నాకేమి పనియున్నది? మఱియొక చోటికి వచ్చెద చెప్పుము.

గౌత—నారదమహాముని విహారస్థలమునకు రమ్ము. అది మనోహరము. కిన్నరు లచ్చట సంచరించు చుందురు.

మహే—గాన విద్యావిశారదులు, నృత్యమునందు మిక్కిలి ప్రవీణులు నివసించుచోటది. అది నాకేల?

గౌత—ఉత్తరకురుభూములు మిక్కిలి కమనీయములు. అక్కడ దేవేంద్రుఁడు కోరినకోరిక లిచ్చును. అక్కడకు రమ్ము.

మహే—కామమునుదహింప లేనివారి కా చోటులు చొఱ శక్యములు గాని నాకుగావు.

గౌత—చంద్రగృహమున గజము నిత్తు రమ్ము.

మహే—దానశీలురు పరమ శాంతులు మున్నగు వా రాలోక మనుభవింతురు. నాకది చోటుగాదు.

గౌత—సూర్యుని సన్నిధానమున నీ కేనుఁగు నిచ్చెద రమ్ము.

మహే—తపస్స్వాధ్యాయనిరతులు పోఁదగిన స్థానమద్ది; నే నేల వత్తును?

గౌత—వరుణుని పట్టణమునకు రమ్ము; అక్కడ దంతిని నీవు పుచ్చుకొనవచ్చును.

మహే—యజ్ఞములు సేయువారు అగ్నిహోత్రములు నిలుపువారు మాత్రమే వెళ్ళఁదగినచోటది. అక్కడికి నేను రాను.

గౌత—అట్లయిన దేవేంద్రుని సముఖమునకు గొరునిచ్చెద, రమ్ము.

మహే—శూరులు, యజ్ఞములుసేయువారు, నక్కడికి పోవలయును గాని నే నెందుకు?

గౌత—అది యెల్లవేని ప్రాజాప్రత్యలోకమునకురమ్ము.

మహే—అది యశ్వమేధులస్థానము.

గౌత—అక్కడకు రా నిష్టము లేదేని గోలోకమునకు రమ్ము. ద్వీపము నందు గ్రహింపవచ్చును.

మహే—బ్రహ్మచర్యవ్రతులు, తీర్థయాత్రలుసేవించువారు, బహుగోదానములు గావించినవారు నచ్చటికి వెళ్ళఁదగుదురు గాని నేరాఁజాల.

గౌత—అయ్యా! బ్రహ్మలోకమునకు రమ్ము. అక్కడ చలియుండదు. ఎండయుండదు. ఏదుఃఖము లుండవు.

మహే— సర్వసంగ పరిత్యాగులు, కృతార్థులు, వేదాంత విద్యాపరిజ్ఞాతులు, మొదలగువారందుఁ బోదురు, నాకు రా శక్యము కాదు.

గౌత—అయ్యా! నే నెచ్చోటికి రమ్మన్న నచ్చోటి కేదో యొకవంక చెప్పి రాకున్నాఁడవు. నీ వాలకముఁజూడ నీవు ధృతరాష్ట్రుండను రాజువు కానట్లు తోఁచుచున్నది. నీవు మహేంద్రుఁడవని నాబుద్ధికి పొడకట్టు చున్నది. మహేంద్రున కీలోకమునందును, నేమియెగ్గులు గలుగవు.

మహేం—మహాత్మా! సత్యముగ్రహించితివి. చేసిన యపరాధము క్షమింపుము. నీ వేమనిచిన నట్లుచేసెద.

గౌత—దేవా! ఈయేనుఁగు నాకు పుత్రుఁడువంటిది. బిడ్డను పెంచినట్లు దీనిఁ బెంచితిని. దీనిని నాకడవిడిచిపొమ్ము! అదె నాకు వరప్రసాదము.

మహేం—మహాత్మా! ఈయేనుఁగు తనతొండము సాచి నీపాదములయొద్ద నిలిచి నీకు మ్రొక్కుచున్నది. నిన్ను ముద్దు పెట్టుకొను నున్నది. ఇంతప్రేమగలిగిన యీజంతువు నకు నీకు నెడబాటు చేయుట కే సంతమూర్ఖుఁడనే? నీయేనుఁగును నీవె గైకొమ్ము. నేను మాలరూపమునఁ దాల్చినప్పుడు నన్ను సాధారణమహిమగల మును లెఱుఁగఁజాలరు. నీవఖండ ప్రభావ వంతుఁడవు కావున నన్నెఱింగితివి. నీప్రజ్ఞకు మెచ్చి నీకు వరమిచ్చు చుంటి. నీవు నీప్రియపుత్రుఁడయిన యేనుఁగుతోఁ గూడ గలిసి స్వర్గమునకు రమ్ము. అక్కడ సుఖముగా నుండవచ్చును. అని గౌతమునిని, గజమును మహేంద్రుఁడు స్వర్గమునకుఁ దీసికొని పోయెను.

కుక్క

ఒక మహాముని యాశ్రమములో జంతువు లనేక ములు వానిదయావిశేషమున బిడ్డలవలెఁ బెరుఁగుచుండెను. అందొక కుక్క యుండెను. తక్కిన జంతువులతోఁ బాటు ముని యాకుక్కను సైతము మిక్కిలి ప్రేమతోఁ బెంచెను. అదియు నధికవిశ్వాసము కలిగి వర్తించుచుండెను. అట్లుండ నొకనాఁడు పులియొక్కటి కుక్కను దఱుముకొని వచ్చెను. కుక్క భయంబున మహాముని శరణు జొచ్చెను. ముని దయఁ బూని తన తపోమహిమచేత శునకమును వ్యాఘ్రముగఁ జేసెను. పులిరూపు దాల్చిన యాకుక్క మిక్కిలి రోసముతోఁ దరుముకొనివచ్చిన పులి పైఁ బడి దాని నోడించి పారఁ దోలెను. పిమ్మట నొకనాఁడు కుక్కను మదఁపు టేనుఁగు తరిమి తొండముతోఁ గొట్టఁబోయెను. అపుడు మహాముని కుక్కను గొప్ప యేనుఁగను జేసెను. రెండు యేనుఁగులును బోరాడ కుక్క యేనుఁగును గెలిచెను. మఱి యొకనాఁడు కుక్కను సింహము చంపఁబోఁగా ముని కుక్కను సింహముగాఁ జేసెను. మాయసింహము నిజమయిన సింహమును బాఱఁబోలెను. వేఱొకనాఁడు శరభ మొకటి కుక్కపై గవిసెను. ముని మహిమచేత కుక్క శరభమై విక్రమించెను. తాను పులియై, యేనుఁగై, సింహమై,

శరభమై, విజృంభించుట యెల్ల దన ప్రజ్ఞయే యని లోకమునకుఁ దెలుప నెంచి యా ముని యుండినయెడఁ దన పేరు ప్రతిష్ఠలు పైకి రావని తలపోసి యామునిని శరభ రూపమున నున్నకాలమున నా మ్రుక్కిడి కుక్క చంప నిశ్చయించుకొనెను. ముని తన తపోమహిమచేత దాని దుష్టభావము గ్రహించి శరభరూపమున నున్న దానిని యెప్పటి కుక్కగా మార్చి యావలకుఁ బాఱఁ దోలెను. తమ కుప కారము జేసినవారికే హాని జేయఁదలఁచు దురాత్ములు చెడిపోక బాగుపడుదురా ?

పులి - నక్క

పురిక యను పట్టణము కలదు. పౌరకుఁ డను రాజు దాని నేలుచు నిరంతరము పాపకార్యములు చేయుచుండెను. కొంతకాలమున కతఁడు మృతినొంది నక్కయై పుట్టెను. పూర్వజన్మమున దానికి గొప్ప రాజై నట్లు మున్ను చేసిన మహాదోషములఁబట్టి తన కాజన్మము కలిగినట్లు నక్క యెఱింగియుండి యాజన్మమున నైన సాధువర్తనము కలిగి బ్రతుకవలయు నని సంకల్పించుకొని జంతువులను జంపక మాయోపాయములు పన్నక మాంసముఁ దినక వ్రతముఁ

బూని క్రిందరాలిన యాకులు పండ్లు మాత్రమే తిని పొట్ట పోసికొనుచు నెట్టులో కాలక్షేపము సేయుచుండెను. దాని చుట్టము లగు నక్కలన్నియు విరుద్ధమైన యావ్రతముం జూచి సహింపక దానికడకుఁ బోయి "యిది యేమిపిచ్చి! కడుపునిండ మాంసముఁ దినక యిట్లు కృశించెద వేమి? నీవు జంతువులను జంపి మాంసముఁ దెచ్చుకొనలేకపోయిన పక్షమున మేము మాంసముఁ దెచ్చి నీకిచ్చెద" మని వేఁడుకొనెను. ఆనక్క చుట్టముల మాటలు సరకు సేయక యెప్పటినియమముననె యుండె. గొప్ప వ్రతమును బూని యున్న యానక్క వృత్తాంతము నచ్చటిమృగములలో నెల్ల ముఖ్యమయిన పులి విని దానికడకుఁ బోయి యిట్లనియె. "నీవు మిక్కిలి సౌమ్యుఁడవని విని నీకడకు వచ్చితిని. నాతో మైత్రి చేసి నీవు నాయొద్ద నుండుము! నేను మిక్కిలి క్రూరుఁడ నని పేరుకలను. సాధుచరిత్రము గల నీ శిక్షలో నేను కొంతకాలము పెరిగితినేని నాక్రూరత్వము నన్ను విడిచిపెట్టవచ్చును. కావున నాయింట నుండుము" అనవుడు నక్క యిట్లనియె "మావంటివారికి నీ వాశ్రయణీయుఁడవు కావు. నా మనస్సు భోగముల ననుభవించుట కిష్ట పడకున్నది. కావున నీ మాటలు నాకు సరిపడకున్న" వని నక్క పల్కుటయు బెబ్బులి దాని కివ్విధమున బ్రత్యుత్తర మిచ్చె. "పోనీ! భోగముల ననుభవింప వద్దు. నాకు మంత్రివై చేయఁదగిన కార్యము, చేయఁగూడని కార్యము

నా కుపదేశించు చుండుము. అనవుడు "అట్లు నీకు మంత్రినై కార్యభారము నడుపుచుండు పక్షమున నీ మూలభృత్యులకు నాపై నసూయ వొడమును. పొడమినతోడనే వారు నీ చెవి చెంతఁ జేరి కొండెములు తండోప తండములుగా నామీఁదఁ జెప్పుదురు. నీ కవి ప్రియము లగును. అప్పుడు నన్ను నీవు చెఱుపఁ జూతువు. ఇన్నికష్టము లెందుకు ? నన్ను నీకడ నుంచుకొన దలఁతు వేని వారు నాపైఁ జెప్పు కొండెముల నాలకింప ననియు, వారిమాట పాటిచేయుట లేదనియుఁ బ్రమాణము సేయుము. అట్లు చేసితి వేని నీకడ నే నుండెద" నని బదులు చెప్పెను. వ్యాఘ్ర మాపలుకుల కియ్యకొని నక్క కోరినఫక్కిని బ్రతిన జేసె. నక్కయు, శార్దూల మున్న నెలవునకుఁ బోయి దానికి మంత్రి యయి బుద్ధులు చెప్పుచు వసియించెను. పులియు మిక్కిలి ప్రీతితో దాని నాదరించుచు వచ్చెను. ఇట్లు కొంత కాలము జరుగు నప్పటికి వ్యాఘ్రముయొక్క మూలభృత్యులకు నక్కపై నసూయ పుట్టెను. పుట్టుటయు వారంద ఱొక్కనా డొక్క చోట జేరి యిట్లు విచారించిరి. "ఏమిది! ముందువచ్చిన చెవులకన్న వెనుకవచ్చిన కొమ్ములు వాఁడి యన్నట్లు చిర కాలమునుండి కనిపెట్టుకొనియున్న మనల నందఱ దిగఁ ద్రొక్కి యీ బక్కనక్క మన ప్రభువుకడ సర్వాధికారము వహించి మనపైఁ గూడఁ బెత్తనము చేయవలసిన దుష్కాలము వచ్చెఁగదా ! మన ప్రభువు కార్యనిర్ణయమందు

దానినే గాని పిలువఁడు. దానితోనే గాని యాలోచింపఁడు. దానిమాటేగాని వినఁడు. దానిసన్నిధినే గాని కూర్చుండఁడు దానిపై నెవ్వరేమి చెప్పిన వినఁడు. ప్రభువు చెవులలో నదేమివిషము పోసెనో తెలియదు. కాని మాటలే తనకుఁ బథ్యములు. ఏమిచేయుదుము? ఈ నక్కను నాశనము చేసినం గాని మనకు మేలు లేదు. ఏ యుపాయము చేత నైనను సరే దీనిని జెఱుపవలయును." అని యందఱు విచారించుచుండ నొక గుంటనక్క యిట్లనియె. "దీనికి నే నొక్క యుపాయము సెప్పెద. పులినిమిత్తమై దాఁచిన మాంసము మన మపహరించి నక్కబసలోఁ బెట్టి నక్క దొంగిలించుకొనిపోయె నని చెప్పుదము. అప్పుడు పులి దానిం జంపును. దానితో మన యదృష్టము పండును" అనవుడు నది లెస్సయైన మార్గ మని యందఱు సంతసించి యట్లు చేసిరి. పులియొక్క యాహారమును సంరక్షించు పని నక్కదే గావున నది యజమానుని భోజనపువేళకు మాంసము తేఁబోయి కానక యెవరో నంజుసు దొంగిలించె నని శార్దూలమునకు విన్నవించెను. అద యా దొంగతనమును విచారింపఁబూన మూలభృత్యు లేమియు నెఱుఁగనియట్లు
విచారింపఁబూన మూలభృత్యు లేమియు నెఱుఁగనియట్లు
నలుదెసలు వెదకి నక్కయుండెడి గొందిలో నుండి మాంసమును బట్టితెచ్చి యప్పగించిరి అది చూచి పులి నివ్వెఱపడి

నక్కపై కొంత దురభిప్రాయమునుం బూనెను. ఆ వేఁడి చల్లారకమునుపే నాలుగు సమిధలు వేయవలయు నని మూల భృత్యులు స్వామికడకుం బోయి యిట్లు నక్కను దూల నాడిరి. "స్వామీ! నక్కకేమి, వ్రత మేమి? ఇది యంతయు బూటకంబు; ధర్మకవచముం దొడుగుకొని లోకు లను వంచించు చున్నది. ఇది మాంసముం దిననని వ్రతముం బూనినదికదా! అట్లయిన మాంస మేల యిది దొంగిలింప వలయు? మాంసము దానిగదిలో దొరకుట మీకన్ను లతో మీరే చూచితిరిగద! యిదియట మాంసము తిన దంట! వ్రతములంట! జపములంట! ఇంతి కాలము మనకన్ను లలో దుమ్ముకొట్టినది. పాప మెప్పటికైన బ్రద్దలు కాక మానునా? ఇది మన యొద్ద నుండఁదగదు. మీఁద దేవర చిత్తము" ఆపలుకులు విని పులి నక్కపై మిక్కిలి కోపించి దానిం బట్టుకొని చంపవలసిన దని యాజ్ఞాపించెను. పులితల్లి యావార్త విని కొడుకుకడకుఁబోయి వాని నిట్లు మందలించెను. "ఎంత వెఱ్ఱివాఁడవురా కొడుకా! యిట్టి యకార్య మెవరైన జేయుదురా? నీమూలభృత్యులు నిన్ను మోస పుచ్చిరి. ప్రభువులయొద్ద నున్న భృత్యులెన్నెన్నో కపటో పాయములు సేయుచుందురు. అవి తెలిసికొనవలదా? బుద్ధి హీనులకుబుద్ధిమంతులమీఁదను నీచులకు గొప్పవారిమీఁదను కురూపికి రూపవంతునిమీఁదను మనములో నసూయలు

పుట్టుట సహజము. అవి యెఱింగి ప్రభువు వర్తింపవలయును. అధర్మము ధర్మమువలెను, ధర్మ మధర్మమువలెను సాక్ష్య మిచ్చువారి నేర్పుంబట్టి కనంబడుచుండును, రాజు నిర్మల మతితో ధర్మసూక్ష్మము గ్రహింపవలయు గాని తొందర పడవలదు. ఈనక్క వచ్చినది మొదలుకొని మనకుఁ జేసిన యుపకారము లెన్నో గలవు. అవి యైన దలఁపకుండ నిట్లు సేయుట ధర్మమా? కుటిలచిత్తులు కపటోపాయములఁ బన్నినంతమాత్రమున నవి నమ్మి మిత్రుఁడై మంత్రియై సువ్రతుఁడై యెన్నికఁగన్న వాని నిట్లు సేయఁదగునా? చక్కఁగాఁ బరీక్షించి కార్యము సేయవలదా? దున్నపోతీనె ననఁగానె దూడనుగట్టివేయుమందురా? కావున నిర్దోషియైన నక్కం బిలిచి గారవింపుము!" అని తల్లి హితోపదేశముఁ జేయ శార్దూలము పశ్చాత్తాపము నొంది నక్కను రావించి కన్నీరు దొరలుగఁ గౌఁగిలించి తననేరంబు క్షమింపు మని వేడుకొనియెను. అనవుడు నక్క శార్దూలమున కిట్లనియె "నాఁడు సకలమృగంబులయెదుట నన్ను గారవించినందుకు సంతసింతునా? నేఁడు దొంగతనము నాయందు మోపి చంపఁబంపినందుకు విచారింతునా? నీనైజ మెఱిఁగియుండియే నేను నీకడ గొలువు కుదురునాఁడే నీభృత్యులమాటలు వినకుండునట్లును నాచెప్పినచొప్పున నీవు వర్తించునట్లును, నీవలన నొట్టుబెట్టించుకొంటి. అది నీకు జ్ఞాపకమున్నదా?

ఎఱిఁగి యైన నెఱుఁగక యైన మొదల నొకని కట్టిగా నవ మానము చేసి పిదప నీవు సజ్జనుఁడవు క్షమింపు మని వేఁడి కొనిన నేమిఫలము? అతఁడు దుఃఖమంతయు ననుభవిం చునుకదా! ఎవ్వాఁడు గాని మొదటనే కట్టిగ నఱసి చూడవలయు. కావున నీకడ నుండనోపను. నేఁ డనుగ్ర హము రేపు నిగ్రహము గలవారిని సేవించుట కష్టము. అని పలికి నక్క తన యిచ్చవచ్చినకడకుఁ బోయెను.

భృత్యుల కపటోపాయములు విని సాధుజనుల నవ మానము పాలుసేయు ప్రభువులకడ నున్నతచిత్తులగువారు చిరకాలము కొలువు సేయనోపరు. అట్టి ప్రభునిరాజ్యము దుర్మంత్రుల స్వాధీనమై యచిరకాలమున నశించును.

సువర్ణష్ఠీవి

నారదుఁడు, పర్వతుఁడు దగ్గర చుట్టములు. నారదుఁడు పర్వతునకు మేనమామ. అల్లుఁడు మామ లిద్దఱు కలిసి ప్రపంచమంతయు సంచరింపఁ దలంచుకొని తమలోఁ దామిట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసికొనిరి. "ఏవిషయమైగాని మనలో నొకని మన స్సులో నేమున్నదో దానిని రెండవవానికిఁ దప్పక చెప్ప వలయును. మనలో మనకు రహస్యము లుండఁగూడదు. అట్లు చెప్పకొనకపోయినపక్షమున శాపముపాలు గావలసి

నదె.'' ఆ నియమముచొప్పున వర్తించుచు వారనేక దేశములు తిరిగితిరిగి సృంజయుఁ డను రాజుకడకుఁ బోయిరి. ఆరాజు మహామునుల నిద్దఱను మిక్కిలి భక్తితోఁ బూజించి తన మందిరమున నుండుమని ప్రార్థించెను. అట్ల కాక యని మునులు సమ్మతించిరి. సృంజయుఁడు తనకూఁతురగు సుకుమారినిఁ బిలిచి బిడ్డా! యీమహామునులకు నీవు పరమ భక్తితో నుపచారములు సేయవలయు. కావలసిన భోజన పదార్థములు వేళకు సమకూర్పవలయు. ఇన్ని మాట లెందులకు? వారి కే వెలితి రాకుండ చూచుభారము నీది.'' అని చెప్పి యప్పగించెను. సుకుమారియు నట్లేయని బద్ధకింపక మునులకు వేళదప్పకుండ నన్న పానాదులు సమకూర్చుచు దేవ పూజలకు మంచి పుష్పంబుల సమర్పించుచు సకలోపచారములు చేయుచుండెను. మహామును లామె యుపచారములకు మిక్కిలి సంతసించిరి. ఆ సుకుమారి మిక్కిలి టక్కరిది. ఆముద్దుగుమ్మ నడబెడంగులు నవ్వులు మేను మరపించుహొయలు సంపూర్ణ చంద్రమండలమునకు వన్నెలు దిద్దఁగల మొగము, కలువఱేకులనుమీరిన కన్నులు, నిరుపమానమైన లావణ్యమును జూచి నారదమహాముని యామె మీఁద వలపునిలిపెను. అతఁడు తావళము మునుపటివలెఁ ద్రిప్పుచుండెనుగాని మనస్సు పద్మాక్షునిపై నిలుచుటమాని యామీనాక్షిపై నిలుపఁజొచ్చెను. అన్నమునిమీఁదనిష్టము తప్పనః క్రమక్రమముగ మేను పాండించెను. ఆ హీనత

హెచ్చెను. ఆ లక్షణములు కనిపెట్టి పర్వతుఁ డట్లుండుటకు కారణమేమని నారదుని బలుమారు గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి యడిగెను. నారదుఁడు సిగ్గుపడి చెప్పక యూరకుండెను. పర్వతుఁడు తన దివ్యదృష్టిచేత నారదుని విచారకారణము తెలుసుకొని యిట్లనియె. "నారదా! నీవు చెప్పకపోయినను నీ చింతకుఁ గారణము నేను దెలుసుకొంటిని. రాచకూఁతురును వలచితివి. నేఁడో రేపో యామెను వివాహము సేయుమని రాజును నీవడుగుదువు. రాజును నీమాట తీసివేయలేక నీకు దానినిచ్చి వివాహముసేయును. అది నాకు సంతోషమే కాని మన మిద్దఱము చేసుకొన్న ప్రతిజ్ఞకు విరుద్ధముగా నీవు నీమనస్సులోనున్న భావము నాకుఁ జెప్పకుండ దాచితివి. గావున నీవిప్పుడు శాపము పాలుగాక తప్పదు. వివాహమైనవెంటనే నీవు కోతిరూపు దాల్తువుగాక!" యని శపించుటయు నారదుఁడు "పర్వతా! నన్ను నీవు నిష్కారణముగా శపించినందుకు నీవు స్వర్గమునకు వెళ్ళకపోదువుగాక" యని ప్రతిశాపమిచ్చెను. పర్వతుఁడు నారదునివదలి యథేచ్ఛముగా సంచరించుటకు వెళ్ళెను. సృంజయుఁడు నారదుఁడు తన కుమారికయగు సుకుమారిని వలచెనని విని యా కన్నియనిచ్చి యతనికి వివాహము చేసెను. పాణిగ్రహణము కాఁగానే నారదమహామునికి హేయమైన కోతిరూపు ప్రాపించెను. మగని మొగ మసహ్యముగా నుండినను సుకుమారి రోతపడక పరమపతివ్రతయై యతనికి

విధేయురాలై పరమభక్తితో నతనికి యుపచారములు సేయఁజొచ్చెను. అట్లుండ నారదుఁ డొకనాఁడు దాపున నున్న యరణ్యమునకుం బోయెను. అతని కక్కడ పర్వతుఁడు కనఁబడెను. అన్యోన్యకుశలప్రశ్న లయినతరువాత నారదునిఁ జూచి పర్వతుఁడు "మామ! స్వర్గలోకమునకు పోకుండుటచే నా కేమియు తోఁచుటలేదు. పిచ్చెత్తినట్లున్నది. కావున నా కిచ్చిన శాపము మరలింపు"మని పలికెను. అనవుడు నారదుఁ డిట్లనియె—పర్వతా! కారణములేకయే మొదట శాప మిచ్చినవాఁడవు నీవు. కావున మొదట నీవిచ్చిన శాపము మరల్పుము. తరువాత నేనిచ్చిన శాపము మరల్చెద. అనఁగానే పర్వతుఁడు తానిచ్చినశాపము మరల్చెను; నారదుఁ డట్లే చేసెను. ఇద్దఱుకలసి సృంజయుని మందిరమునకు వెళ్ళిరి. కోతిరూపు నారదునకు పోయెను. రూపుమారిన నారదుని చూచి సుకుమారి యతఁడు తనభర్త కాఁడనియు నెవరో పరపురుషుఁడనియు, భావించి పరపురుషుని జూడ నొల్లనని యంతఃపురములోఁ గూర్చుండి రాదయ్యెను. సృంజయుఁడు మున్నగువారు చేరిరి. అప్పుడు పర్వతుఁడు సుకుమారికిని సృంజయునకును గలిగిన సందేహము నివారణ మగునట్లు తొంటినుండియు నడచిన యావద్వృత్తాంతము తెలిపి వారల సంతుష్టులఁ జేసెను. అంతట సుకుమారి సంతసించి భర్త నెప్పటివలె గౌరవించెను. అనంతరము కొంతకాలము పర్వతనారదులు కలసి సృంజయుని మందిర

ముననే వసియించి "రాజా! నీవుమాకు చేసిన మహోపకా రమునకు నీకేదేని వరమియ్యందలంచు కొన్నాము. ఇచ్చ వచ్చిన వరమును కోరుమని చెప్పిరి. సృంజయుండు సంతసించి మహాత్ములారా! పుత్రసంతానము లేక చిర కాలము నుండి కుందుచున్నాఁడను. లోకోత్తర చరిత్రగల కుమారుని బ్రసా దింపుఁడని ప్రార్థించెను. అట్టిపుత్రుఁడు కలుగుఁగాక యని నారదుఁడు వరమిచ్చెను. కాని యతఁ డల్పాయుష్కుఁడగు నని పర్వతుఁడు పలికెను. ఎందుచేతనని సృంజయుఁడడుగ "లోకోత్తర చరిత్రులైన వారు తన్నుమించుదురేమోయని యింద్రుఁడు భయపడు చుండును. అందుచేత నింద్రునివలన నతనికపాయము వాటిల్లగలదు. కావున నతనిబారిఁ బడ కుండ కుమారుని రక్షించుకొనుము. దైవవశమున నేదేని యుపాయము వాటిల్లిన దక్షణము నన్ను దలఁచుకొనుము. నేను వచ్చి నీకుమారుని రక్షించెద" నని పర్వతుఁడు కార ణము చెప్పి యుభయప్రధాన మొురంగెను. రాజు పరమా నందభరితుఁడై మునులకు నమస్కరించి యంతఃపురమునకుఁ బోయెను. సంవత్సరమయిన తరువాత నతనికిఁ జక్కని కుమా రుఁడు పుట్టెను. అతని యుమ్మి చొంగ మొదలగునవి బంగా రమే. అందుచేత నతనికి సువర్ణష్ఠీవియని పేరుపెట్టిరి. అట్టి యద్భుతచరిత్రగల కుమారుఁడు పూర్వమే రాజ వంశ మందును జనియింపక పోవుటచే జననీ జనకులకు బంధు వర్గమునకు ప్రకృతజనులకు నతనిచరిత్రము మహాశ్చర్య

ముగా నుండెను. అతనిం గూర్చి జనులీవిధమున జెప్పుకొనం జొచ్చిరి. దేవతలయంశమున జనించిన మహాత్ములనేకులు గలరు. చక్కనివారు పెక్కురున్నారు. మహాబలవంతులు వేన వేలున్నారు. అసాధారణ ధీమంతులుగూడ ననేకులు గలరు. కానిబంగారమే యుమ్మివేయునట్టి బాలకుని భూలోకమందెన్నడుఁ జూచియుండలేదు. పుట్టినట్లు వినియుండలేదు." ఎల్లవారికి మిక్కిలి యాశ్చర్యము గలిగించుచున్న యా బాలుని తల్లిదండ్రులు మిక్కిలి గారాబమున బెంచుచుండిరి. ఇంద్రుఁడేవేళ వచ్చి మచ్చరంబున వధించిపోవునేమోయని మనంబున నత్యంత భయంబునొందుచు సృంజయుఁడతనిని వేయికన్నులతోఁ గాపాడుచుండెను. మందిరముదాటి యతని నావలకుఁ బోనియ్యకుండెను. అనుక్షణమతనికంటె లెక్కకు మీరిన సేవకు లుండునట్లాజ్ఞాపించెను.

ఆబాలకుఁ డట్లు సర్వజనంబులకు ముద్దుగాఁ బెరుగుచుండ ధనాశాపాతకులగు దొంగలు కొందఱు చేరి యిట్లు తలంచిరి. "ఈరాజబుడుతఁడు చొంగఁ గార్చిన నది బంగారము, ఉమ్మి బంగారము, చమట బంగారము, కన్నీరు బంగారము, మలమూత్రములు బంగారము, వీని పొట్టనిండ బంగార ముండఁ బోలును! పొట్టయేకాదు శరీర మంతట బంగార మున్నది. మనమందఱము వీనినెట్లైన నెత్తుకొనిపోయి విదారించి కడుపులోనున్న బంగారమంతయు నపహరింతము"

అని నిశ్చయించుకొని సమయంబునిరీక్షించి మాయవేషంబులు వేసికొని యంతఃపురము ప్రవేశించిండాది నిద్రబోవునప్పుడు చోరులు బాలకుని దొంగిలించుకొని సమీపమున నున్న యరణ్యమునకుంబోయి వానిని జంపి కడుపు నోరు చీల్చిరి. కాని, వారికి బంగారమించుకేనియుం జిక్కదయ్యె. "అయ్యో! రాచకొడుకును నిష్కారణముగం జంపితిమి. మన మెంతమూర్ఖులము! వీని కడుపులోనున్న నోటిలో నున్న బంగారము లేదు. వ్రతము చెడినను ఫలము దక్క లేదు." అని పశ్చాత్తాపము నొంది దొంగలు శవము నచ్చట పాఱవైచి పోయిరి. ప్రక్కలో నిద్రించుచున్న రాజకుమారుఁడు ప్రక్కలోనే మాయమైపోవుట తెలిసిన తోడనే యంతఃపురమునం దెల్లవారు మిక్కిలి యాశ్చర్యవిషాదములు మనంబునం బెనఁగొన పట్టణములు, పల్లెలుఁ, నూతులు, గోతులు, చెఱువులు, నదులు, తోటలు, దొడ్డ మహారణ్యములు వెదకిరి. అరణ్యములో నొకచోట శవము కనుపడెను. దాని జూచి తలిదండ్రులు హాహాకారము లెసగ నేడ్చిరి. సువర్ణష్ఠీవియయిన తనకొడుకును జూచి యోర్వలేక దేవేంద్రుఁడే చంపించె నని సృంజయుఁ డభిప్రాయపడెను. వెనుకటిమాటలు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని పర్వత మహామునిని తలంచెను. తలఁచుటయుఁ పర్వతుఁడు ప్రత్యక్షమై యేమికావలయునని రాజు నడిగెను. జరిగిన వృత్తాంత మంతయు రాజు పర్వతున కెఱిగించెను. అప్పుడు పర్వతుఁడు

రాజున కిట్లనియె "రాజ! నీ యభిప్రాయము తప్పు. ఈ దుష్కార్యము దేవేంద్రుఁడు చేయలేదు. దురాశగల దొంగలు చేసినపని యిది. ఎవరు చేసిన నేమి? నీవు పుత్ర శోకార్తుఁడ వైతివి. నికిప్పుడు నీ కొమారునిం దెచ్చి యిచ్చెద, వగవకుము" అని తన తపోమహిమచేత రాజ కుమారుని బ్రతికించెను. తలిదండ్రుల యానంద మేమని వర్ణింపఁగలము? చుట్టముల సంతోష మెంతని చెప్పఁగలము! అంత మహోపకారము చేసినందులకు సృంజయుఁడు పర్వతున కనేక వందనములు చేసి కృతజ్ఞతను దెలిపెను. పర్వతుఁడు తన యిచ్చవచ్చినట్లు పోయెను. రాజు కుమారుని మిక్కిలి శ్రద్ధతోఁ బెంచుచుండెను. అట్లు కొంత కాలము గడచెను. సువర్ణష్ఠీవి యొక్క ప్రఖ్యాతి మూఁడు జగములందు వ్యాపించెను. అతనిబుద్ధి, అతని బాహుబలము, అతని సుగుణసంపద యెల్లవారు కొనియాడఁజొచ్చిరి. దేవత లతని పొగడిరి. మును లతనినే ప్రశంసించిరి. మానవు లతనినే కొనియాడిరి. అటువంటి బాలుఁడు పదునాలుగు జగముల లేడని యెల్లవారు జెప్పుకొనిరి. అట్టి బాలుని వలన తన కెన్నటికైన నపకారము కలుగక పోదని దేవేంద్రుఁడు వెంగపెట్టుకొనెను. గురువైన బృహస్పతితోఁ నాలోచించెను. భయము లేదని బృహస్పతి ధైర్యము చెప్పెను. ఎంత ధైర్యము చెప్పినను దేవేంద్రుని మనస్సు కుదుట పడదయ్యె. మిక్కిలి ఛాందసుఁ డగు బృహస్పతితో నాలోచించిన,

గార్యము కాదని స్వయముగా నాతఁడే కార్యాలోచనము చేసికొని వజ్రాయుధమును జూచి "ఓసీ! నీవు పెద్దపులి రూపముఁ దాల్చి భూలోకమునకు వెళ్ళి సృంజయరాజు కుమారుని జంపిర"మ్మని యాజ్ఞాపించెను. చిత్తము! దేవా! యని వజ్రాయుధముతో భూలోకమునకు వెళ్ళి శార్దూలరూపము ధరించి సమయముకొఱకు నిరీక్షించి యుండెను. అంతట నొక నాఁడు సృంజయమహారాజు సకుటుంబపరివారముగా వన విహారము చేయఁదలఁచి గంగానదీతీరమునకుఁ బోయెను. కొందఱు జలక్రీడలు చేయఁదొడఁగిరి. కొందఱు పువ్వులు కోసిరి. కొంద ఱాటలాడిరి. కొందఱు ముచ్చటలతో కాలక్షేపము చేసిరి. కొందఱు కాళ్ళు నొచ్చునట్లు పలుతావులు దిరిగిరి. కొందఱు వేఁటాడిరి. సువర్ణష్ఠీవి కొందఱు మిత్రులతోఁ గలిసి యిట్లు దిఱుగుచుండెను. అప్పు డొక పొదలో నుండి బెబ్బులియొకటి యదరుపాటున గాండ్రు గాండ్రు మనుచు వచ్చి బాలునిమీఁదఁ బడి పట్టుకొని గొంతుకొరికి విసరివైచెను వెంటనే బాలుఁడు మృతినొందెను. ఈపని యెల్ల నిమేషమాత్రములో జరిగెను. అడవి ప్రతిధ్వనియిచ్చు నట్లు హాహాకారములు చెలఁగెను. వేఁటకాడు కోలలు బల్లెము కత్తులు దీసికొని బెబ్బులిని జంపఁదలఁచిరి. కాని యది యెవ్వరికిం గనఁబడలేదు. బాలుని శవముమాత్రమే కనుపడెను. తలిదండ్రులు దుఃఖము భరింపలేక పోయిరి. గంగానదిలో ప్రవేశించి వారు మృతినొందఁ దలఁచిరి. బంధు

మిత్రులు వారిని మిక్కిలి కష్టముతో నివారించిరి. దుఃఖము యొక్క మొదటిపాలి యడగిన తరువాత సృంజయుఁడు పూర్వవృత్తాంతము జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని తనకు వరప్రసాదియైన పర్వతమహామునిని మనస్సులోఁ దలఁచుకొనెను. తలఁచుకొనినతోడనే పర్వతమువలె పర్వతుఁ డెదుర నిలిచెను. నిలుచుటయు రాజు వాని పాదములపైఁ బడి పుత్రభిక్షము పెట్టుమని ప్రార్థించెను. పర్వతుఁడు తాను పూర్వము చేసిన యభయ ప్రదానమునుబట్టి వానిం బ్రతికించి దేవేంద్రుఁడే మత్సరముచేత నట్టి దుష్కార్యము చేయించెనని సృంజయునితోఁ జెప్పి యంతర్హితుఁ డయ్యెను. అనంతరము సృంజయుఁడు మహానందముతో బంధుమిత్రవర్గములం గలిసి తన పట్టణమునకుఁ బోయి పుత్రసహితముగ సుఖముగ నుండెను. కుమారునకు యుక్తవయస్సు వచ్చిన తరువాత సృంజయుఁ డాతనికి పట్టముగట్టి తాను తపోవనమున కరిగెను. సువర్ణష్ఠీవి పట్టాభిషిక్తుఁడై ప్రజలందఱు తన బిడ్డలని భావించి ధర్మమార్గమునం బ్రవర్తించుచు ప్రజాపరిపాలనము చేసెను.

సక్తుప్రస్థుని చరిత్రము

మహాభారతయుద్ధ మైనతరువాత ధర్మరాజు జ్ఞాతులను జంపిన పాపము పోవుటకై యశ్వమేధము చేసెను. యాగము ముగిసినతరువాత బంధువులు మిత్రులు బ్రాహ్మ

ణులు కొలువ ధర్మరాజు సభ తీర్చియున్నప్పుడు కొందఱు భూలోకములో నిటువంటి యజ్ఞ మెవరు చేయ లేరని ధర్మరాజును స్తోత్రము చేసిరి. అప్పు డొకముంగి బిలములోనుండి వెలుపలికి వచ్చి సభవారియెదుట నిలిచి యిట్లనియె. "మీరంద ఱీవిధముగా స్తోత్రము చేయుచున్నారు గాని యీయజ్ఞము సక్తుప్రస్థుని ధర్మముతో నెంతమాత్రము పోలదు. వెఱ్ఱి వెఱ్ఱిపొగడ్తలు పొగడక యూరకుండుఁడు" అనవుడు సభాసదులయిన బ్రాహ్మణులు ముంగిని జూచి "యేమి! నీ విట్లనుచున్నావు? మంత్రప్రయోగము, తంత్రగరిమ, దానధర్మములు నిరుపమానములుగా నున్నవి. లక్షలకొలఁది బ్రాహ్మణులు సంతుష్టిగ భుజించిరి. మునులు దేవతలు బ్రాహ్మణులు సంతసించిరి సకలభూతతృప్తి యయ్యె. ఈయజ్ఞమునఁ గల లోపమేమి? సక్తుప్రస్థు డెవ్వఁడు? అతనియెడలగల విశేషధర్మమేమి?" యని పలికిరి. వారలకు ముంగిస యిట్లనియె:—

అయ్యా! వినుఁడు. ధర్మక్షేత్ర మని చెప్పఁగల కురుక్షేత్రము కలదు ఆపుణ్యభూమిలో సక్తుప్రస్థుఁడను నొక బ్రాహ్మణుడు భార్య కొడుకు కోడలు సేవింప తపస్సు చేసికొనుచునుంఛవృత్తితో నుదరపోషణము చేసికొనుచుఁ గాలక్షేపము చేయుచుండెను. అటులుండ ననావృష్టి పట్టెను. పంటలు లేకపోయెను. ఆకుటుంబమునకు జీవనము జరుగుట కష్టమయ్యెను. కుటుంబములోఁగల నలుగురు తెల్లవారుజామున లేచి యొకనాఁడు పొలములకుఁ బోయి నేలరాలిన ధాన్యపుగింజ

శేరి తెచ్చుకొని వేయించి పేలాలు చేసికొని పిండివిసరుకొనిరి. ఆ పేలాలు కుంచెడు పిండియయ్యెను. చెరిమూనెడు చొప్పున పిండి నలుపురు పంచుకొనిరి. తినుటకు సిద్ధముగా నుండిరి. అప్పు డొక బ్రాహ్మణుఁడు పేరాఁకలిగొని శోషిల్లి యన్న మన్నమని యడుగుచు వారింటికి వచ్చెను బ్రాహ్మణుఁడు భార్య కొడుకు కోడలు మిక్కిలి భక్తిశ్రద్ధలతో నతిథి కెదురు వోయి యర్ఘ్యపాద్యములిచ్చి తోడ్తెచ్చిరి. సక్తుప్రస్థుఁడు తన వంతు వచ్చిన మూనెడు పేలపిండియు నతిథి కిచ్చి భుజింపుమని ప్రార్థించెను, పేరాకలిచేఁ గటకటంబడుచున్న యాయతిథి మూనెడు పేలపిండి నాలుగుండలుగాఁ జేసి మ్రింగివైచెను. కాని యాతని యాకలి తీరునట్లు గనుపడలేదు. సక్తుప్రస్థుఁడు వాని యవస్థ జూచి "అయ్యో! పాప మీ బ్రాహ్మణుని యాఁకలి దీరలేదు. ఏమిచేయుదు? ఎట్లు లీతనియాఁకలిదీర్తు? కటకటా! ఆఁకలిగొన్న యతిథులను సంతుష్టులఁ జేయుటకై నావద్ద రవంతయేనియు ద్రవ్యము లేకపోయె గదా" యని విచారించుచుండ మహాపతివ్రత యయిన యాతనిభార్య మగని యింగిత మెఱిఁగి యాతనితో నిట్లనియె. "దేవా! యీ మహాత్మున కాఁకలి తీరునట్లు లేదు. నావంతుపిండి యీతని కిచ్చి కడుపు నింపుదము. మన కాఁకలి తీర్చు టుచితము కాదు" అనవుడు భార్యయౌదార్యమును మెచ్చి భర్త యిట్లనియె. "సాధ్వీ! నేను సంపాదించి నీకుఁ బెట్టుట లేదు సరిగదా తెల్ల వారుజామున లేచి యెండలోఁబడి నీ వేరి తెచ్చి వేయించి

సిద్ధము చేసికొన్న పిండి నీ నోటిముందరనుంచి యపహరించి నే నౌరులకుఁ బెట్టఁగలనా ? భార్యను బోషింపలేనివాఁ డీలోకమున నిందయుఁ బరలోకమున నరకము ననుభవించును. నీ నోటిముందరి యన్నమును దీసికొనఁ జాల" ననవుడు మగనితో నాయిల్లాలి త్తెరంగున బలికెను. "స్వామీ ! ఆఁడుదానికి మగఁడే చుట్టము, మగడే దైవము, మగఁడే తల్లి, మగఁడే తండ్రి, మగఁడే మిత్రము. మగనికంటె నాప్తులెవ్వారును లేరు. మగని యభీష్టముఁబట్టి నడుచుటయే మగువకు ధర్మము. అదియునుఁ గాక మీయాహారము నతిథికిఁ బెట్టి మీరాఁకలిచే బాధ పడుచుండ నేను తిని సుఖముగా నుందునా ? భర్తయుపవాసము చేసిన భార్య యుపవసము చేయవలయును. భర్త భుజించిన భార్య భుజింపవలయును. ఇదియే యుత్తమస్త్రీధర్మము. కావున నే నిది భుజింపనొల్ల. ఇది కూడ నతిథికి సమర్పింపుఁడు" అని పలుకుటయు సక్తుప్రస్థుఁడామెపతిభక్తికి సంతసించి యామెవంతుపిండి కూడ గొనిపోయి భుజింపు మని యతిథికి సమర్పించెను. అతిథి దానిం గూడ నాలుగుముద్దలుచేసి మ్రింగెను. అప్పటికిని వానియాఁకలి తీరలేదు. ఆతని యవస్థ చూచి సక్తుప్రస్థుఁడు కటకటా ! యీబ్రాహ్మణునియాఁకలి యింకను దీరలేదే యేమి చేయుదు ? నీతఁ డెట్లు తృప్తుఁ డగు నని విచారించుచుండఁ గుమారుఁడు తండ్రి యభిమతం బెఱిఁగి యాతనితో నిట్లనియె. "తండ్రీ ! యీయతిథి క్షుధానలంబు చల్లారలేదు,

చేరాఁకలితో నింటికి వచ్చిన యతిథికి నర్ధాన్నము బెట్టిపంపుట ధర్మము కాదు. కావున నావంతుపిండి వీని కిచ్చి సంతుష్టునిం జేయుము.'' అని పలుకుఁ గొడుకుం జూచి తండ్రి కటకటం బడి అయ్యో! కొడుకా నీవు బాలుఁడవు. రెండు మూడు నాళ్ళ నుండి యన్నము లేక మాడిపోవుచుంటివి. కడుకష్టముమీఁద లభించినయాహారము తినవల దని యన్యునకెట్లు బెట్టుము నని జాలిపడుచుండఁ దనయుండు దండ్రి నుద్దేశించి యిట్లనియె, "నాయనా! అతిథిపూజకంటెఁ బరమధర్మము లేదు. వయస్సు చేతను దపముచేతను మిక్కిలి కృశించిన వాఁడవు నీవే కోటిముందఱియన్న మతిథుల కిచ్చుచున్నావు పడుచువాఁడను నే నియ్యలేకుందునా ? కావున నామనవి విని నావంతుపిండి గూడ నతిథికిమ్ము'' అనవుడు సంతసించి బ్రాహ్మణుఁ డట్లు చేసె. అతిథి దానినిఁగూడ భుజించి యప్పటికిని నిశ్శేష ముగా నాఁకలి తీరనియట్లుండె. సక్తుప్రస్థుఁ డాతని వైఖరి చూచి మరల విషాదము నొందుచుండఁ గోడలు మామ కడకుఁ బోయి తనవంతు మానెడుపిండి గూడ నతిథి కర్పింప వలెనని ప్రార్థించెను. మొదట బ్రాహ్మణుఁ డాపని కిష్టపడక అమ్మా! నీవు చిన్నబిడ్డవు. అన్నవస్త్రములు కలిగి సుఖపడ మాయింటికి వచ్చితివి. ఆఁకలిచేత బాధపడుచు నీవు లేవలేక మాటలాడలేక యున్నదానవు. అట్టియవస్థలో నున్న నిన్ను భోజనపవలదని చెప్పి నీయాహార మితరులకెట్లు పెట్టింపఁ గల నని పలికెను. అనవుడు మామమాటలకుఁ గోడలిట్లనియె,

"మహాత్మా! మహనీయులయిన మీరును, మాయత్త గారును, నా పాలిటిపరమదైవమైన నాభర్తయుఁ దమ కడుపులు గట్టిపెట్టుకొని యెంతో స్వార్థత్యాగము చేసి యతిథి పూజలు సేయుచుండ నేను నా ప్రాణమురక్షించు కొందునా? ఉన్నప్పుడు నలుగురము తిందము. లేనప్పుడు కడుపులో కాళ్ళు పెట్టుకొని నలుగురము పరుండెదము. ఆఁకలిగొన్న యతిథిని విడిచిపెట్టి కుడుచుట జంతువుల ధర్మము గాని మనుష్యుల ధర్మముగాదు. కావున నిది తప్పక వాని కొసంగుఁడు" అనవుడు మామ కోడలిమాటకు సంత సించి యామెవంతు పిండికూడ నతిథికిచ్చెను.

కోడలివంతుపిండిగూడ భుజించి యాయతిథి సంతుష్టిఁ జెంది గడ్డమును ద్రేవిచి ముఖమున సంతోష ముప్పొంగఁగ సక్తుప్రస్థునిఁ జూచి యిట్లు ప్రశంసించెను. "ఓ బ్రాహ్మణుఁడా! నే నెవరో యెఱుఁగుదువా? నేను యమధర్మ రాజును నీనిష్ఠ యెట్టిదో, నీశీల మెట్టిదో పరీక్షింపవలయు నని వచ్చినాఁడను. నీగుణసంపత్తికి మెచ్చితిని. భక్తి, విన యము, శ్రద్ధ శాంతము, కరుణ నీయందే సుస్థిరత్వము నొందెను. అతిథులకు నభ్యాగతులకు నీవు చేసినచందంబున నుపచారము నెవ్వరు చేయఁజాలరు. నీవేగాదు. నీ భార్యయు నీయట్టిదే. సకలధర్మంబులు నేర్చి పురుషుఁడు పుణ్యశీలుఁడు కావచ్చును. కాని స్త్రీయు నట్టిదే యగుట మిక్కిలి ప్రశంసనీయము. దంపతు లెట్టివారో కుమారు

లట్టివారగుట యరుదు. అతిథులయెడ జనకునికంటె నెక్కువ వినయము నెక్కువశయు గల కుమారునిఁ జూచి నీ వెక్కువ గర్వపడవచ్చును. నీకొమారుఁడు మిక్కిలి యోగ్యుఁడు. తండ్రిగుణములు యీతనియందుఁ బ్రవేశించినవి. కొడుకు నకుం దగిన కోడలు లభించుట కూడ మీ పూర్వపుణ్యము. గయ్యాళిగాక కలహప్రియగాక స్వార్థపరురాలుగాక పతి వ్రతయై కరుణాసమేతయై వినీతయైన నీకోడలు భూలోక మండలి కోడండ్రకు మార్గప్రదర్శకురాలై యుండుఁగాక! నీ యిల్లాలు నీకొడుకు నీవలెనే ధర్మమనుష్ఠించుట గొప్ప కాదు. పెఱచోటఁ బుట్టి పెఱచోటఁ బెరిగి చెట్టఁ బట్టిన పురుషునితో సుఖ మనుభవింపఁదలఁచి వచ్చిన కోడలు ధర్మానుష్ఠానతత్పరయై మామగారిని మగనిని మెప్పింపఁ దలఁచుట గొప్ప యాశ్చర్యము. నీకుటుంబమువంటి కుటుంబము నేనెందుఁ జూడలేదు. అందఱొక్క ధర్మపథమున నడచువారగుట యరిది. నీదానంబు నీస్వార్థత్యాగముఁ జూచి దేవతలు మహాశ్చర్యరసమున మునిఁగి బహువిధముల నిన్ను మెచ్చుచున్నారు.'' అని యతిథి వేషము దాల్చిన ధర్ముఁడు వానిం బ్రశంస చేయుచుండ నంతలో దేవేంద్రుడు పుష్పవర్షము గురిపించెను. ఆకాశము మీఁద దేవదుందు భులు మ్రోగెను. నిన్నును నీకుంబమును జూచుటకు సప్త మహార్షుల మనస్సులు కుతూహలపడుచున్నవి. కావున కొడుకుఁ గోడలు భార్య వెంటరా నీవు స్వర్గమునకు రమ్ము! స్వర్గము నీవంటివాని నిమిత్త మేర్పడినదే. ఈ విధముగా

నీ వతిథిపూజ చేసినందుకు నీకు రెండువరము లిచ్చెద. సమస్తప్రజల నడుగుటం జేయునదియు, సకల నీచకర్మము లకు నొడంబడం జేయునదియు సమస్తపాపములం జేయించు నదియు నైన యాంకలి నీకుం గలుగదు. ఆంకలియే గాదు. దప్పికయుంగూడం గలుగదు. నీవంటి మహానీయుం డూర్ధ్వ లోకములకు వచ్చుచున్నాండని విని బ్రహ్మ నీ నిమిత్త మొక విమాన మంపును. ఆ విమాన మెక్కి నీవు బ్రహ్మలోకమున కరిగి పరమేష్ఠిని సందర్శించి ధన్యుండవు కమ్ము! భూదాన ములు గోదానములు హిరణ్యదానములు తపంబులు యజ్ఞ ములు మొదలగునవి నిజముగా నాంకలి గొన్నవారికి వేళ యెఱింగి యన్నదానముసేయుట నంటివి కావు. కష్టపడి సంపా దించిన పదార్థము కొంచెముగానో గొప్పగానో పాత్రమెఱింగి కాల మెఱింగి యతిథులకు నభ్యాగతులకు సమర్పణము సేయుట పరమధర్మములలో నెల్ల పరమధర్మము అని పలికి ధర్ముండు తన నిజరూపముం జూపెను. అంతలో బ్రహ్మ దేవుండు పంపిన సువర్ణవిమానము గగనవీథిం గనంబడెను. అంతట సక్తుప్రస్థుండు భార్యయుం గొడుకును కోడలు ధర్మ నకు నమస్కరించిరి. అతం డంతట నిట్లనియె—"నీవు సకు టుంబముగా బ్రహ్మవిమాన మెక్కి యాతుణమె పొమ్ము! బ్రహ్మర్షులు దేవతలు నిన్నుంజూడ నెంతో కుతూహలపడు చున్నారు." అనవుడు సక్తుప్రస్థుండు ధర్ముండు చెప్పినట్లు విమాన మెక్కి పోయెను.

అని ముంగి సక్తుప్రస్థని వృత్తాంతమంతయు సభ వారికిఁ జెప్పి వెండియు నిట్లనియె. "అయ్యా! నేను ముంగి నైనను మహానుభావుఁ డైన సక్తుప్రస్థుఁడు బంగారువిమాన మెక్కి బ్రహ్మలోకమునకుఁ బోవుట నా బిలములోనుండి యెంతయు సంతోషముతోఁ జూచి యానందము పట్టఁజాలక కలుగులోనుండి యావలకుఁ బోయి యతిథి కాళ్ళు కడుగు కున్నచోట సంచరించితిని. ఆబురద నామేన నంటుకొనియె. అంతట నాతలయు శరీరమందు సగముభాగము సువర్ణమయ మయ్యెను. ఇది సక్తుప్రస్థుని మహిమచేత నయ్యెను గాని, యాబురదవల్ల గాదు. పట్టిబురదలో నెంతదొర్లిన నిట్లగునా? నాఁడు మొదలుకొని నాశరీరముయొక్క రెండవభాగముకూడ సువర్ణమయము చేసికొనవలెనని మహనీయులైన తపోధనుల యాశ్రమముల కరిగితిని. ఎన్నో యజ్ఞవాటికలకు బోయితిని. అన్నదానము జరుగు దేశము లెన్నో చేరి చూచితిని సిద్ధ వనము లెన్నో ప్రవేశించితిని. నాకోరిక యెక్కడను నెఱవేర లేదు. పాండురాజకుమారుఁ డైన యుధిష్ఠిరునిపేరు జగత్ప్ర సిద్ధమైయున్నది. ధర్మరాజను నామధేయ మితనియందుసార్థక మయినది. కురువంశ మితనివల్ల పావనమైనది. అందుచేత నితఁడుసేయు యశ్వమేధము లోకోత్తరమైనదిగా నుండునని తలంచి నాశరీరముయొక్క రెండవభాగ మిక్కడ తప్పక సువర్ణమయ మగునని నిశ్చయించుకొని ఈజన్నమునకువచ్చి

తిని బ్రాహ్మణులు భోజనము చేసినచోట్ల చేతులు కడుగు కొన్నచోట్ల పాదప్రక్షాళనము చేసినచోట్ల సంధ్యలువార్చిన చోట్ల స్నానములు చేసినచోట్ల నెంతోసేపు దొర్లిదొర్లి విసిగితిని. మేను బాడియగుటయే కాని, బంగారము కాలేదు. అందుచేత సక్తుప్రస్థుని దానముకంటె ధర్మరాజుగారి యశ్వమేధము తక్కువదని పలుకుటకు నేను సాహసించితిని. మాయ మర్మము తెలియని జంతువను గనుక మనసునందుదోచిన యభిప్రాయము సభామధ్యమున నిర్భయముగా వెల్లడిపుచ్చితి నావల్ల నేరమున్న క్షమింపుడు. ఇట్లు వెల్లడింపవలసిన యవసర మేమని మీరందు రేమో వినుండు. అశ్వమేధము చేసినందుకు ధర్మరాజును మీరు వేయివిధములఁబొగడుచున్నారు. అతఁడు బొగడ్తకుఁ దగినవాఁడె కాని మీరు చేసినంతపొగడ్తకుం దగఁడు. గుణమున్నంతవరకే పొగడవలయును కాని లేని గుణము లారోపించి పొగడరాదు. అట్లు పొగడుటవలన మనుష్యులు తమంతవారు లేరని గర్వింతురు. గర్వము మనుష్యునికి నాశనము తెచ్చును. తగనిపొగడ్త యెంతవానికైన ననర్థదాయకము. పొగడ్త చేసినవారు చేయించుకొన్నవారు కూడ నల్పులగుదురు. అందుచేత ధర్మరాజు గర్వోన్మత్తుఁడు గాకుండుటకును మీకు మీద యథార్థమునే జెప్పి పొగడుటకును నేనిట్లు సక్తుప్రస్థుని చరిత్రము చెప్పవలసె. కాకున్న నాకేమిపని? మీరు వేదవేదాంగవేత్తలు, సకలజన్మ పరి

జ్ఞాతలు. కావున నీకమీాద మీారెన్నఁడు నట్టి పాగడ్తలు పొగడవలదు” అని పలికి యాముంగి యెవ్వరికిం గనఁబడకుండ నేనో కలుఁగులో దూరిపోయెను. ధర్మరాజు విస్మితుఁడయ్యెను. సభాసదు లచ్చెరువడిరి. తగని పొగడ్త సర్వానర్థములు దెచ్చునవియు, సక్తుప్రస్థునివంటి లోకోత్తర చరిత్రుఁడు భూమి కలంకార మనియు నెల్లవార లభిప్రాయపడిరి.

కౌశికుఁడు

కౌశికుఁడను బ్రాహ్మణుఁడు వేదాధ్యయనము చేసికొనుచు నొక గ్రామసమీాపమున నొక చెట్టుక్రింద వసియించుచుండెను. అతనియొద్ద దుర్గుణము లేమియు లేవుగాని యతని స్వభావము కొంచెము కోపస్వభావము. ఒకనాఁడతఁడు వేదములు గుణించుకొనుచుండఁగా వృక్షశాఖమీాఁదఁ గూర్చుండిన యొకకొంగ వానిపై రెట్టవైచెను. అందుకు మిక్కిలి కోపించి కౌశికుఁడు కన్నులెఱ్ఱజేసి కొక్కెరవంక జూచెను. తత్క్షణమే యది నేలఁబడి చచ్చెను. కౌశికుఁడు దానిఁ జూచి మిక్కిలి జాలినొంది “అయ్యో! నాతపమేల కాల్పనా! తగినంత కారణము లేక యీపిట్ట జంపితి. ఈపాపము నాకెట్లుఁ తొలంగునఁ బోవు”నని పలుతెఱంగుల విచారింపఁ దొడఁగెను. అంతలో మిట్టమధ్యాహ్న మయ్యెను. బ్రాహ్మణున కాఁకలి విశేష

ముగా నయ్యెను అతఁడు మొదటినుండియు మాధుకరవృత్తి చేత జీవించుచుండిన వాఁడగుటచేత భిక్షాన్నము దెచ్చికొనుటకై గ్రామమున కరిగి యందొక్క గృహంబునకుంజని భిక్షాందేహి యని యడిగెను. ఆయిల్లాలు బ్రాహ్మణునకు భిక్షము పెట్టుటకై పాత్రనిమిత్తము వెదకుచునుండ నంతలో నామె భర్త యెండఁబడి వచ్చెను. అతని కాఁకలిబాధ మెండుగా నుండెను. శరీరమంతట చెమట గారుచుండెను మహాపతివ్రతయైన యాయిల్లాలు వెంటనే పీఠము వేసి భర్తను గూర్చుండఁబెట్టి చెమట బోవ విసనకఱ్ఱతో విసరి చన్నీట స్నానము చేయించి మేను దుడిచి పరిశుద్ధవస్త్రములు కట్టనిచ్చి వంటశాలకుఁ గొనిపోయి సుఖాసీనుఁజేసి చక్కగా నతనికి భోజనము పెట్టెను. భుజించిన తరువాతఁ దాంబూలమిచ్చి పాన్పుమీఁదఁ బండుకొనఁబెట్టి నిద్రపట్టువరకు విసరి బైటకు వచ్చెను. కౌశికుఁడంతవరకు గుమ్మముముందరనే నిలిచియుండెను. మిగుల నాఁకలిచే బడలివచ్చియుండుటచే నతని నిం జూడఁగనే యాపడఁతి కౌశికుని మాటమఱచి మనస్సంతయు పెనిమిటిమీఁదనే నిలిపి యతని కుపచారములు సేయుటలోనే కాలమంతయుఁ గడపెను. మగఁడు నిద్రించిన వెనుక నామెకు బ్రాహ్మణునిమాట జ్ఞప్తికివచ్చెను వచ్చినతోడనే యొకపాత్రమునం దన్నము కూరలు బెట్టుకొని యామె కౌశికునకుఁ బెట్టవచ్చెను. వాఁకిలి ముందర తన్నంతసేపు నిలువంబెట్టినందుకు బ్రాహ్మణుఁ డాయిల్లాలిపై మిక్కిలి కోపించి యిట్లనియె. "అమ్మా! నేను

వచ్చినతోడనే నన్నుబొమ్మన్నచో మఱియొకయింటికిఁబోయి యుందును నీగుమ్మముముందర నన్నుజాముసేపు నిలువవేసితివి. ఇంత నిర్లక్ష్యమా? యాచకులము కాఁగానే నీకు లోకువైతిమి కాఁబోలు! నీయిల్లు కాకపోయిన మఱియొక యిల్లాయె. పట్టెడన్నము పెట్టుదువో లేదో యొకపూట నిలువఁబెట్టితివి. నీవెంత, నీయన్నమెంత" యనుచుండ నాయిల్లాలు వినయమున "బ్రాహ్మణుఁడా! నీయెడ నాకు నిర్లక్ష్యము లేదు. నీకు భిక్షపెట్టుటకు నేను ప్రయత్నించుచుండ నంతలో నాభర్తకడు డస్సివచ్చె. అతని సేదదేర్చి యన్నమిడి వచ్చునంతలో నింత యాలస్యమయ్యెఁ గావున క్షమియింపవలయు" నని చెప్పెను. అదివిని బ్రాహ్మణుఁడు మఱింత మండిపడి "నీమగఁ డంత యెక్కువ, వేదాధ్యయనసంపన్నులమైన మేమింత తక్కువా? భర్తకుపచారమని పేరుపెట్టి యింటికివచ్చిన బ్రాహ్మణులనవమానింపఁ దలచుచున్నావు కాఁబోలు! బ్రాహ్మణుల మహాత్మ్యమెఱుఁగవా? బ్రాహ్మణుఁడలిగెనా పట్టణములు భస్మపటలంబులగును. పట్టణంబులు మహారణ్యంబులగును. మహాసముద్రంబులు నామావశిష్టములగును. బ్రహ్మాండము లుత్పాతలగును. అట్టి బ్రాహ్మణుల బుద్ధిపూర్వకముగా నవమానించిన వారిగతి యేమియగునో తెలిసికొనుము. బ్రాహ్మణుల కోపమును నీమగఁడుగాని, నీమగనిని పుట్టించిన జేజేలుగాని నివారింపఁజాలరు. పతివ్రతవైనందుకు నీవు బ్రాహ్మణపరాభవమా చేయుచున్నావు? అని కఠినముగాఁ బలికెను. ఆవ

వుడు నాపరమసాధ్వి యిట్లనియె "అయ్యా! బ్రాహ్మణుల మహిమ నేనెఱుఁగక పోదునా? అంతమూర్ఖురాలనుగాను. ఒక బ్రాహ్మణుఁడు సముద్ర మాపోశనముగబట్టి జలమంతయు నాపోశనముగఁ ద్రావె. ఒకఁ డింద్రద్యుమ్న మహారాజు నూసరవెల్లిఁ గమ్మని శపించె. ఒకమహాముని త్రిశంకుని స్వర్గ భ్రష్టునిఁ జేసె. ఇంతమాత్ర మెఱుఁగకపోలేదు. నాతెఱఁగు జెప్పెద వినుము. పతియే నాకుదైవము. పతియే నాకుబంధువు. పతియే నాకు ప్రాణము. పతియే నాకు ధనము. పతియే నాకు సర్వము. అట్టిపతి కుపచారము సేయుటకంటె నాకు ముఖ్య కర్తవ్యము లేదు. ఆతనికి తరువాతనే బ్రాహ్మణులు. ఆతని తర్వాతనే తలిదండ్రులు. అతని పూజ చేసినతర్వాత నే దేవతాపూజ. కావున నేను భర్తకుపచారము సేయుచు నీమాట మరచియుంటిని. అయినను నేను విద్యాగంధములేని యాఁడుదానను గదా! ప్రపంచజ్ఞానము లేనిదానను గదా! మీరు మగవారు. చదువుకొన్నవారు. అనుభవజ్ఞాన సిద్ధులు మీరు మావంటి యబలలుచేసిన తెలివిమాలిన పనులను సహించి మమ్మనుగ్రహింపవలయు. నాపై నలుగకయుండు వేని నీకు హితోపదేశముచేసెద. నీవు కోపస్వభావము గల వాఁడవు. శాంతమే బ్రాహ్మణుని సొమ్ముగా నుండవలయు. కోపముగలవాఁడు నశించును. కోపము విషముకంటె వగ్ని కంటె దారుణమైనది. బ్రాహ్మణున కెంతమాత్రము కోప ముండఁగూడదు. కోపమును బరమశత్రువుగ నెంచి దానిం

దూరముగఁ దోలవలయు. అట్లు పారదోలక పోవుట చేతనే నీవు నేఁటియుదయమున నీపై రెట్టవైచిన దను కారణమున నొకకొక్కెరను జంపితివి. నేజూడక పోయినను నాపతివ్రతా మహాత్మ్యమువలనఁ దెలిసికొంటి. కోపస్వభావముగల వానికి భూతదయకూడ నుండదనుమాట కీచరిత్ర మే యుదాహరణము. ఈకోపమును నీవు పరిత్యజింపవలయు. ఇట్టినీతులు సెప్పుటకు నే నెవర్తను? నేను విద్య యెఱుంగని యాఁడుదాన నని యిది వఱకే మనవిచేసి యుంటిని. నీకోపము పోవునట్లు, నీకు సకల సద్గుణము లలవడునట్లు ధర్మోపదేశము చేయఁగల మహానుభావుఁ డొక్కఁడుగలఁడు. అతఁడు మిథిలానగరములో నున్నాఁడు. కులమున నతఁడు కటికవాఁడు. అతని పేరు ధర్మవ్యాధుఁడు. అతనికడకు నీవు పొమ్ము. సకల ధర్మాధర్మములు నీవతనియొద్ద నెఱుఁగుదువు. ఆమాటలు విని కౌశికుఁడు మిక్కిలి యక్కజపడి చేతులు జోడించి నమస్కరించి యిట్లనియె, "అమ్మా! నీవు మహాపతివ్రతవు, నేను పరమమూర్ఖుఁడనై నీమహాత్మ్య మెఱుఁగక నిన్ను నిందించితిని. నాదుండగము నీవు సైరింపవలయు. నీవన్నట్లునిజముగా నేనుకోపస్వభావుఁడనె. నానిమిత్తమున నొక్కకొక్కెర చచ్చినమాటనిజము. కాని కిరాతుఁడు నాకుపదేశము చేయునంటివి; బ్రాహ్మణుఁడను; శ్రోత్రియుఁడను; కులీనుఁడను. వేదాధ్యయనసంపన్నుఁడను. పరమనైష్ఠికుఁడను. మాంసవిక్రయముచేత జీవించు కిరాతుని కడకుఁ బోయి నేను ధర్మములు నేర్చుకొన వలసినదా?

ఇది నాకు మిక్కిలి కష్టముగా నున్నది. కాదు కూడదు నీవు వెళ్ళియుందువా తప్పక వెళ్ళెదను. ఉపదేశము నిమిత్తము మఱియొకని కడకుఁ బంపుదువా మిక్కిలి సంతోషింతును." అనవుడు బ్రాహ్మణుని యిల్లాలు కౌశికునితో నిట్లనియె. "అయ్యా! నీవు బ్రాహ్మణుఁడ వనియు, శ్రోత్రియుఁడ వనియు నే నెఱుంగుదును. ధర్మవ్యాధుఁడు కులము చేతఁ గిరాతుఁడైనను, విద్యావినయసంపత్తిచేత బ్రాహ్మణుఁడే. అతఁ డనేక వేదవేత్తల కుపదేశము చేయ సమర్థుఁడు. అతనియొద్దకే శీఘ్రముగఁ బొమ్ము. సందేహింపకుము. గుణము ప్రధానముగాని కులము ప్రధానము కాదు" ఆ మాటలు విని కౌశికుఁడు పరమానందభరితుఁడై సందేహము విడిచి తత్క్షణమే బయలుదేరి యడవులు గడచి నదు లుత్తరించి, పట్టణంబులు పల్లియలు దాఁటి విదేహదేశమున కరిగి దానికి రాజధానియైన మిథిలానగరముం జొచ్చెను.

అట్లు మిథిలఁ జేరి ధర్మవ్యాధుని యిల్లెక్కడ నని విచారించి యాబ్రాహ్మణుఁడు పౌరులవలన వానియున్నచో టెఱిఁగి యాతావునకుఁ జని చూచునప్పటికి ధర్మవ్యాధుఁడు మాంస మమ్ముచుండెను. ఆతని ముందట నల్పమృగముల మాంస ముండెను; మాంసము గొనుటకై వచ్చువారు, వచ్చి బేరమాడువారు, బేరంబు దొరకక వెళ్ళిపోవువారు, బేరము కుదిర్చుకొని కొనువారు, విశేషముగ నుండిరి. మాంసప్రయోగులం చూడఁగానే బ్రాహ్మణుఁ డేవగించుకొని ధర్మ

వ్యాధునికడకుఁ బోజాలక దూరముగా నొక చెట్టుక్రింద నిలువంబడి చూచుచుండెను. బుద్ధిమంతుఁడైన ధర్మ వ్యాధుఁ డతనివృత్తాంతము నెఱింగి యంగడి విడిచి యతని కడకుఁ బోయి "బ్రాహ్మణుఁడా! కుశలమా నీకు ప్రయాణము సుఖముగాఁ జేసితివా? ధర్మంబులు నేర్చుకొను నా శక్తి నీకు మెండుగఁ గలదు. పతివ్రతాతిలకమైన యా బ్రాహ్మణస్త్రీ నాకడకు నిన్నుం బంప బరమభక్తుండవై నీవును వచ్చితివి. ఇంక నాలస్య మేల? మా యింటికిఁ బోదము రమ్ము." అని పలికి వానిని దన గృహంబునకుం దోడ్కొని పోయెను. కౌశికుఁడు వాని విజ్ఞాపనమున కచ్చెఱువడి తనలో నిట్లు తలంచెను. "నే నక్కజముమీఁద నక్కజము కనుగొను చున్నాఁడను. నేను కొక్కెరం జంపినట్లు తనంతటఁ దానే యా బ్రాహ్మణస్త్రీ తెలిసికొనియె. ఇది మొదటి యక్కజము. ఆమె నన్నిక్కడికిఁ బంపె నని యీ కిరాతుఁడు దనంతట తానే దెలిసికొనియె. ఇది రెండవ యక్కజము. పరమపతివ్రత యగుటచే నామెకు శక్తి గలిగి యుండవచ్చును. విజ్ఞానవంతుఁ డగుటచే నితని కిట్టి శక్తి గలిగియుండ వచ్చును. ఈతఁడు పూజనీయుఁడు. ఈతనివలన ధర్మరహస్యంబు లెఱిఁగి కృతార్థుఁడ నయ్యెద" నని నిశ్చయించి యాతని గృహంబునకుం జని యతనిచేఁ బూజితుండై యిట్లనియె. "అయ్యా! నీవు సకల ధర్మంబుల నెఱుఁగుదువు. జంతువులను జంపి మాంస

నమ్ముట నీకు ధర్మమే? అహింస పరమధర్మంబని యార్యులు చెప్ప వినియుంటివి. ఇంతటి జ్ఞానసంపన్నుఁడవు నీ విట్టి దుష్కర్మమునందుఁ దగుల్కొని యుంటఁ జూచి నా మనంబు మిక్కిలి చింత నొందుచున్నది. ఇంత నీచవృత్తి నీ వేల చేయవలయు?" అనవుడు ధర్మవ్యాధుఁ డతని కిట్లనియె. "బ్రాహ్మణుఁడా! విప్రులకు వేదాధ్యయన మెట్టిదో, రాజులకు దండనీతి యెట్టిదో, వైశ్యులకుఁ గృషి, వాణిజ్య, గోరక్షణంబు లెట్టివో, శూద్రులకు బ్రాహ్మణ శుశ్రూష లెట్టివో, కిరాతుల కైన మాకు వేఁటయు, జంతు హింసయు నట్టి పరమధర్మంబులు. అదియునుఁగాక యిది నాకు వంశ క్రమాగతమైన వృత్తి. నా తండ్రితాతలు వారి పూర్వులుఁ గూడ నిట్టివృత్తియందే జీవయాత్రఁ జేసిరి. ఈ దేశమునకు జనకుఁడు రాజు. అతఁడు వర్ణాశ్రమధర్మముల మిగుల జాగరూకతతోఁ బరిపాలించుచుండును. కులవృత్తి నతిక్రమించినవాఁడు తన పుత్రుఁడైనను వానిని నిష్కరుణముగాఁ బట్టి దండించును. అందుచేత విదేహదేశంబున జన్మించినవారందఱును దమ కుచితములయిన వృత్తులయందే ప్రవేశింతురు. కావున నేను బ్రాహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడ నయ్యు నా పితృపితామహులు చేసిన కులవృత్తియందే జీవిత కాలము గడపుచుంటిని. ఈవృత్తియం దున్నప్పటికి నా చేతితో నే నొక్క జంతువు నైనఁ జంపి యెఱుఁగ. చంపుచుండఁగా నేను జూడలేదు. ఇతరులు దూరమున జం

తెచ్చినజంతువుల మాంసములు వారలదగ్గఱ వెలకుఁ గొని తిరిగి వానిని విక్రయించి పొట్టపోసికొనుచుంటిని. దురాశ చేత వస్తువులను ప్రియముగా విక్రయింపను. అబద్ధమాడను. పనికిమాలినసరుకు లంటఁగట్టను. కుళ్ళిపోయిన మాంస మెవరి కియ్యను. న్యాయముగా వచ్చిన ధనమునే యనుభవింతును. అతిథుల భుజింపఁజేతును. అభ్యాగతుల నాదరింతును. శిష్టబ్రాహ్మణుల సేవింతును. పండితుల బహూకరింతును. సజ్జనుల సన్మానింతును. పెద్దల గౌరవింతును, దేవతల నర్చింతును. సత్యశౌచములను విడువను. పరదూషణ నేను బలుకను. ఒరులు చేయుచుండఁగా నేను వినను. నన్ను స్తుతించినవారియందు నిందించినవారియందు సమానభావము వహింతును. ఏకపత్నీవ్రతుఁడను. ఇట్లు చేయుటం జేసి హీనకులంబున జన్మించినవాఁడనయ్యు బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడ నయి గౌరవాస్పదుఁడ నయి యుంటి. నీవు నాకడకు ధర్మంబుల నేర్చుకొనుటకై వచ్చితివి గావున నాకుఁ దోఁచిన ధర్మంబులఁ గొన్నిటి నెఱింగించెద. సావధానుఁడవై వినుము. తనకులధర్మమందుఁ బ్రవర్తిల్లుట యుత్తమోత్తమము. శాంత మన్నిటియందుఁ బ్రధానము. ఓరిమివంటిది మఱియొకటి లేదు. విషయములయందు వాంఛ విడువవలయును. వాంఛాపరిత్యాగమువంటి ధర్మము మఱియొకటి లేదని మహాత్ములు పలుకుదురు. స్వార్థత్యాగుల కసాధ్యమైనది లేదు. క్రోధలోభములు ముఖ్య

ముగా విడువవలయును. ఏకారణంబున నైన నేరిమీఁద నైనఁ గ్రోధంబు గలిగినయెడల దాని నన్ని విషయము లందుఁ బ్రసరింపఁ జేయుట న్యాయముగాదు, క్రోధము మనంబునం బెట్టుకొని ధర్మము తప్పఁగూడదు. అపకారము చేసిన వారి కుపకారముసేయుట లెస్స. ఇతరుల కపకారము జేయు వాఁడు తనదోషంబునఁ దానె నశించిపోవును. వానికి వేఱు కీడు జేయనక్కఱలేదు. ధర్మాత్ములు చేయుసత్కార్యము లయం దసూయగలిగి కొందఱు దురాత్ములు వానిం జెఱుప గోరుదురు. అట్టి దురాత్ములకు జడిసి యాధర్మంబులపైఁ బ్రీతి విడువరాదు. ధర్మమె జయము నొందును. అధర్మము జయించునట్లు కొంతకాలము పైకగపడినను దుట్టతుద కది జయింపలేదు. మనుష్యులు పాపముచేయక మానరు. చేసిన పాపములకుఁ దగిన ప్రాయశ్చిత్తము జేసికొనవలయును. అట్టి యుత్తమ ప్రాయశ్చిత్తమునకు విధాన మిది. అయ్యో! యీ పాప మేల చేసితినని వగచినందున సగముపాపము పోవును. ఇఁకముం దెన్నఁడు నిట్టిపాపము చేయనని ప్రతిన చేయుట చేతఁ దక్కిన పాపము నశించును. ఈప్రాయశ్చిత్తము పేరు పశ్చాత్తాపము. పశ్చాత్తాపమునకు మించిన ప్రాయశ్చిత్తము లేదు. పాపము లన్నిటిలోఁ గ్రోధలోభము లధికములు. వాని జయించినవాఁడె ధర్మశీలుం డనం బఱగు నేను జేయునది హింస యని నీవు మొట్టమొదటఁ బల్కితివి. హింస తెఱఁగు గొంత జెప్పెద వినుము. హింసచేయక

మనుష్యుఁడు జీవింపలేఁడు. మనుష్యుఁడే యననేల? హింస చేయక యేజంతువులును బ్రదుకలేవు. కొన్నిటికిఁ జెట్లు మొక్కలాహారమై యున్నవి. కొన్ని జంతువులకు జంతువులకు జంతువు లాహారమైయున్నవి. మఱికొన్ని జంతువుల కాకులలము లాహారమూలై యున్నవి. పులియు సింగము మాంసమే గాని భక్షింపవు. ఏనుఁగులు మేకలు శాకము లేగాని యారగింపవు. మనుష్యుఁడు మాంసముల శాకములఁ గూడ నారగించును. ఆహారనిమిత్తము ద్విజములను జంతువులను హింసింపక వలనుపడదు. హింస చేయక పోయినపక్షమున క్షణమాత్రమైన జీవింపలేడు. అందుచేత హింస యావశ్యకము. హింస లేకపోయినపక్షమున పులి యెట్లు జీవించును? మనుష్యుఁడు మాంసము వర్జించినను శాకములనిమిత్తమై వృక్షంబుల హింసింపవలయు. ఒక్క భోజనము నిమిత్తమే గాక తెలిసియుం దెలియక మనుష్యుఁడు సదా హింసచేయుచుండు. మనము నడచునప్పుడు కాలిక్రిందఁ బడి దున్నునప్పుడు నాగలక్రిందఁ బడి యనేక జంతువులు చచ్చుచున్నవి. నీటిలో జంతువు లున్నవి. వాయువులో జంతువు లున్నవి. నీరు ద్రాగునప్పుడు గాలి పీల్చునప్పుడు మన యిచ్ఛలేకయే యనేక జంతువులు నశించును. అది నివారింతుమన్నను మనవశము కాదు. ఇది ప్రపంచప్రకృతి. ఐనను మాంసము మొదలగునవి వర్జించుట పరమధర్మము. శాకముల హించుట తప్పక

పోయినను జంతుహింస లేకపోవుటవలన గొంతమేలు. ఇట్టి ధర్మంబు లనేకములు గలవు. ధర్మసూక్ష్మంబు దెలిసికొనుట మహర్షులకైనఁ దరము గాదు. ముఖ్యముగాఁ గామక్రోధ లోభముల వర్జించి ప్రతిదినము దేవతాప్రార్థన చేసికొనుచు సజ్జనులతోడ మైత్రి నెరపి యాపత్కాలంబున నైతము ధర్మమార్గము దప్పక జీవించుచుండును. అందువలన నీకు నిహపరంబులు గలుగు"నని చెప్పిన విని కౌశికుండు మిక్కిలి సంతసించి యాతనికి నమస్కరించి తన గృహంబునకుం జనియెను.

హంస - కాకి

ఒక పట్టణమున ధనవంతుఁ డగు వైశ్యుఁ డొకఁ డుండెను అతనిబిడ్డ లొకప్పుడు చేరి యాడుకొనుచుండఁగా నొక కాకిపిల్ల వారి సమీపమున బడెను. దానిని సంతోషమునఁ దీసికొని యా బిడ్డలు దినదినము తమ యెంగిళ్ళు పెట్టి దానిం బెంచిరి. అదియు మిక్కిలి క్రొవ్వి గర్వించి ప్రపంచమునఁ దనసాటిపక్షులు లేవనియు, బ్రహ్మదేవుఁడు సృష్టించిన సమస్తపక్షిజాతములకుఁ దాను సార్వభౌముఁడ ననియు భావించి యెవ్వరిని సరకుసేయక యుండెను. అటులుండ నొక్కనాఁడు గరుత్మంతునకు సాటి యని చెప్పఁదగిన

హంసలు కొన్ని సముద్రతీరమున వ్రాలియుండ వైశ్య పుత్రులు కాకికి హంసలం జూపి యిట్లనిరి. ఓ పక్షిరాజా! నీవు పక్షులకన్నిటికిఁ జక్రవర్తివి. నీవలె శ్రావ్యముగాఁ గూయఁగల పక్షి లేదు; నీవంటి యందమైన పులుఁగు లేదు. నీలాగున నెగిరి పఱవెత్తఁ గల విహంగము లేదు. ఈ హంసలం జూడుము. లోకులు మూర్ఖులై హంసలే పక్షులలో శ్రేష్ఠములని భావించుచున్నారు. నీ గుణములు జనులెఱుఁగ కిట్లు భావించుచున్నారు. ఇప్పు డీ హంసలతోఁ బందెమువైచి పఱగున వానిం గెలిచి లోకులకు నీయమేయసామర్థ్యముం దెలుపుము. పెంచి పెద్దదానిని జేసినందుకు మాకు గొప్ప కీర్తిదెమ్ము" అనవుడు వాయసము నిజముగాఁ దాను పక్షుల కెల్లఁ జక్రవర్తియని స్తోత్రముచేత నుబ్బిపోయి తనశక్తి నెదుటివారిశక్తి నరయఁజాలక యా హంసల సమీపమునకుఁ జని యందు బలమైన హంస నొక దానిఁ బిలిచి యిట్లనియె. "హంసలు గగనమార్గమున మిక్కిలి నేర్పుతోఁ బఱవెత్తఁ గలవని వినుచుందును. ఏదీ మీ చమత్కార మొక్కసారి జూపుఁడు? నాతోఁ బఱవెత్తి నన్ను గెల్చినపక్షమున మీ రట్టి పేరునకుఁ దగినవారు. లేనియెడ మీ కా పేరు తగదు. మా కాకి జాతిని లోకు లధర్మపరులై నిందించుచున్నారు. ఆ నింద నేఁడు బాపెద. ధైర్యమున్న పక్షమున నీవు నాతోఁ బఱ

గెల్తుము. నీవు జాలకపోయినపక్షమున మీలో బలమైన దానిని పంపుము. ఎవరు వచ్చినను సరె ? హంసలపేరు నేఁటితో సరి. మా జాతిలో నొకటి బ్రహ్మదేవునకు వాహన మైనదని మీరు గర్వోన్మత్తులై మిన్నుమన్ను గానక యున్నారు ఆగర్వమంతయు నడగించెద. బలమున్నచో నాతోఁ బందెమెత్తుఁడు ! లేదా నాకుఁ బ్రదక్షిణము జేసి నమస్కరించి లేచిపొండు !" అని పలుక దాని కోతలు విని హంసలు నవ్వి యిట్లనియె. "మేము మానస సరస్సున నుండుము బ్రహ్మదేవునకు మాజాతిలో నొకటి వాహన మైనమాట నిజము. గరుత్మంతుని తఱువాత జవసత్వంబులు గల పక్షులమను మాట నిజము. ఈమూఁడు కారణములచే గర్వించుచుంటిమి. ఐనను నీతోఁ బందెమెత్తుటకు భయము లేదు. మాలో మిక్కిలి బలహీనమైన దానితోఁగూడ నీవు బందెమెత్తఁ జాలవు. అట్లుండియు మిక్కిలి బలము గలదానవే యని యనుకొంటివి. ప్రపంచము పుట్టినది మొదలు నేఁటి వఱకు ననేక పక్షుల వృత్తాంతము మేము వినియుంటిమి కాని హంసలతోఁ బందెము వైచిన వాయసముల మే మెఱుఁగము. నీ సాహసము మాకు మిక్కిలి యాశ్చర్యము గలిగించుచున్నది. రూపమునందా మసిబొగ్గువలె నుందువు. మేము శుభ్రమైన జంతువులము. నీకంఠధ్వని కర్ణకఠోరము. మాధ్వని శ్రావ్యము. నీవు విశేషజవము లేనిదానవు. మేము మహాజవసంపన్నులము.

ఇట్టి మాకోడ నీవు పంతగించి పరుగెత్తఁగలుఁచుట మహా శ్చర్యకరము." అని హంసలు పలుక నక్కాకి వాని కిట్ల నియె. "హంసలారా! ఈలోకమున గొప్పతనము సాధారణముగాఁ బ్రజ్ఞనుఁబట్టి రాదు పసుగురు జేరి యభిమానము చేత గోరంతలైన యొకని గుణంబులు కొండంతలు చేసి సమయ మగునప్పుడు కానప్పుడు పొగడి వానిని గొప్ప వానిం జేయుదురు. కొందఱు ప్రజ్ఞ లేకపోయినను నదృష్ట వశమున గొప్పవా రగుదురు. అదృష్టము లేనప్పుడు, ప్రజ్ఞా ధురంధరులయ్యు గొప్పవారు కాఁజాలరు. హంసలు రూపముచేతను శబ్దమాధుర్యముచేతను, బలముచేతను, గొప్పవి కాకపోయినను, దేవతాపక్షపాతముచేత గొప్ప తనము వహించినవి. ఆపక్షపాతము లేకపోవుటచే మే మధముల మైతిమి. దాని కేమి? అది యటుండనిండు! నేను నూఱువిధములుగాఁ బరుగెత్తఁగలను, అడ్డముగాను నిలువు గాను గుండ్రముగాను వంకరగాను మూలగాను పక్క గాను నధోముఖముగను నూర్ధ్వముఖముగను నే బరువెత్తినట్లు వేయేండ్లు మీరు తపస్సుచేసినను మీరు బరుగెత్తఁజాలరు. ఇంక నెన్నో చిత్రచిత్రగతులు నాకడ కలవు. అవి చెప్పుట కంటె చేసి చూపుట మంచిది కావున గమనకాలమున మీకవి జూపెద! నాపరుగు జూచి మీహంసము లెల్ల మొదట భయంపడును. పిమ్మట సిగ్గు జెందును. కాకి కులము మహానందము నొందును" అన మున్ను కాకి యేరు

కొన్ని హంసము ముందుకువచ్చి వాయసమా! ఇన్నిగతు
లతోఁ బనిలేదు. పక్షులన్నియు సామాన్యముగా నెగురు
నట్టి విధమున మన మెగురుదము. రమ్ము! అని పిలిచెను.
అప్పుడు కాకి చుట్టములన్నియు దానిచుట్టునుం జేరి హంసం
జూచి "హంసమా! నీకు పిచ్చియెత్తినదా? నూరుగతుల
నెఱిఁగిన నీకాకితోఁ నొక్కగతిమాత్రమే యెఱిఁగిన నీవేమి?
పరుగెత్తుటేమి? మార్గమధ్యంబునంబడి చచ్చెదవు. ఇంతకు
నీపాపము పండినది. పోపొమ్మని పరిహసించెను. అంతట
కాకియు హంసము నాకసంబునకెగిరి సముద్రముపైఁ బరు
వెత్తఁజొచ్చెను. రాజహంస మున్ముందు మందగతిం బరు
వెత్తెను. కాకి తన ప్రజ్ఞయంతయు నొక్కమారుగఁ జూప
వలయునని మిక్కిలి శ్రమపడి కడువేగంబునం బరువెత్తి
హంసం గడచి చని హంసవచ్చువఱకు నచ్చటనాగి దానిని
వెక్కిరించుచు మిక్కిలి యూరూరాసపడెను. అట్లు కొంత
దూరము పరుగెత్తునప్పటికి వాయస మలసిపోయెను. అది
కనిపెట్టి హంస తనబలమంతయు జూపి మహావేగమున బరు
గెత్తసాగెను. కాకి పరుగెత్తలేక వెనుక మెల్లమెల్లన రాఁ
జొచ్చెను. "అయ్యో! నూరుగతులు నేర్చినదానవు.
ఇప్పు డొకగతియైనది. మఱి యేగతిలోఁ బరుగెత్తుదమని
హంస కాకి నడుగుచుండ నావాయసము తెక్కలపటుత్వము
దప్పి సముద్రమునంబడి హంసనుజూచి "హంసరాజమా!
నన్ను రక్షింపుము! బుద్ధిలేక నే నిట్టి సాహసమునకుం

ద్రోణాచార్యుని [illegible] నన్ను గలుపుము; నీ కెంతో పుణ్యము గలుగును [illegible] ప్రార్థించెను. ఆ వేడు కోలు [illegible] ద్రోణుడు [illegible] నసహ్యించుకొనుచు చే [illegible] ముని బుద్ధి చెప్పి [illegible] కాకలమొత్తము దీసికొని పోయి యొప్పగించెను.

అంబ

కాశీరాజునకు ముగ్గురు కూతులు కలరు. అంబ యనునది పెద్దకూతురు. అంబిక యనునది రెండవకూతురు. అంబాలిక యనునది తృతీయపుత్రిక. ఈ ముగ్గురు పుత్రికలు యుక్తవయస్కులై వివాహయోగ్యలై యుండుటంగని తండ్రి వారికి స్వయంవరము సాటించెను. ఆనాటి రాజకుమారులందఱు కాశీరాజపుత్రికల వరింప [illegible]తో నచ్చోటికి వెళ్ళిరి. ఆ సమయమున హస్తినారాజపుత్రుడును గాంగేయుడనునైన భీష్ముడు తండ్రి చనిపోయినప్పటికి తన తమ్ములగు చిత్రాంగదుడు విచిత్రవీర్యుడు బాలకులైనందున వారిపక్షమున తాను భూభారమువహించి న్యాయముగా నేల నేలుచుండెను. చిత్రాంగదుడు చిత్రాంగదుడను గంధర్వునితో యుద్ధముచేసి మృతినొందెను. భీష్ముడు

విచిత్రవీర్యునకుఁ బట్టముకట్టి యతనికి వివాహము చేయ వలెనని సంకల్పించి కాశీ రాజకుమారికా స్వయంవరము నకుఁ దమ్ముని వెంటఁబెట్టుకొని పోయెను అక్కడ రాజు లనేకులు చేరిరి. భీష్ముఁడు వారినందఱ సంగ్రామమున జయించి కాశీ రాజపుత్రికల ముగ్గురను తన రథముమీఁద గూర్చుండఁబెట్టుకొని జయజయధ్వానములతో హస్తినాపురము నకుఁ బోయి కన్యకల ముగ్గురను సవతితల్లికిఁ జూపి యామె యాజ్ఞ ప్రకారము వారిని విచిత్రవీర్యున కిచ్చి వివాహము చేయ నిశ్చయించెను. అప్పుడు వారిలో నంబ భీష్మునితో నిట్లనియె. "రాజకుమారా! నీవంతటి ధర్మా చరణమునకుఁ బ్రసిద్ధికెక్కిన చంద్రవంశమున జనించిన వాఁడవు. సుప్రసిద్ధుఁ డగు శంతనుని పుత్రుండవు. తండ్రి సుఖము నిమిత్తమై రాజ్యస్థితి కోరకయు నవలఁగొని వివాహము నైతము మానుకొని బ్రహ్మచర్య దీక్షాపర తంత్రుండవై మహాఋషుల యొక్కయు దేవతలయొక్కయు మెప్పునకు పాత్రమైనవాఁడవు. ధర్మపరాయణుండవైన నీయట్టి మహా నీయులకే నా మనోగత మైన యభిప్రాయము చెప్పుట సమంజస మని నేను మనవిచ్చి మాటాడుచుంటిని. నేను యుక్తవయస్కురాల నైనది మొదలుకొని సాళ్వునియందు మనసు నిలిపియుంటిని. అతని చక్కఁదనము నా మనసునకు నచ్చినది. అతని రూపము నా కనుల సంతసమొనర్చెను. అతని గుణసంపద నా వీనులవిందొనర్చెను అతని సౌజన్యత

నా హృదయము నాకర్షించినది. అతఁడే నా మన్మథుఁడు; అతఁడే నా ప్రాణనాయకుఁడు, అతఁడే నా వలపులరాశి. అతనిమీఁద నాచిత్తము లగ్నమై యున్నది. మీ తమ్ముఁడు చక్కనివాఁడే సత్కుల ప్రసూతుఁడే, గుణసంపన్నుఁడే, విశాల హృదయుఁడే, దయా మయుఁడే, రాజవంశాలంకారుఁడే, ఐనను నా మనస్సు విచిత్రవీర్యునియందుఁ దగులలేదు. సాళ్వునిమీఁద నుండి మరలలేదు. కావున నాయందనుగ్రహించి నన్ను సాళ్వుని యొద్దకుం బంపుము. మా యిరువుర మనంబులలో నూతనముగఁ బొడమిన యనురాగాంకూరమును నశింపఁజేయుట నీవంటివానికి భావ్యము కాదు. దంపతుల మనస్సులు కలసినప్పుడే కాని దాంపత్యమనుకూలము కాదు. దంపతుల కొండొరులపై ననురాగము కుదిరినగాని సంసారచక్రము సరిగా నడువదు. నాకు విచిత్రవీర్యునిపై ననురాగము లేదు. అట్టియెడల నేనాయన కిల్లాలినై యుంటినా నాకు సుఖము లేదు. ఆయనకు సుఖము లేదు. మా యిరువుర జీవనము దుఃఖభాజనమగును. వివాహమాడఁదలఁచితినా సాళ్వునే వివాహమాడెదను. లేదా నీవలె జన్మాంతము వఱకును బ్రహ్మచర్య దీక్షనే బూనెదను. ఎన్నఁడు సాళ్వనృపాలు ముఖారవిందదర్శన మగునో, ఎన్నఁడాతని చరణారవిందసేవ లభించునో, ఎన్నఁడాతని గాఢాలింగనభాగ్యము పట్టునో, ఎన్నఁడాతని పట్టపుదేవి ననిపించుకొను పుణ్యము సంప్రాప్తించునో, ఎన్నఁడాతని శిరోభాగంబున ముత్యాల

తలంబ్రాలు పోసి నాహస్తములు ధన్యములు చేసికొందునో, యని యువ్విళ్లూరుచుంటిని. అందుచేత నామనోరథము భగ్నము చేయవలదు. ప్రాకుచున్న నాకోరికతీగలను ద్రుంపి వేయవలదు." అని చేతులు రెండును శిరస్సున జేర్చి మ్రొక్కెను. ఆమాటలు విని విచిత్రవీర్యుని తల్లియైన సత్యవతీదేవి కరుణార్ద్రహృదయయై భీష్మునిట్లనియె. "కుమారా! ఈ బాలిక పలుకులు మన కాదరణీయములు. ఒకని యందు లగ్నచిత్తయైన యువతిని మఱియొకని కిచ్చి వివాహముసేయుట యధర్మము. ఈమె మనసులో నెన్నో కోరికలున్నవి. హృదయమున నెన్నో ముచ్చటలున్నవి. సాళ్వుని చెట్టబట్టినంగాని యవియెల్ల సఫలము కావని యామె యభిప్రాయము. అందుచేత నీమెను విడిచిపుచ్చుట పరమ ధర్మము." అనవుడు భీష్ముండు సవతితల్లి నుద్దేశించి యిట్లనియె. "అమ్మా! నవయౌవన ప్రాదుర్భావకాలంబున యువతీజనంబుల మనంబు లలరించు కోరికల తెఱంగు నే నెఱుంగనిది కాదు. అన్యోన్యానురాగము లేని పెండ్లి బొమ్మల పెండ్లి. మనంబుల హత్తని దంపతులు చిత్తరవులందు లిఖింపఁబడిన దంపతులు. అందుచేత నీమెను విచిత్రవీర్యున కిచ్చి పెండ్లిచేయుట యధర్మము. అధర్మమేగాక హానికరము. అందుచేత నే నీమెను విడిచిపుచ్చెద. పురూరవచక్రవర్తి ... కలుగు లోకోత్తరచరిత్రలు ప్రభవించిన చంద్రవంశ జన్మించిన శంతనమహారాజ పుత్రుడనై, నే నధర్మము

సేయుదునా ? నీయాజ్ఞాప్రకార మామెను సాళ్వునియొద్దకే పంపెద'' నని యంబికను నంబాలికను జూచి కన్యలారా ! మీయభీష్ట మెట్లున్నదని యడిగెను. ఆబాలిక లిద్దఱు సిగ్గున దలవంచి మేము విచిత్రవీర్యునే వివాహమాడెద మని మృదుమధురస్వరంబునం బలికిరి. పలుకటయు భీష్ముడు తత్‌క్షణంబ యంబను రథమెక్కించి సగౌరవముగ సపరివారముగ, సబహుమానముగ నామెను సాళ్వునియొద్దకుఁ బంపెను.

అనంతరము మంచిముహూర్తము నిశ్చయించి యంబికను నంబాలికను విచిత్రవీర్యునకు మహోవైభవముతో వివాహముచేసెను. కురువంశము మహోన్నతి దశనందునని భీష్మాదులందఱు సంతసించిరి. అంబ హస్తిపురము విడిచి సాళ్వునియొద్దకుఁ జని యాతనిదర్శనముచేసి తన్ను వివాహమాడుమని కోరెను. అనవుడు సాళ్వుఁ డిట్లనియె ''కళ్యాణీ ! నిన్ను వలచినమాట నిజము. నీవు నాపైఁ గూర్మి నిలిపిన మాట యథార్థము. కాని నానారాజకుమారులు జూచుచుండ భీష్ముఁడు నిన్ను విచిత్రవీర్యున కిచ్చి వివాహము చేయవలెనని రథముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని తీసికొని పోయెను. ఆతని యింట గొన్నినాళ్ళుంటివి. అచ్చటనుండి యేలవచ్చితివో నే నెఱుంగను. పరునే వివాహమాడఁబోయి పరగృహవాసము చేసివచ్చిన పడతిని వివాహమాడ నేనంత వెంగలినా ? నిన్ను నేను వివాహమాడను.

అట్లు చేయుట నాకు రాజకులములో సత్ప్రతిష్ఠ కావునం బొమ్ము.

అట్లు సాళ్వుఁడు తన్ను వివాహమాడుట కిష్టము లేక నిరాకరించుటయు విషాద సముద్ర మగ్నమానసయై యంబ యాతని నుద్దేశించి యిట్లనియె. "రాజకుమారా! జ్ఞానము వచ్చినది మొదలు మనంబున నిన్నే వరించుకొంటిని. నీ హస్తమే కాని మఱియొకని హస్తము పట్టఁదలఁచుకొన లేదు. ఈ యౌవనము నీపాలుగావలసినదే కాని యన్యుల పాలు కాఁగూడదని నా సంకల్పము. ఇట్టిదానిని నన్ను నీ యందే బద్ధచేతస్కురాల నైన నన్ను గతిలేని నన్ను ద్రోసిపుచ్చుట న్యాయముకాదు. నాయంతట నేనువచ్చి ముగ్ధభావము విడిచి నోరు తెఱచి యిట్లు యాచించినందుకే నన్ను స్వీకరింపవచ్చును. వీటలమీఁది పెండ్లిఁ జెడగొట్టుకొని వచ్చితిని. భీష్ముఁడు కురుకులప్రదీపకుఁడును దన తమ్ముఁడు నగు విచిత్రవీర్యున కిచ్చి నన్ను పెండ్లి చేయ సిద్ధముగా నుండఁగా నేను సాళ్వునిఁ దక్క మఱొక్కని వివాహ మాడనని యాతనిమాట కెదురాడి పట్టుపట్టి వానిచేత సగౌరవముగా విముక్తురాలనై పుట్టెడాసతో నీతావునకు వచ్చితిని. తోఁబుట్టువులలో నేనే జ్యేష్ఠురాల నగుటం జేసి విచిత్రవీర్యుని పట్టపుదేవినై కురురాజగృహలక్ష్మినై సత్యవతీ దేవికి ముద్దుకోడలనై సామంతరాజపత్నులు పరిచర్యలు సేయుచుండ నింద్రాణిని మించిన వైభవముతో నుండి యుందును. నీనిమిత్త మవియెల్ల జెడఁగొట్టుకొని వచ్చితిని.

వచ్చినందుకు నా మనోరథము భగ్నము చేసితివి. నాయాశ లడుగంటఁ జేసితివి. నా కోరికలతీగలు కోసివేసితివి. కౌరవుల గృహంబున నేనొక్కరాత్రియైన నిద్రపోలేను. పస్తుపన్న దైన దినలేదు. పుడిసెడునీరైనఁ ద్రాగలేను. భీష్మునియింట నేనుంటినని యనుమానించితివేమో? భీష్ముఁడు నాకు తండ్రి వంటివాఁడు. నా శరీర మపవిత్రము కాలేదు. నా చరిత్ర కళంకితము కాలేదు. నామనస్సు మలినము కాలేదు. ఇందుకు భీష్ముఁడు సాక్షి, సత్యవతీదేవి సాక్షి. కావున నన్ను స్వీక రింపుము.'' అని వేఁడుకొన సాళ్వుఁ డిట్లనియె. ''సుందరీ! నీవేల నన్ను బాధించెదవు? నీవు నన్నుఁ గామించినట్లే నిన్ను నే గామించితిని. కాని దైవ మన్యథా తలంచెను. నీవు చెప్పిన యుక్తులు నా మనంబునకు నచ్చలేదు. నీవు పవిత్రచరిత్రవే కావచ్చును. నీవు యోగ్యురాలవేయై యుండ వచ్చును. కాని రాజకుమారు లందఱు జూచుచుండ నిన్నును నీ చెల్లెండ్రను బట్టుకొని భీష్ముఁడు రథముపైఁ గూర్చుండ బెట్టుకొని తీసికొని పోయినదానిని పరపురుషునిచేతఁ జిక్కిన దానిని, పరపురుషునియింటఁ గొంతికాలమైన నున్నదానిని నేనెట్లు వివాహ మాడగలను? నేనును నలుగురు రాజులలోఁ దలయెత్తికొని తిరుగుచున్న వాఁడను. నా గౌరవము నా వంశగౌరవము పాటింప వలదా? నేను నిన్నుఁ బాణి గ్రహణము చేసికొనినను ఇది యంతఃకరణ శుద్ధితోఁ జేసినమాట. వేఁడుకొనుట విలపించుట నిష్ప్రయోజనము. ఇంక నీ యిచ్చవచ్చిన తెఱంగునఁ బొమ్ము! నాసన్ని

ధిని క్షణకాలమైన నిలువవలను.'' అకతిశోక్తులు వినఁగానే యంబ కొంతసేపు కదలఁజాలక యెట్టకేలకు రాజసన్నిధిని బాసి యూవలకుఁబోయి తన్ను మున్ను తెచ్చిన రథ మెక్కి మరల భీష్ముని పాలికిఁ జనియెను. భీష్ముఁ డామెను సగౌరవ ముగ నాదరించి మరల వచ్చినపని యేమియని యడిగెను. అనవుడు నామె యిట్లనియె. ''రాజకుమారా! నీవద్ద శెలవు పుచ్చుకొని నేను సాళ్వుని సన్నిధికరిగి సన్నుతించుకొని చిరకాలప్రేమబద్ధముఁ దెలిపి వివాహమాడుమని కోరితిని. నీవు నన్నుఁ బట్టుకొని హస్తిపురమునకు గొనిపోవుట చేతను నీయింట నేను గొన్ని గడియల సేపుండుట చేతను నన్నతఁడు పాణిగ్రహణము చేసికొనుటకు సమ్మతింపలేదు నీ వలన నాకీ యపకారము జరిగినది. చిరసంకల్పము భగ్నమైనది. కావున నన్ను నీతమ్మునకుఁ బెండ్లి సేయుము. అప్పుడు నా మనసూరటఁ బొందును.'' అనవుడు భీష్ముఁడు మొగమున చిఱునగ వంకురింప నామెతో నిట్లనియె. ''కళ్యాణీ! నీవు చెప్పిన దెన్నటికిం బొసఁగనేరదు. నిన్ను నేను దెచ్చినప్పుడు సాళ్వుఁడే నీ ప్రాణనాయకుఁ డని సాళ్వుఁడే నీ మన్మథుఁడని యతని నే కాని వరింపఁ దలచుకొనలేదని విస్పష్టముగాఁ జెప్పితివి. పరపురుషునిమీఁద మనసుదగులొకొనిన దానిని నాతమ్మున కిచ్చి యెట్లు వివాహము చేయఁ గలుగుదును? అంతకంటె నవివేక మొండుగలదె! అట్టియిల్లాలున్న సంసార మెన్నటికైన బాగు పడఁగలదె? భర్తకు సుఖముండునె? చిత్తము సాళ్వునివద్ద

శరీరము విచిత్రవీర్యునివద్ద నున్నదానితోఁ గాపురము సేయు టెట్లు? ఇది హాస్యాస్పదము కాదా? నేనెంతో గౌరవము తో సత్యవతీదేవి సమక్షంబున విచిత్రవీర్యునకు నిన్నును నీ చెల్లెండ్రనిచ్చి వివాహము చేయుదునని సంకల్పింప నామాట ద్రోసిపుచ్చి సాళ్వుని సన్నిధి కరిగితివి. అట్టిదానిని నిన్ను నేనెట్లు మాతమ్మునికి వివాహము చేయుదును? కురుకులమున నగుబాట్లపాలు సేయుట నాకిష్టము లేదు. కావున నీవు మాతమ్ముని వివాహ మాడవలయు ననునాశ విడిచి యథే చ్ఛముగఁ బొమ్ము. ఇది నీస్వయంకృతాపరాధము గాని మా దోసము గాదు. ఇందు నిన్ను నీవే నిందించుకొనవలయును. లేదా నీకర్మమును దూరుము. ఇఁకఁ బొమ్ము!" అనిభీష్ముఁడు బలుక నంబ తన మనోరథము లెల్లవిధములభగ్నమైనందుకు చిట్టువగచి వివాహములేక యల్లరిపాలైన బ్రతుకు ప్రపంచం బున బ్రతుకుటకంటె యరణ్యంబున కేగి తపోనిష్ఠయయి కాలక్షేపము చేయుట సముచితమని విచారించియడవికరిగెను.

నారచీరలుకట్టి జడలుదాల్చి యాభరణములు ద్రోసి పుచ్చి యంబ యడవికరిగి యచ్చట నొక యాశ్రమమునకుఁ బోయి తపంబు జేయుట కుద్యమించుచుండ నచ్చట నదివఱకే తపము చేయుచున్న వానప్రస్థుఁడొకఁడు కడువృద్ధుఁడు దానిం జూచి "బిడ్డా! నీవృత్తాంతమేమి? రూపముజూడ రాజకన్యకవలె కనబడుచున్నదానవు. సకలభోగములకు నాశ్రయమైనయావ సంబున నుండియు నీవిధంబున తపంబు సేయఁదలంచేల? నీకు

సంభవించిన యాపదయేమి'' యని యడిగెను. అంబ యత
నికి నమస్కరించి తనవృత్తాంతము సవిస్తరముగఁ జెప్పెను.
అతఁ డా బాలికయుదంతమువిని యానందబాష్పములు కన్నుల
నుండి స్రవింపఁ గౌఁగిలించి "అమ్మా! కాశీరాజపుత్రికవా నీవు
అంబవా ? నీతల్లి నాకూఁతురు. నీతండ్రి నాయల్లుఁడు. నీవు
నా మనుమరాలవు. నీవు పుట్టకమునుపే నేను తపోవనంబునకు
వచ్చియుంటిని. నాటనుండియు గాశీరాజకుటుంబ వృత్తాంత
ములు నాకుఁ దెలియుట లేదు. నాయాశ్రమమే నాప్రపంచము.
నాపర్ణశాలయే నాస్వర్గము. నాయాశ్రమజంతువులే నాకుటుం
బము. నావృక్షములే నామిత్రములు. అమ్మా! భీష్ముని
కతమున నీకిట్టి యిక్కట్టు సంభవించినది. అతని నెట్లయిన
నొడంబరచి నిన్ను విచిత్రవీర్యునకిచ్చి వివాహము చేయించెద.
ఎట్లు చేయించెదనందువో వినుము. భీష్ముఁడు పరశురాముని
శిష్యుఁడు. భార్గవుఁడతనికి ధనుర్విద్యాగురువు. పరశురాముఁడు
నాకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడు. క్షత్రియులలోకెల్ల నేనే యతనికి నిజ
మైన మిత్రమను; అతఁడు నామాట దలదాల్చును. నేను
స్వయముగ నిన్నతనికడకుఁ దీసికొనిపోయి చెప్పవలసినమాటలు
చెప్పి యతనిచేత భీష్మునకుఁ జెప్పించి నీమనోరథసిద్ధి జేయించెద.
సాల్వుఁడు మనకు సాధ్యుఁడుగాడు. అతనిమీఁది మక్కువ
విడువు'' మని మనోవికాశము గలుగునట్లు పలికెను. అంబ
వానిమాటల కియ్యకొని యాసలు పెంచుకొని మరల తనకు
భర్తృవియోగ మున్నదని నమ్మి విచిత్రవీర్య సమాగమమున

కన్నీళులుగాఱుచుండెను. ఆవానప్రస్థుఁడు మఱునాఁడు తన ముద్దు మనుమరాలను వెంటఁబెట్టుకొని క్షత్రియాంతకుఁడని బిరుదందిన పరశురాముని సన్నిధికిఁబోయి యతనిచేత పూజితుఁడై నీవేలవచ్చితివని యతఁడడుగ నిట్లనియె. "దేవా! ఇది నా దౌహిత్రి కాశీరాజపుత్రిక. భీష్మునికతమున నిది వివాహములేక బ్రహ్మచారిణి కావలసివచ్చె" నని కడచిన యావద్వృత్తాంతము వినిపించి యిట్లు వేడుకొనియెను. "మహాత్మా! భీష్ముఁడు నీకు శిష్యుఁడు ఆకారణమున విధేయుఁడు. ప్రాణంబులైన విడుచునుగాని నీ యాజ్ఞ మీఱఁడు. అతనికి శస్త్రవిద్యాభిక్షము బెట్టిన మహాత్ముఁడవు నీవే కావా. నీయాజ్ఞ మీఱి యతఁడు జీవింపలేఁడు. కావున నాతనికడకు నామనుమరాలిని దోడ్కొనిపోయి దీనిని విచిత్రవీర్యునకిచ్చి వివాహముజేయునట్లు భీష్మునితోఁ జెప్పవలయును. భర్తృభిక్షము బెట్టి దీని నొక యింటిదానిని జేయవలయును. చక్కదనమెల్ల స్త్రీరూపము దాల్చినదో యన్నట్లున్న యీ సుందరాంగి యౌవనము వనముపాలు గాకుండ జేయుము. ఈ పూబోఁడి తపోనిష్ఠయై యెండకెండి వానకుఁ దడిసి చలికి మోటబారి మేనివికాసము బాయకుండఁ జేయుము. ఈమెకు సంసారసుఖము గల్పింపుము. ఈమె దురవస్థ జూడ నా మనస్సు దుఃఖభాజనమై తపోనిష్ఠకుఁ జొరకున్నది. అన్యశరణంబు లేని దీనికి నీచరణంబె శరణంబు. కావున రక్షింపుము"

అని యావృద్ధుఁడు వేఁడికొనుటయు భార్గవరాముఁడు కృపాధీనమనస్కుఁడై యిట్లనియె. "అయ్యా! యిది యెంత

పని! యిది నా చేతిలోనిదే. నాశిష్యులలో కెల్ల భార్గవుఁడే పరమ ప్రియుఁడు. ఈపాటిచిన్న కార్య మతని చేతఁ జేయింపజాలనా? అతఁడొప్పుకొనకున్న శిక్షించియైన నీపని యతని చేతఁజేయింతును. అని యభయమిచ్చి వారిరువురను వెంటఁబెట్టుకొని పరశురాముఁడు భీష్ముని పాలికిఁ బోయెను. ధనుర్విద్యాగురువైన పరశురాముని రాక వినగానే భీష్ముఁడు భయభక్తులతో నెదురుగాఁబోయి యర్ఘ్యపాద్యములిచ్చి పూజించి రాకకుంగారణ మడిగెను. పరశురాముడు తనవచ్చినపని యామూలాగ్రముగఁ జెప్పి యంబను విచిత్రవీర్యునకు వివాహము జేయుమని యాజ్ఞాపించెను. అనవుడు గురువునకు శిష్యుఁడు చేతులుజోడించి యిట్లనియె "దేవా! నేను మీశిష్యుఁడను. గురువునాజ్ఞ శిష్యుం డెల్లవిషయములలో శిరసావహింపవలసియుండును. కాని యీవిషయములో మీయాజ్ఞ నేనుల్లంఘింపవలసివచ్చినందుకు నేను మిక్కిలి చింతించుచున్నాఁడను. నన్ను మీరు క్షమింపవలయు. కావలసినపక్షమున నాశరీరము గోసి యిచ్చెద. నా శిరము ఖండించి నీపాదముల బూజించెద. నిర్విచారముగఁ బ్రాణములర్పించెద. అంతెకానిపరమపురుషుని పైఁదనమనంబు నిల్చియున్నదని బహిరంగముగ నాతోఁజెప్పిన యీబాలికను నాతమ్మునకిచ్చి నేను వివాహము జేయను. మీదమీయిష్టము అనవుడు భార్గవరాముఁడు "నీవు నాయాజ్ఞాప్రకారము వర్తింపవేని యుద్ధమునకు సిద్ధముక" మ్మని పలికెను. క్షత్రియవంశమునఁబుట్టి యుద్ధమునకు వెరతునా యని భీష్ముఁడు పలికి

యుద్ధసన్నద్ధుఁడయ్యెను. అప్పుడు భీష్మపరశురాముల కిరువది యొక్కదినములు మహాయుద్ధ మయ్యెను. భీష్ముఁడు ప్రాయమున నుండుటచేతను పరశురాముఁడు వృద్ధుఁడగుటచేతను భీష్ముఁడే గెలిచెను! పరశురాముఁడు దెబ్బలుతినిచావునకు సిద్ధమయ్యెను. అప్పుడు కొందరు మహర్షులు మధ్యవర్తులై వచ్చి గురువధము జేయకూడదని భీష్మునకు బోధించి పరశురాముని గాచి యాతని నావలకుఁదోడ్కొనిపోయిరి. పరశురాముఁనంత వాఁడు తనపక్షము వహించిననుదనమనోరథము నెరవేర లేదని యంబ చింతిల్లి తపోనిష్ఠ దాల్చి యగ్ని కల్పించుకొని మరి యొక జన్మమెత్తి భీష్ముని వధింపవలయునని మనంబున సంకల్పించుకొని యాయగ్నిలోఁబడి మృతినొందెను. మృతినొంది రెండవజన్మమున ద్రుపదరాజునకు మొదటికూతురై పుట్టి పిమ్మట మగతనముదాల్చెను. మొదట యాఁడుదైన కారణమున పేడిమొగముగలవాఁడై యుండెను. అతనిపేరు శిఖండి. పేడివారిం జూడనని భీష్ముఁడు ప్రతిజ్ఞబట్టెను. కాఁబట్టి పాండవులు శిఖండి నెదురఁబెట్టుకొని భారతయుద్ధమున భీష్మునిమీఁదికిఁ బోయిరి. భీష్ముఁడు శిఖండిమొగముజూడక వెనుకకుఁ దిరిగెను. అప్పు డర్జునుఁడు భీష్ముని బాణములతోఁగొట్టి నేలంబడవైచె. అంబ రెండవజన్మమున శిఖండియై భీష్మునిజంపి ప్రతిజ్ఞ నెఱవేర్చుకొనెను.

సంపూర్ణము.
